

Народна банка на Република Македонија
Сектор за супервизија, банкарска регулатива и финансиска стабилност
Дирекција за финансиска стабилност и банкарска регулатива

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2016
ГОДИНА***

април 2017 година

СОДРЖИНА

Резиме	4
I. Структура на банкарскиот систем	8
1. Основни карактеристики на деловните модели на банките	9
2. Број на банки и пристап до банкарските услуги.....	12
3. Вработеност во банкарскиот систем.....	14
4. Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем.....	15
Споредбена анализа меѓу трите најголеми банки од земјите во регионот, според висината на избрани показатели за нивното работење и изложеноста на ризици	17
II. Ризици во банкарското работење.....	20
1. Кредитен ризик	21
1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките	23
1.2 Капацитет на банките за справување со евентуалните загуби од нефункционалните кредити	27
1.3 Останати можни извори на остварување на кредитниот ризик	28
1.4 Стрес-тест симулација за чувствителноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик	37
2. Ликвидносен ризик.....	39
2.1 Динамика и состав на ликвидните средства	39
2.2 Показатели за ликвидноста	45
2.3 Рочна структура на средствата и обврските	48
2.4 Стрес-симулации за ликвидносни шокови	49
3. Валутен ризик	52
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.....	58
5. Ризик од несолвентност	64
5.1. Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и ниво на ризичност на активностите.....	64
Унапредување на регулаторната рамка за банките	68
5.2. Движења и квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем.....	70
5.3. Движења и структура на капиталните барања и слободниот капитал на банкарскиот систем.....	73
5.4. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови ..	74
Анализа на процесот на утврдување на интерниот капитал кај банките	75

III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем	80
1. Активности на банките	81
1.1 Кредити на нефинансиските субјекти	84
1.2. Депозити на нефинансиските субјекти	87
1.3. Останати активности	92
2. Профитабилност	96
2.1 Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем	96
2.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон	100
АНЕКСИ	102

Резиме

Во 2016 година, и особено во првата половина од годината, активностите на домашниот банкарски систем беа под силно влијание на нестабилната политичка состојба во земјата, придружена со спекулации за девалвација на курсот на денарот и за стабилноста на домашните банки и депозитите вложени кај нив. Спекулативните притисоци во еден неизвесен политички амбиент доведоа до разнишување на довербата на јавноста во банкарскиот систем (особено изразено кај домаќинствата) и повлекување на депозитите од страна на нефинансиските субјекти во април и мај 2016 година. Повлекувањето на депозитите беше проследено и со повисока склоност на домаќинствата за располагање со девизна готовина и девизни депозити, што предизвика повисока побарувачка на девизи на менувачкиот пазар и на девизниот пазар. Неповолните движења на девизниот и депозитниот пазар наметнаа потреба од интервенции на Народната банка за смирување на состојбите на девизниот пазар, како и заострување на монетарната политика, преку зголемување на каматната стапка на благajничките записи, како и на стапката на задолжителна резерва за обврските на банките во денари со девизна клаузула. Исто така, се реактивираа аукциите на девизни депозити кај Народната банка, и тоа по поповолни договорни услови (каматна стапка), така што за банките стана поисплатливо да ги чуваат девизни ликвидни средства во земјата (како одговор на зголемената побарувачка на девизи од клиентите на банките), што се очекуваше да има позитивни преносни ефекти и врз пасивните каматни стапки на банките. Преземените мерки од Народната банка и доброто управување со ликвидноста од страна на банките, коишто без застој ги извршуваа сите барања за исплата на депозити ги дадоа очекуваните позитивни преносни ефекти во второто полугодие од годината. Така, дојде до постепено стабилизирање на очекувањата на економските субјекти и смирување на неповолните случувања на девизниот и депозитниот пазар. Ова од своја страна создаде услови, банкарскиот систем да ја заврши годината со раст на вкупните средства од 5%, што е за неполн процентен поен помалку во споредба со зголемувањето на активата остварено во 2015 година (5,8%).

Депозитите од нефинансиски субјекти, по остварениот пад во првата половина од 2016 година, во второто полугодие започнаа да се движат по нагорна линија и на годишна основа забележаа солиден раст (од 5,4%), иако нешто побавен во споредба со 2015 година (6,7%). Депозитите од нефинансиски друштва дадоа двојно повисок придонес во годишниот раст на депозитите во споредба со домаќинствата. Сепак, депозитите на домаќинствата ја задржаа улогата на поединечно најголем извор на финансирање на активностите на банкарскиот систем (со учество од 49,7% во вкупната пасива). Континуираниот процес на денаризација на депозитите на банките, карактеристичен за изминатите неколку години, беше запрен во 2016 година, што е последица на нешто поизразената склоност на домаќинствата за вложувања девизни депозити оваа година, при истовремено значително забавен раст на пласманите во денарски депозити кај овој сектор. Најголем придонес во годишниот раст на депозитите имаа депозитите по видување (вклучително и трансакциските сметки кај банките), при истовремен пад на вкупните орочени депозити, за што, повторно, домаќинствата имаа најголем придонес. Ваквите движења укажуваат на разнишаната доверба на домаќинствата во домашните банки, за чиешто целосно враќање најверојатно ќе треба смирување на политичките процеси во земјата. Исто така, иако валутната и рочната трансформација на депозитите придонесува за помали каматни расходи во билансите на банките, сепак го усложнува

управувањето со ликвидносниот ризик и наметнува потреба од поголема внимателност, односно чување поголеми износи на ликвидни средства, коишто пак се помалку приносни.

Повлекувањето депозити од банкарскиот систем во второто тримесечје од 2016 година преставуваше вистински стрес-тест за соодветноста на обемот на ликвидните средства на банките, коишто се намалија за повеќе од 10% за само еден квартал. Сепак, со повисокиот износ на претходно акумулирани ликвидни средства, како и инструментите на Народната банка за креирање ликвидност, успешно се амортизираше оваа кризна епизода во домашниот банкарски систем и дури се овозможи остварување позитивни стапки на кредитен раст, како главен извор на приходи за банкарскиот систем. До крајот на 2016 година, постепеното закрепнување на депозитната активност, во комбинација со дадената можност за пласирање на девизните депозити на банките кај Народната банка по повисоки каматни стапки, споредено со стапките што се добиваат од странските банки, влијаеа за зголемување на склоноста на банките за вложување во ликвидни финансиски инструменти. Така, во 2016 година, ликвидните средства на банкарскиот систем се зголемија за 3,5%, наспроти остварениот мал пад во 2015 година, што придонесе за одржување на показателите за ликвидност на нивоа слични на оние од крајот на 2015 година, а показателите за девизната ликвидност на банкарскиот систем дури забележаа и извесно подобрување.

Нестабилноста во домашниот амбиент и турбуленциите на депозитниот пазар имаа постепени преносни ефекти и врз кредитната активност на банките. Кредитите на банките ја завршија годината со раст од само 1,2%, што е значително послабо остварување во споредба со претходната година (9,7%). Сепак, движењата на кредитите беа, во голема мера, условени од измената во постојната регулатива од страна на Народната банка, според која, најдоцна до 30 јуни 2016 година банките имаа обврска да ги „исчистат“ кредитните портфолија од сите побарувања коишто се целосно резервирани подолго од две години. Најсилните ефекти од овие измени во регулативата се почувствуваа во вториот квартал од година, кога беа „отпишани“ позначителни износи на целосно резервирани нефункционални кредити, а до крајот на годината се забележува постепено исцрпување на ефектите од регулаторната промена. Доколку се изолираат ефектите од овие регулаторни промени, годишната стапка на раст на кредитната активност на банките, на крајот на 2016 година, е нешто повисока (6%), но е повторно значително пониска споредено со онаа остварена во претходната година (9,7%). Вниманието на банките остана фокусирано кон кредитирањето на домаќинствата за набавка и реновирање на станбениот простор или за финансирање на потрошувачката на овој сектор. Наспроти тоа, кредитната поддршка за корпоративниот сектор се намали во 2016 година, а доколку се изземат ефектите од мерката за задолжителен „отпис“ на нефункционалните кредити кон овој сектор, тогаш кредитите на нефинансиски друштва бележат позитивна, но прилично скромна и речиси трипати помала годишна стапка на раст во однос на претходната година.

Задолжителното чистење на кредитните портфолија од старите и целосно расходувани нефункционални кредити ги подобри показателите за квалитетот на кредитното портфолио на банките, но би требало да поттикне и поголема фокусираност кон управувањето со поновите и помалку резервирани нефункционални кредити, коишто би можеле да креираат загуби во иднина. Така, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се спушти до нивото од 6,6% на 31.12.2016 година, што е значително пониско во

споредба со крајот на претходната година (10,8%). Доколку се изземат ефектите од оваа мерка, севкупниот квалитет на кредитното портфолио од нефинансиски лица останува непроменет. Но анализирано по сектори, има влошување на квалитетот на корпоративното кредитно портфолио при намалена кредитна активност на банките кон овие клиенти, додека квалитетот на кредитите на домаќинствата се подобри. Ризикот за сопствените средства на банките од евентуално остварување на кредитниот ризик од нефункционалните кредити не е висок, поради нивната висока покриеност со издвоената исправка на вредноста (80,9%), но и поради задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства на банките.

Подобрување на квалитетот бележи и редовното кредитно портфолио на банкарскиот систем, при што просечното ниво на ризичност на редовните кредити (2,8%) забележа намалување. Исклучително значење за идната динамика на квалитетот на кредитните портфолија има квалитативната димензија на процесот на реструктурирање на побарувањата, поточно колку банките ќе покажат успех во преоцената на кредитната способност на нивните клиенти и во соодветното усогласување на договорните услови на кредитите, особено при тековните услови на нестабилен домашен политички амбиент.

Во 2016 година, банките прикажаа за една третина повисок износ на добивка од работењето споредено со минатата година, што им овозможи да продолжи трендот на зголемување на нивната профитна маргина, како и на стапките на поврат на капиталот (13,6%) и средствата (1,5%). Подобрувањето на профитабилноста на банките најмногу произлегува од позначителното намалување на каматните расходи, при само скромно раст на каматните приходи, што е особено видливо при финансиското посредување со секторот „домаќинства“. Намалувањето на исправката на вредноста, особено за нефинансиските (преземени) средства, претставува втор најважен двигател на високата профитабилност на банкарскиот систем. Исто така, за одбележување е и постојаното подобрување на оперативната ефикасност на банките.

Показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем забележаа извесно намалување, коешто најмногу произлегува од побрзиот раст на актива пондерирана според ризиците. Освен од растот на кредитната активност на банките, зголемувањето на активата пондерирана според ризиците произлегува и од воведените регулаторни мерки, со примена од 1.1.2016 година, со цел запирање на прекумерниот раст на изложеноста врз основа на одделни кредитни производи наменети за финансирање на домаќинствата (кредитните картички, дозволените пречекорувања, како и потрошувачките кредити со рочноста еднаква или подолга од осум години). Сепак, стапката на адекватност на капиталот на крајот од 2016 година е висока, изнесува 15,2% (15,5%, на 31.12.2015 година) и овозможува доволен простор за апсорбирање на евентуалните неочекувани загуби за банките. Во насока на покривање на изложеноста на банките на ризиците од работењето, поволен факт е доминантното учество на основниот (најквалитетниот) капитал (90,9%) во структурата на сопствените средства на банките, како и тоа што половина од сопствените средства се „слободни“, над законскиот минимум потребен за покривање на ризиците. Новите измени на Законот за банки, донесени во октомври 2016 година, кои започнаа да се применуваат од март 2017 година, значат битно осовременување на регулативната рамка, преку воведување на новите правила на Базелскиот комитет и Европската регулатива за т.н. заштитни слоеви на капиталот, чиешто исполнување дополнително ќе ја поткрепи солвентноста на банките.

При крајот на 2016 и почетокот на 2017 година, во услови на зголемен вишок на креирана ликвидност и смирување на состојбите на депозитниот и девизниот пазар, Народната банка пристапи кон нормализирање на монетарната политика како резултат на постепено стабилзирање на очекувањата на економските субјекти и натамошно задржување на оцените за стабилноста на темелите на домашната економија. Имено, Народната банка ја зголеми понудата на благаяничките записи, а изврши и намалување на нивната каматна стапка во три наврати, со што основната каматна стапка се врати на нивото од почетокот на 2016 година (3,25%). Исто така, од октомври 2016 година, Народната банка престана да одржува аукции за девизни депозити, коишто беа реактивирани во мај 2016 година, во екот на турбулентните случувања на девизниот и на депозитниот пазар. Меѓутоа, домашните ризици поврзани со неизвесноста во дневнополитичкиот амбиент, се сè уште актуелни и претставуваат значаен фактор на ризик за идните остварувања на банкарскиот сектор.

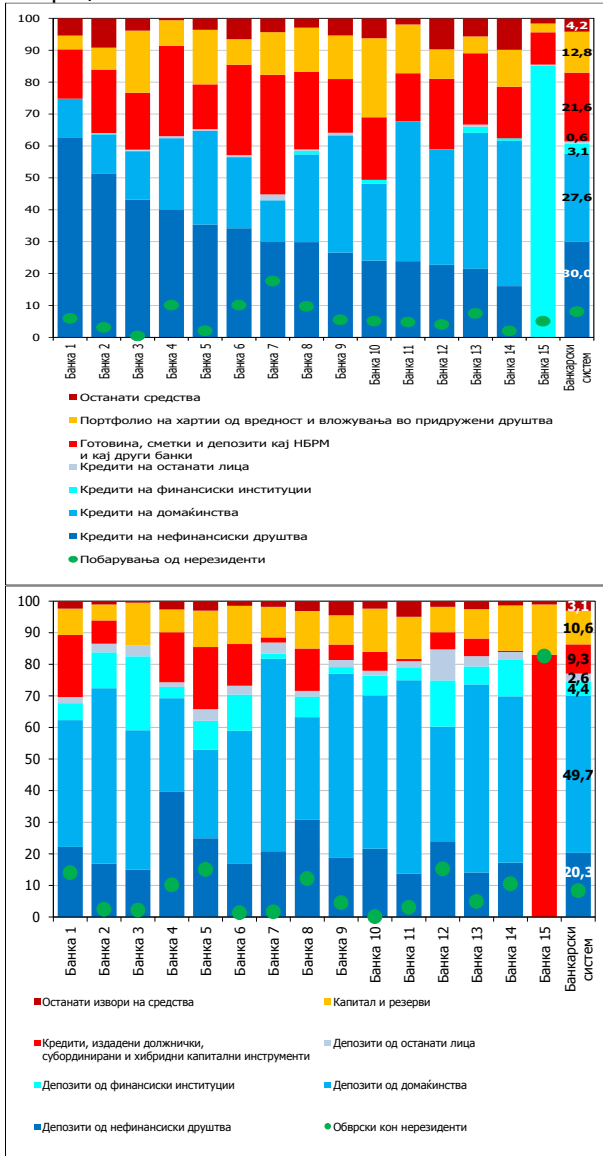
I. Структура на банкарскиот систем

1. Основни карактеристики на деловните модели на банките

Графикон бр. 1

Структура на активата (горе) и пасивата (долу) на банките, на 31.12.2016 година во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Редоследот на банките е случаен.

Банките во Република Македонија применуваат традиционален деловен модел во нивното работење – прибирање депозити од домашниот приватен сектор и нивно пласирање во кредити на домашните претпријатија и домаќинствата. Во текот на 2016 година продолжи растот на депозитите на домаќинствата, како најзначаен извор на финансирање на банкарските активности, но со забавено темпо, со што нивното учество во вкупната пасива на банкарскиот систем се намали за 1,1 процентен поен и достигна 49,7%. Наспроти тоа, процентуалното учество во вкупната пасива на депозитите од нефинансиски друштва се зголеми за 1,4 п.п., а на нив отпаѓаат околу 20% од вкупните извори на средства. Анализирани по поединечна банка, кај единаесет банки депозитите од домаќинства имаат највисоко учество во вкупните извори на средства, кај една банка депозитите од нефинансиски друштва имаат најзначајно учество во пасивата, кај две банки депозитите од домаќинства и од нефинансиски друштва имаат речиси подеднакво учество. МПБР АД Скопје, со оглед на својата специфична природа, се финансира со кредитни линии од меѓународните финансиски институции, кои ги пласира до крајните корисници преку другите банки во земјата. Учеството на останатите извори на финансирање¹ не бележи позначаен годишен раст и на 31.12.2016 година изнесува околу 14%. Кредитите на нефинансиските друштва² сè уште имаат највисоко учество во активата на банкарскиот систем (од 30%), иако во последниве неколку години е присутен тренд на позасилено кредитирање на домаќинствата, чие учество во активата, во 2016 година, е зголемено за 3,6 процентни поени. Анализирани по одделна банка, шест

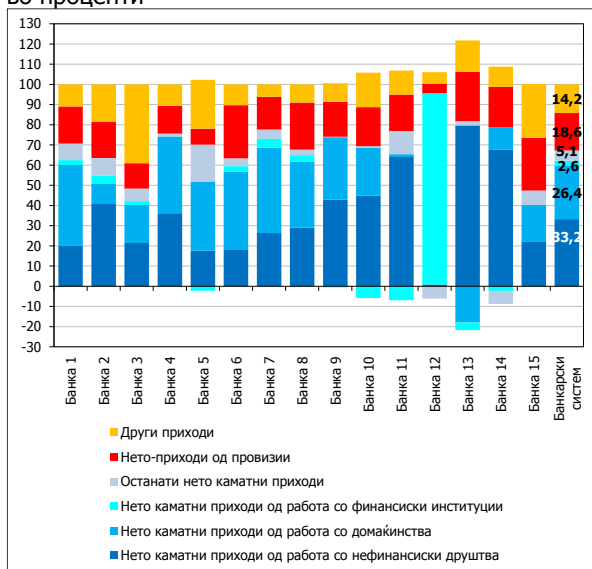
¹ Депозитите од финансиски институции, обврските врз основа на кредити, субординирани и хибридни капитални инструменти.

² Кредитите на нефинансиските друштва и домаќинствата се анализирани на нето основа (земајќи ги предвид исправката на вредност и акумулираната амортизација на кредитите), но заклучокот не би се променил и доколку анализата на кредитите се направи на бруто-основа.

банки се повеќе ориентирани кон кредитирање на нефинансиските друштва, пет банки претежно кредитираат домаќинства, три банки подеднакво ги финансираат двата сектора, а една банка пласира кредити кај домашните банки. Во 2016 година, се забележува позначително зголемување, од 3,4 процентни поени, на збирното учество на готовината, сметките и депозитите кај НБРМ и кај другите банки, како едни од најликвидните средства на банкарскиот систем. На пласманите во хартии од вредност (пред сè, благајничките записи и државните³ хартии од вредност) отпаѓаат околу 13% од активата, што е намалување од околу 1 процентен поен во споредба со крајот на 2015 година. Најголемиот дел, или 84,8% од пласманите на банките во хартии од вредност се класифицирани како инструменти расположливи за продажба, а само 0,8% како инструменти наменети за тргување.

Графикон бр. 2
Структура на вкупните приходи на банките во 2016 година во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Редоследот на банките е случаен.

Депозитите и кредитите со валутна компонента, изнесуваат 43% и 45% од вкупните депозити и кредити на нефинансиските субјекти, соодветно, што претставува годишно зголемување од 1 процентен поен кај депозитите⁴ и годишно намалување од 2 процентни поена кај кредитите. Активностите со нерезиденти во банкарскиот систем на Република Македонија, бележат благ пораст во текот на 2016 година, малку побрз на страната на пасивата, отколку на страната на активата, со учества од 8,3% и 8,1%, соодветно.

Традиционалниот деловен модел во работењето на банките се согледува и преку структурата на вкупните приходи на банките. Околу две третини од вкупните приходи на банкарскиот систем континуирано отпаѓаат на нето каматните приходи, коишто банките прилично успешно ги димензионираат

³ Вклучени се домашни и странски државни хартии од вредност.

⁴ Нестабилниот домашен амбиент и последователно влошените очекувања на економските субјекти предизвика повлекување на депозитите од банкарскиот систем, во април и делумно во мај 2016, коишто беа истовремено проследени со валутна трансформација на денарските депозити. Ваквите движења придонесоа за запирање на надолниот тренд на евроизацијата, присутен неколку години наназад.

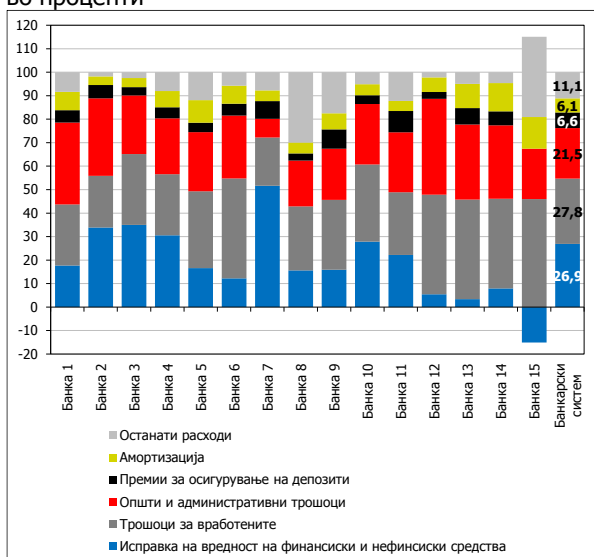

според поставените профитни таргети (дури и во опкружување на ниски каматни стапки), преку активна примена на договорната можност за приспособување на каматните стапки кај кредитните, но многу повеќе кај депозитните производи.

Присутниот тренд на преориентација на банките кон работење со домаќинствата се потврдува и со анализа на секторската структура на нето каматните приходи, а во нивни рамки, пред сè, на каматните приходи.

Поединечното учество на нето каматните приходи од работа со нефинансиски друштва е намалено за 3,6 процентни поени во споредба со 2015 година, за сметка на зголеменото учество на нето каматните приходи од работа со домаќинства, за 4 процентни поени. Во истата насока се и промените кај каматниот приход, каде што во 2016 година учеството на каматните приходи од домаќинствата во вкупните каматни приходи расте за 2,5 процентни поени, а учеството на каматните приходи од нефинансиските друштва се намалува за 2,1 процентен поен.

Графикон бр. 3
Структура на вкупните расходи на банките во 2016 година во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Редоследот на банките е случаен.

Највисоки поединечни учества во структурата на расходите, на ниво на банкарски систем имаат трошоците за вработените и исправката на вредност на финансиските и нефинансиските средства.

На 31.12.2016, трошоците за вработените имаат највисоко поединечно учество во вкупните расходи на банкарскиот систем, кое е зголемено за 1,1 процентен поен во текот на 2016 година. Наспроти тоа, учеството на исправката на вредноста во вкупните расходи продолжи да се намалува и во 2016 година е намалено речиси за 3 процентни поени. Анализирани по поединечни банки, постојат значителни разлики во структурата на расходите. Особено е очигледна разликата кај учеството на исправката на вредноста во вкупните расходи на одделните банки, што веројатно укажува на специфичната (индивидуална, посебна за секоја банка) природа на тековната

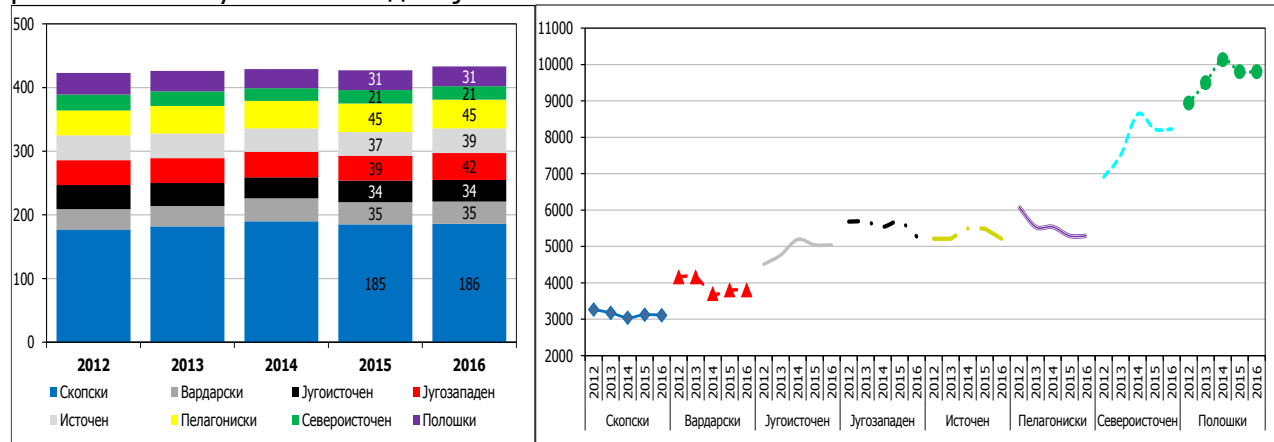
изложеност на банките на кредитниот ризик и нивото на ризичност, како и на активностите на одделните банки за наплата на „лошите“ побарувања.

2. Број на банки и пристап до банкарските услуги

На 31.12.2016 година, во Република Македонија функционираат осумнаесет депозитни институции, односно петнаесет банки и три штедилници⁵. Во однос на претходната година, структурата на банкарскиот систем останува непроменета. Со оглед на незначителното учество на штедилниците во вкупниот банкарски систем, тие не се предмет на анализа во овој извештај⁶.

Графикон бр. 4

Банкарска мрежа* (лево) и број на жители по деловна единица (десно), по одделни региони во Република Македонија

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките, Државен завод за статистика на Република Македонија, според официјалните податоци од пописот од 2002 година.

*Во пресметката не се вклучени шалтерите на банките.

Банкарската мрежа ја сочинуваат 433 деловни единици⁷ распространети низ речиси сите градови на територијата на Република Македонија. Бројот на деловни единици се зголеми за шест, а најголем дел од новоотворените деловни единици се во Југозападниот Регион. Банкарската мрежа и натаму е најбројна во Скопскиот Регион, каде што **пристапот до банкарските услуги** мерено според бројот на жители по деловна единица е најдобар. По региони, пристапот до

⁵ Учесството на штедилниците изнесува само 0,6% од вкупните средства на депозитните финансиски институции (банки и штедилници), 0,7% од вкупните кредити кон нефинансиски субјекти и 0,4% од вкупните депозити на домаќинствата.

⁶ Профилот на ризичност и обемот на активностите на штедилниците се анализира во извештаите за финансиската стабилност на Република Македонија.

⁷ Во бројот на деловни единици е вклучено и седиштето на банките, но не се вклучени и шалтерите на банките.

Табела бр. 1

Споредбени показатели за бројот на жители по банка и по деловна единица на банките

Земја	Број на жители по банка	Земја	Број на жители по деловна единица на банките
Луксембург	3.856	Шпанија	1.494
Австрија	11.605	Кипар	1.504
Кипар	13.235	Франција	1.770
Малта	14.805	Португалија	1.853
Литванија	33.196	Бугарија	1.951
Црна Гора	44.436	Италија	1.995
Германија	47.735	Австрија	2.095
Данска	50.988	Германија	2.385
Полска	60.712	Луксембург	2.524
Шведска	61.304	Полска	2.656
Португалија	69.165	Белгија	3.200
Унгарија	74.663	Унгарија	3.403
Латвија	76.388	Словенија	3.502
Естонија	82.179	Хрватска	3.596
Словенија	89.690	Малта	3.939
Италија	101.495	Романија	4.017
Белгија	117.055	Србија	4.144
Франција	117.678	Словачка	4.199
Хрватска	128.040	Грција	4.270
Македонија	137.945	Македонија	4.846
Холандија	170.714	Чешка	5.081
Шпанија	177.968	Данска	5.085
Албанија	180.769	Литванија	5.235
Чешка	184.882	Шведска	5.482
Словачка	200.791	Албанија	5.785
Босна и Херцеговина	224.142	Латвија	7.196
Србија	237.146	Холандија	9.581
Грција	241.289	Естонија	12.289
Бугарија	257.221	Црна Гора	н.п.
Романија	551.962	Босна и Херцеговина	н.п.

Извор: НБРМ, EU Structural Financial Indicators 2015, BSCEE Review 2015, www.dbresearch.com, интернет-страницата на Европската Унија, интернет-страницата на Светската банка, Народна банка на Албанија (Supervision Annual Report 2015), Народна банка на Србија (Банкарски сектор у Србији, Извештај за III тромесечје 2016 године).

Забелешка: Податоците за Македонија се за 31.12.2016 година, за Србија за 30.9.2016 година, додека податоците за останатите земји се однесуваат на 31.12.2015 година.

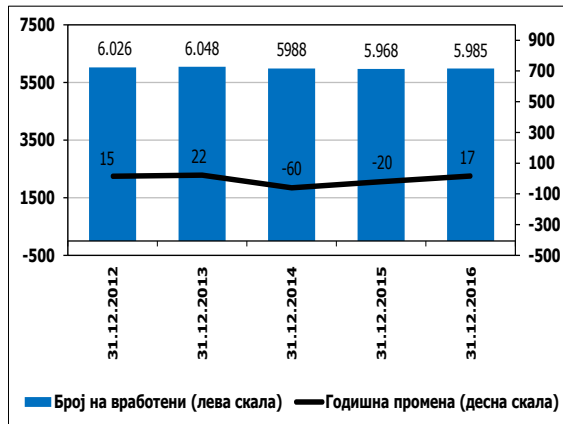
банкарските услуги се одржува на непроменето ниво, освен во југозападниот и источниот регион, каде бележи мало подобрување.

Банките во Република Македонија сè уште имаат послабо развиена банкарска мрежа во однос на поголемиот број од земјите опфатени во анализата. Според бројот на жители кои се опслужени од една банка, односно од една деловна единица, Македонија се наоѓа во втората половина на листата на анализирани земји, што е речиси непроменето во однос на претходната година.

Графикон бр. 5

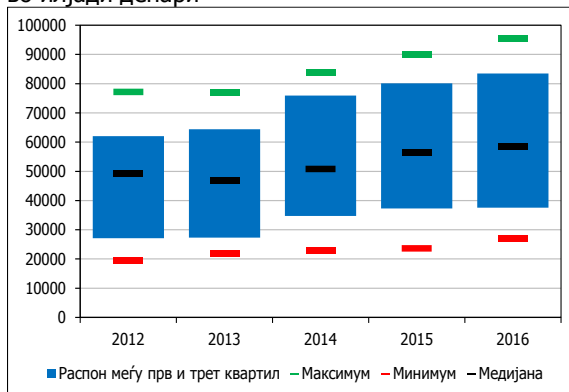
Број на вработени лица во банкарскиот систем

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 6

Актива по вработен*
во илјади денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*МБПР не е вклучена во анализата поради видот на активностите кои ги врши.

3. Вработеност во банкарскиот систем

Во 2016 година, беше прекинат трендот на намалување на бројот на вработените во банкарскиот систем од претходните две години. Бројот на лица вработени во банкарскиот систем изнесува 5.985 и во текот на 2016 година се зголеми за 17⁸ или за 0,3%. Квалификациската структура на вработените во банкарскиот сектор продолжи да се подобрува, отсликано преку годишното зголемување на учеството на бројот на вработени со најмалку високо образование во вкупниот број вработени, од 2 процентни поена (на 31.12.2016 година, ова учество изнесува 76,7%).

Продуктивноста на банкарскиот систем, мерена преку износот на актива по вработен, продолжи да се подобрува. Во 2016 година, активата растеше, иако забавено, со стапка којашто е повеќе пати повисока во споредба со стапката на промена на бројот на вработените лица. Анализирани по одделна банка, продуктивноста е подобрена кај тринаесет банки, што е најчесто резултат на побрзиот раст на активата во однос на растот на бројот на вработените (исклучок претставува една банка, кај која зголемениот износ на активата по вработен произлегува од побрзиот пад на бројот на вработени во споредба со падот на износот на актива). И покрај зголемувањето на продуктивноста на ниво на банкарскиот систем, разликите во продуктивноста на поединечните банки се продлабочија. Така, распонот меѓу банката со највисока и банката со најниска продуктивност, како и распонот помеѓу првиот и третиот квартал на показателот за активата по вработен бележи натамошно проширување во 2016 година.

⁸ Позабележителен пораст на вработените има кај две големи (за 30 и 20 лица, одделно) и една средна банка (за 21 лице), додека најголемо намалување има кај една мала банка (за 64 лица). Останатиот нето-пораст на бројот на вработените произлегува од сум банки.

4. Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем

Во 2016 година, бројот на банки кои се во сопственост на странски акционери остана непроменет (единаесет), но бројот на подружници на странски банки (тековно, шест) се намали за една⁹ во однос на крајот на 2015 година.

Табела бр. 2

Структура на бројот на банки и на поважните позиции од билансите, според претежната сопственост на банките (со состојба на 31.12.2016 година)

во милиони денари и во проценти

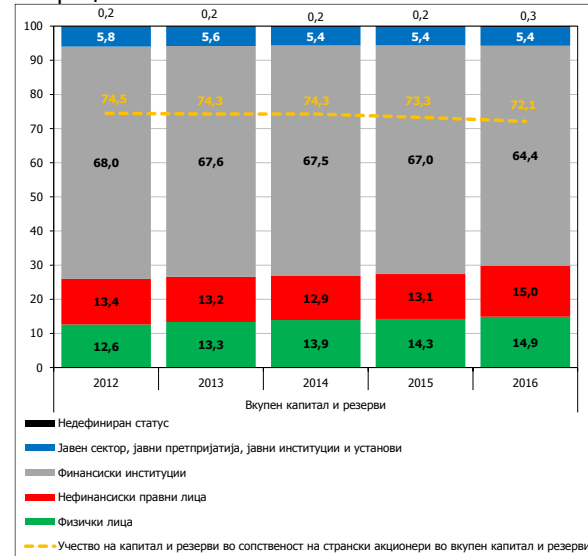
Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	11	32.756	69,4%	310.956	69,9%	217.700	77,5%	225.023	69,7%	16.829	73,6%	5.329	84,3%
- подружници на странски банки	6	28.289	59,9%	257.002	57,8%	179.563	63,9%	187.235	58,0%	13.994	61,2%	4.940	78,1%
- Австрија	1	2.256	4,8%	18.904	4,3%	12.032	4,3%	12.301	3,8%	1.199	5,2%	213	3,4%
- Бугарија	1	1.205	2,6%	8.414	1,9%	5.240	1,9%	6.077	1,9%	367	1,6%	1	0,0%
- Грција	1	11.436	24,2%	86.153	19,4%	61.742	22,0%	66.265	20,5%	5.144	22,5%	2.240	35,4%
- Словенија	1	6.668	14,1%	71.834	16,2%	51.056	18,2%	56.916	17,5%	4.037	17,6%	1.579	25,0%
- Турција	1	4.140	8,8%	35.815	8,1%	23.976	8,5%	20.283	6,3%	1.675	7,3%	471	7,5%
- Франција	1	2.585	5,5%	35.882	8,1%	25.518	9,1%	25.394	7,9%	1.571	6,9%	435	6,9%
- останати банки во претежна странска сопственост	5	4.467	9,5%	53.954	12,1%	38.137	13,6%	37.788	11,7%	2.835	12,4%	389	6,1%
- Бугарија	2	1.759	3,7%	17.428	3,9%	11.515	4,1%	12.944	4,0%	899	3,9%	140	2,2%
- Германија	1	1.773	3,8%	21.403	4,8%	16.468	5,9%	13.759	4,3%	1.093	4,8%	272	4,3%
- Швајцарија	2	936	2,0%	15.123	3,4%	10.154	3,6%	11.085	3,4%	844	3,7%	-23	-0,4%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	14.434	30,6%	133.725	30,1%	63.262	22,5%	97.774	30,3%	6.049	26,4%	996	15,7%
- приватна сопственост	3	12.072	25,6%	118.863	26,7%	63.224	22,5%	97.774	30,3%	5.871	25,7%	893	14,1%
- државна сопственост	1	2.362	5,0%	14.862	3,3%	38	0,0%	0	0,0%	178	0,8%	103	1,6%
Вкупно:	15	47.191	100,0%	444.680	100,0%	280.962	100,0%	322.797	100,0%	22.878	100,0%	6.325	100,0%

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се однесуваат на 2016 година.

Графикон бр. 7

Сопственичка структура на капиталот и резервите на банкарскиот систем во проценти

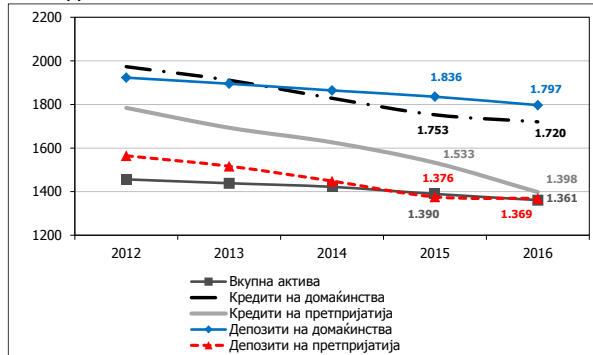
Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Банките во претежна сопственост на странски акционери преовладуваат во банкарскиот систем на Република Македонија, којшто на тој начин, е под влијание на економски и некономски фактори на ризик поврзани со матичните лица на банките и земјите од каде што потекнуваат. Со исклучок на промената на сопственикот кај една банка, во 2016 година не се забележуваат позначајни промени во сопственичката структура на банките. Банките во претежна сопственост на странски акционери преовладуваат во сите поважни позиции од билансите на банките. Нивната доминација е особено изразена кај кредитната активност и финансискиот резултат. Меѓу странските акционери, според земјата на нивното потекло, највисоко е

⁹ Станува збор за продажбата на „Алфа банка“ АД Скопје“ (спроведена на 9.5.2016 година, преку блок-трансакција на Македонската берза за хартии од вредност), при што „Силк роуд капитал“ АГ Швајцарија (Silk Road Capital AG, Switzerland) стана целосен сопственик на „Алфа банка“ АД Скопје (подоцна преименувана во „Силк Роуд банка“ АД Скопје).

Графикон бр. 8
Херфиндалов индекс*
во индексни поени

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на

секоја банка во вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот. Кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени, нивото на концентрација се смета за прифатливо.

Табела бр. 3

Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте најголеми банки во проценти

во проценти	2015		2016	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	59,4	74,3	58,2	74,3
Кредити на домаќинства	64,2	79,8	62,9	79,2
Кредити на претпријатија	59,7	76,7	55,5	74,9
Депозити на домаќинства	71,3	80,2	70,5	79,9
Депозити на претпријатија	54,2	77,3	53,9	76,9
Финансиски резултат*	70,6	87,2	72,7	87,0
Вкупни приходи*	61,4	74,7	61,3	75,5

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за 2016 година.

учеството на акционерите од Грција и Словенија во вкупниот капитал (вклучително и резервите) на банкарскиот систем, кое изнесува 22,4% и 13,8%, соодветно. Во 2016 година, се намалува учеството на акционерите од Грција¹⁰ (за 2,9 процентни поени) во вкупниот капитал (вклучително и резервите) на банкарскиот систем, додека учеството на акционерите со потекло од Швајцарија¹¹ забележа зголемување. Според типот на акционери, во капиталот (вклучително и резервите) највисоко е учеството на финансиските институции, иако во 2016 година, нивното учество бележи намалување од 2,6 процентни поени, за сметка на зголемувањето на учеството на нефинансиските правни лица (најмногу заради претходно споменатата промена на сопственикот на една банка).

Во банкарскиот систем се издвојуваат неколку банки според големината, чишто остварувања имаат водечка улога за вкупниот банкарски сектор и домашната економија. Концентрацијата во банкарскиот систем се намалува бавно, но постојано. За првпат досега на крајот на 2016 година сите вредности на Херфиндаловиот индекс се во рамки на интервалот за неговите прифатливи вредности. На 31.12.2016 година показателите ЦР5 и ЦР3¹² покажуваат незначително годишно намалување кај сите сегменти од банкарското работење, освен учеството на трите најголеми банки во кредитирањето на претпријатијата, кое се намали за 4,2 процентни поена. Нема промена во учеството на петте најголеми банки во системот во вкупната актива (74,3%), но се забележува намалување на учеството на трите најголеми банки од 1,2 процентни поена. Разликата помеѓу банката со најголемо (22,6%) и

¹⁰ Поради продажбата на „Алфа банка“ АД Скопје, која беше во целосна грчка сопственост, на „Силк роуд капитал“ АГ Швајцарија.

¹¹ Поради продажбата на Алфа банка АД Скопје, која беше во целосна грчка сопственост, на „Силк роуд капитал“ АГ Швајцарија.

¹² Показателот ЦР5, односно ЦР3 го покажува учеството на одредена анализирана категорија (на пример активата) на петте, односно трите банки со највисока вредност на таа категорија во вкупниот износ на таа анализирана категорија (на пример, во вкупната актива) во банкарскиот систем.

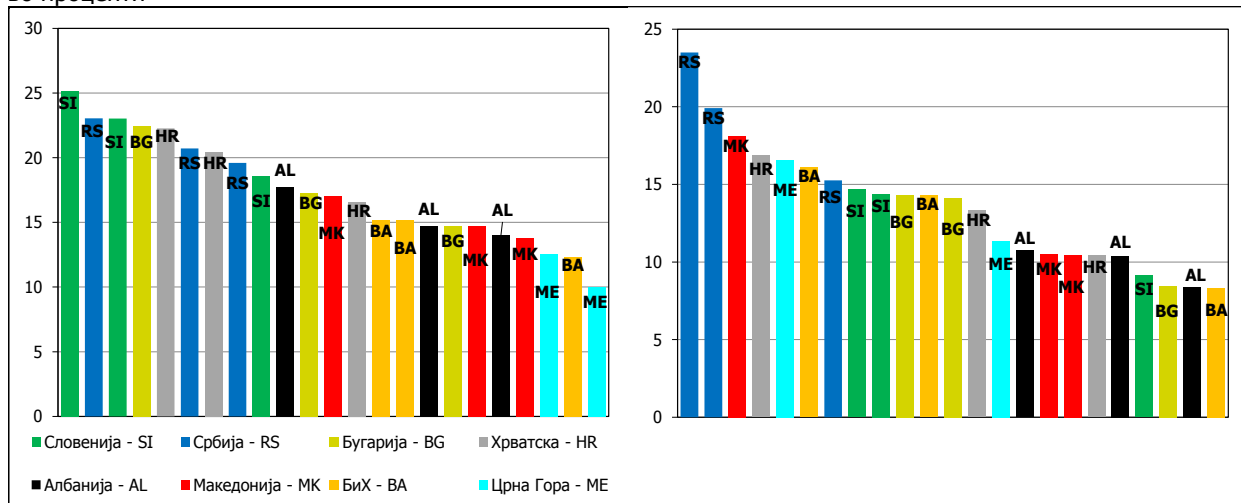
банката со најмало учество во активата (0,7%) на системот е, и натаму, висока, а девет банки (со вкупно учество во активата од 20%) имаат поединечно учество помало од 5%.

Споредбена анализа меѓу трите најголеми банки од земјите во регионот, според висината на избрани показатели за нивното работење и изложеноста на ризици

Целта на оваа анализа е да ги спореди трите најголеми банки во земјите од регионот (Македонија, Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Црна Гора, Србија и Словенија), според висината на одредени показатели за нивното работење и изложеноста на одделните ризици. За оваа цел користена е базата на податоци на „Орбис бенк фокус“ (Orbis Bank Focus)¹³, а презентираниите податоци се со состојба на 31.12.2015. Во анализираните земји, концентрацијата на банкарскиот систем, според активата на трите најголеми банки, е релативно висока (се движи во интервал, од 42% до 60%) и оттука, состојбите и движењата на агрегирано ниво (на ниво на банкарскиот систем од секоја анализирана земја) во голема мера се условени од (или ги одразуваат) состојбите и движењата кај трите најголеми банки. Истовремено, при користење на микроподатоците (на ниво на индивидуални банки) најдобро се земаат предвид специфичностите на одделните институции во банкарските системи, така овозможувајќи извлекување попрецизни заклучоци без непотребен губиток на информации (којшто реално постои при користењето агрегирани или просечни податоци на ниво на систем), во врска со состојбите во одделните банкарски системи.

Графикон бр. 9

Стапка на адекватност на капиталот (лево) и стапка на капитализираност* (десно) на трите најголеми банки од земјите од регионот во проценти

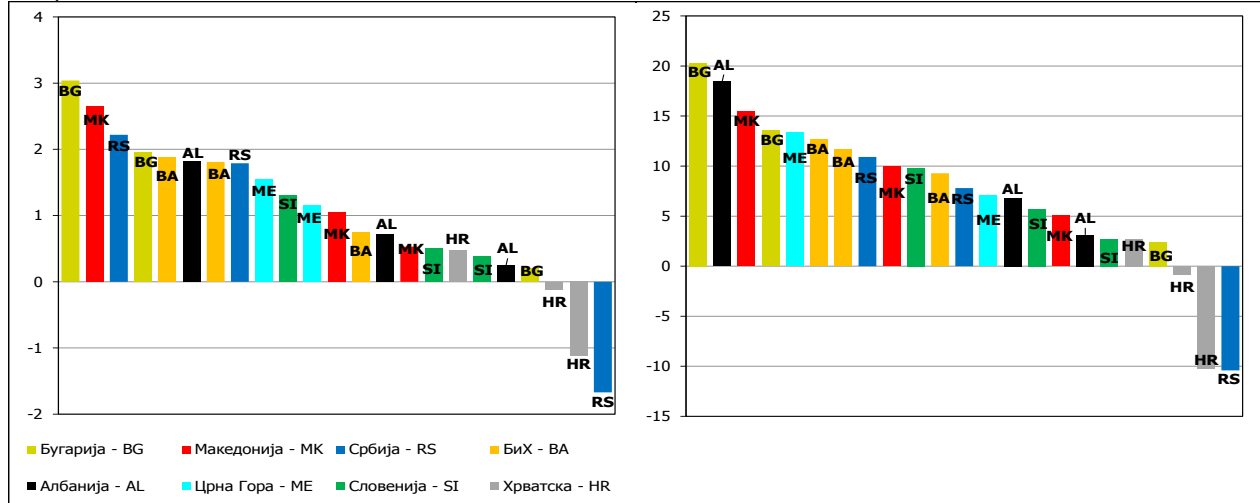
Извор: „Орбис банк фокус“

*Стапката на капитализираност претставува сооднос на капиталот и резервите со вкупната актива.

¹³ Во оваа база на податоци недостасуваат податоци за извесни показатели за одредени банки.

Графикон бр. 10

Стапка на поврат на просечната актива (лево) и стапка на поврат на просечниот капитал и резерви (десно), на трите најголеми банки од земјите од регионот во проценти

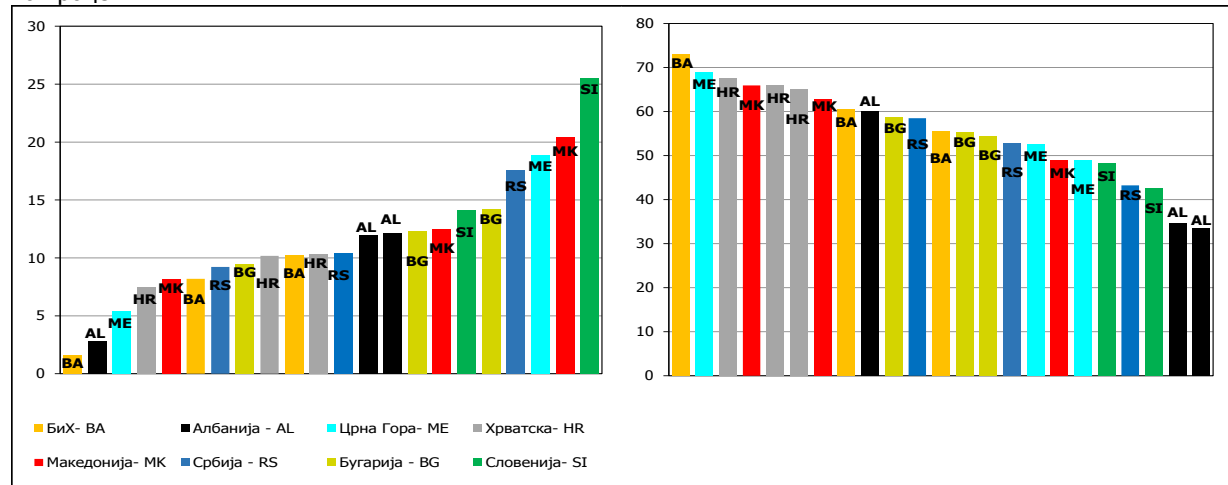
Извор: „Орбис банк фокус“

При споредбата, односно рангирањето на банките од регионот, според висината на анализираниите показатели, секоја од трите македонски банки е на различна позиција (во горниот, средниот и/или долниот дел од листата). Оттука, не може да се извлече генерален заклучок дека според висината на одделен показател, трите македонски банки (како група) се компаративно најдобри, односно компаративно најслаби, споредено со банките од регионот. Сепак, може да се забележи, дека, според висината на некои од показателите, по една од македонските банки се јавува меѓу трите најдобри или трите најслаби банки, на листата на анализирани банки од регионот. Така, по една македонска банка е присутна меѓу трите најдобри банки, според висината на показателите за профитабилноста (стапките на поврат на просечната актива и капиталот и резервите), стапката на капитализираност и показателот за учеството на ликвидната актива во депозитите и краткорочните извори на финансирање. Наспроти тоа, една македонска банка се јавува меѓу трите банки од регионот со највисок показател за просечното ниво на ризичност на кредитите (сооднос меѓу исправката на вредност за кредитите и бруто износот на кредити). Според висината на стапката на адекватност на капиталот, трите македонски банки се претежно рангирани во втората половина од листата на анализирани банки, додека според соодност меѓу кредитите и депозитите, две од банките се во втората половина од листата на анализирани банки, а една е четвртотрангирана.

Графикон бр. 11

Просечно ниво на ризичност на кредитите (лево)* и сооднос на нето-кредитите со вкупната актива (десно), на трите најголеми банки од земјите од регионот во проценти

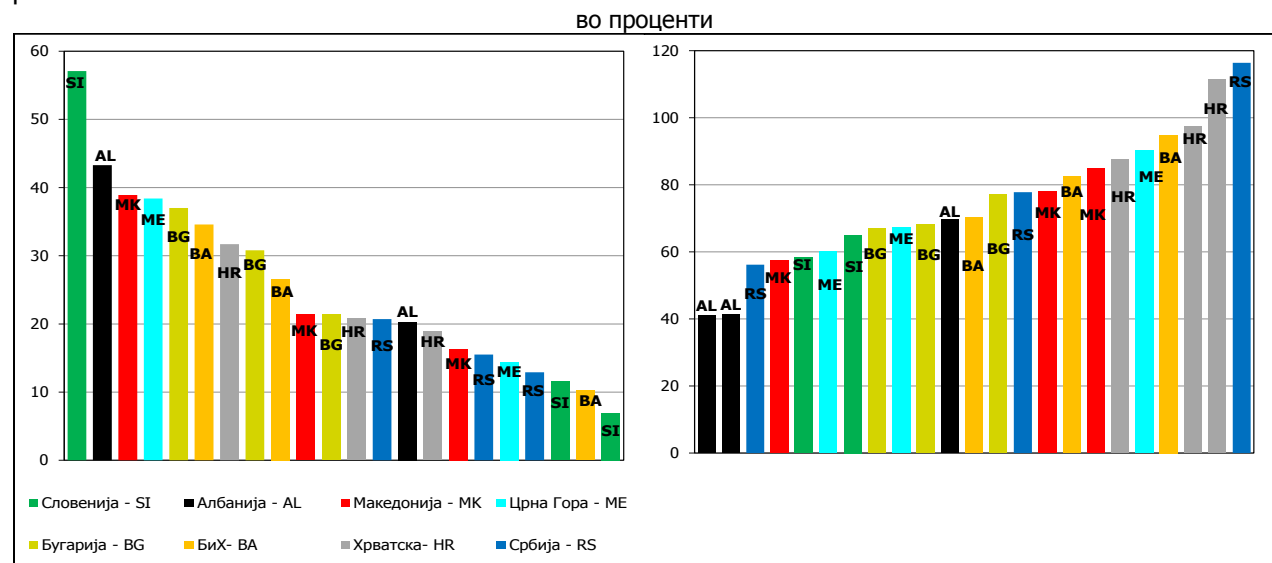

* Бруто кредитите се однесуваат на нефинансиски субјекти.

Извор: „Орбис банк фокус“

Графикон бр. 12

Сооднос на ликвидната актива со депозитите и краткорочните извори на финансирање (лево)* и сооднос на нето-кредитите со вкупните депозити (десно)**, на трите најголеми банки од земјите од регионот

*Ликвидната актива опфаќа пари и парични средства кај централната банка (без задолжителната резерва), финансиски инструменти кои се чуваат за тргување и финансиски инструменти коишто се мерат по објективната вредност преку билансот на успех, меѓубанкарски побарувања (нето-основа) и побарувања врз основа на репо-операции и позајмени хартии од вредност. Депозитите опфаќаат депозити од финансиски и нефинансиски субјекти, а краткорочните извори на финансирање се однесуваат на краткорочните позајмици и издадени краткорочни хартии од вредност.

**Нето-кредитите и депозитите се однесуваат на нефинансиски субјекти.

Извор: „Орбис банк фокус“

II. Ризици во банкарското работење

1. Кредитен ризик

Во 2016 година, нефункционалните кредити бележат позначителен пад, најмногу под влијание на измените во регулативата на Народната банка¹⁴, според која банките имаат обврска да ги пренесуваат сите побарувања коишто се целосно резервирани подолго од две години во вонбилансна евиденција. Ова задолжително чистење на кредитните портфолија на банките е главниот двигател за подобрувањето на показателите за кредитниот ризик. Ефектот од регулаторната мерка беше најизразен во вториот квартал од годината кога се постигнаа повпечатливи промени во обемот на нефункционалните кредити и во показателите за нивниот квалитет, додека во остатокот од годината следеше постепено исцрпување на ефектот од задолжителното спроведување отписи. Учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити на крајот на 2016 година се спушти на 6,6%¹⁵. Високата покриеност на нефункционалните кредити со издвоената исправка на вредноста, при задоволителен обем и квалитет на сопствените средства на банките ги ограничува ефектите од евентуална целосна ненаплатливост на овие кредити врз сопствените средства на банкарскиот систем. Подобрување на квалитетот бележи и редовното кредитно портфолио на банкарскиот систем. Кај редовното кредитно портфолио на банките се присутни определени фактори на ризик, чиешто неповолно влијание може да предизвика загубите од евентуалното остварување на кредитниот ризик да ги надминат очекувањата (издвоените резервации) на банките. Ова првенствено се однесува на нивото на концентрација на кредитните портфолија на банките, високите трошоци или неможноста за продажба на воспоставеното обезбедување за кредитите (по поволна цена), или присуството на кредити каде што потешко можат навремено да се воочат финансиските проблеми на клиентот (кредити со одобрен грејс-период или кредити со еднократна отплата на главница). Квалитативната димензија на процесот на реструктурирање на побарувањата, поточно колку банките ќе бидат успешни во преценување на кредитната способност на своите клиенти и соодветното усогласување на договорните услови на кредитите, претставува значаен аспект за идната динамика на квалитетот на кредитните портфолија на банките, секако заедно со квалитетот на новоодобрените кредити.

Во 2016 година, **вкупната кредитна изложеност** на банкарскиот систем порасна за 2,2% и достигна 469.675 милиони денари, што претставува исклучително послаб раст споредено низ годините наназад. Сепак, мора да се има предвид дека нивото на вкупната кредитна изложеност во 2016 година беше под влијание на ефектот од задолжителното спроведување отписи, согласно со регулаторните измени. Така, со

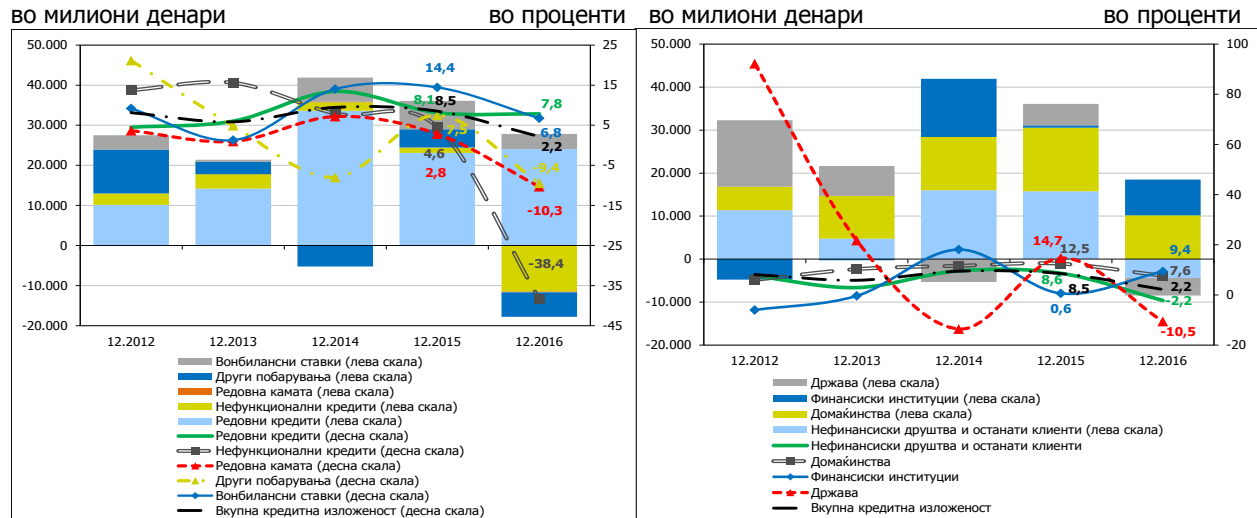
¹⁴ Одлука за изменување и дополнување на Одлуката за управување со кредитниот ризик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 223/15), според која, банките беа должни да ги пренесат сите побарувања коишто се целосно резервирани подолго од две години во вонбилансна евиденција најдоцна до 30.6.2016 година. Оваа обврска продолжува и понатаму за нефункционалните побарувања коишто ќе ги исполнат гореспоменатите критериуми. И покрај отпишувањето, банките го задржуваат правото за наплата на овие побарувања.

¹⁵ Доколку се изземат ефектите од оваа мерка, квалитетот на кредитното портфолио од нефинансиски лица, мерен преку учеството на нефункционалните во вкупните кредити, не се промени. Но според секторите, има влошување на квалитетот на корпоративното кредитно портфолио при намалена кредитна активност на банките кон овие клиенти, додека квалитетот на кредитите на домаќинствата се подобри.

исклучување на ефектот од вкупните извршени отписи¹⁶, кредитната изложеност забележува раст од 5,5%.

Графикон бр. 13

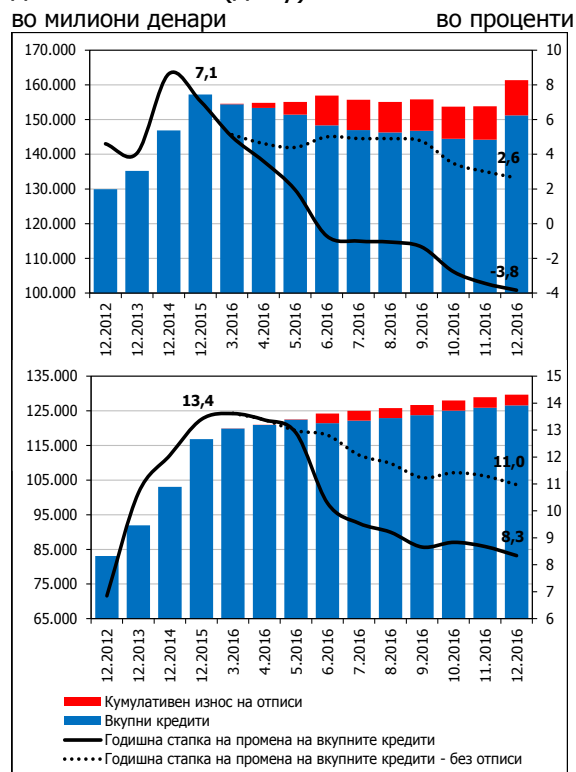
Годишен раст на кредитната изложеност според ставките (лево) и секторот (десно)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 14

Динамика на вкупните кредити и отписи на нефинансиските друштва (горе) и домаќинствата (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2016 година, банките беа насочени кон „чистење“ на активата преку отпишување на старите и целосно расходувани нефункционални кредити и, во помал обем, преку продажба на преземениот имот поради ненаплатени побарувања. Надолно поместување се забележува и кај редовните реструктурирани кредити (за 1.336 милиони денари, или 21,1%), додека достасаните нереструктурирани кредити со доцнење од 61 до 90 дена се единствената категорија кредити со знаци на оштетување која бележи раст во 2016 година (за 983 милиони денари, односно се повеќе од шесткратно повисоки во однос на крајот на 2015 година, како последица на растот на овие кредити кај нефинансиските друштва¹⁷). Во услови на поволно поместување (намалување) кај повеќето категории кредити со знаци на оштетување, движењата во билансите на

¹⁶ Отписите извршени согласно со регулаторните промени и редовните отписи.

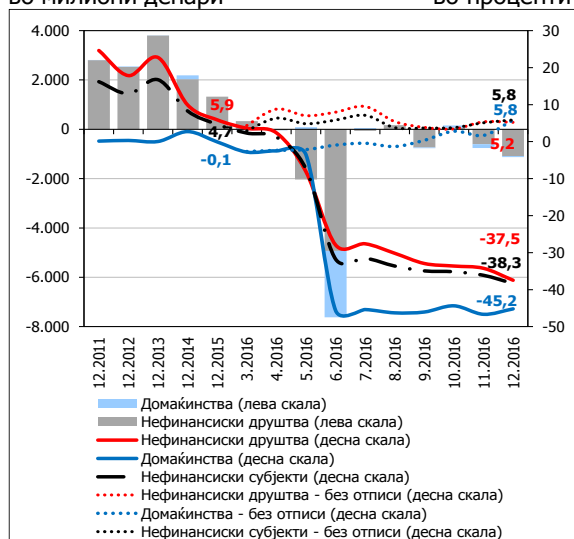
¹⁷ Апсолутниот и релативниот пораст на достасаните нереструктурирани кредити со доцнење од 61 до 90 дена се однесува само на достасаниот дел од главницата на овие кредити.

банките упатуваат и на нешто повисока наплата на достасаните побарувања до 61 ден (годишно намалување од 426 милиони денари, или за 16,6%).

Со изземање на ефектот од регулаторните измени за задолжителен отпис, годишната промена на кредитите на корпоративниот сектор изнесува 2,6%, наспроти оствареното намалување со ефектот од отписите за 3,8% (за споредба, на 31.12.2015 година, годишната стапка на раст на кредитите на нефинансиските друштва изнесуваше 7,1%). Влијанието од регулаторните промени е помалку изразено кај кредитирањето на домаќинствата, каде што годишниот раст изнесува 11,0% со исклучување на ефектот од отписите, наспроти 8,3% доколку се земат предвид направените задолжителни отписи на кредитите (за споредба, на 31.12.2015 година, годишната стапка на раст на кредитите на домаќинствата изнесуваше 13,4%).

Графикон бр. 15
Годишна промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти и на одделните сектори во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

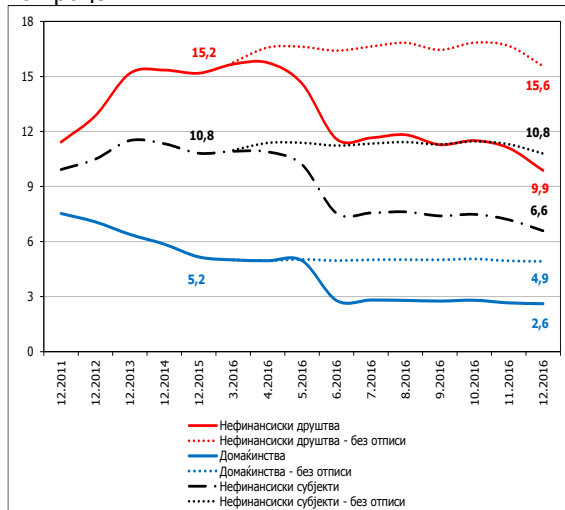
Нефункционалните кредити, како основно мерило за квалитетот на кредитното портфолио на банкарскиот систем, се намалија значително (за 38,3%) во текот на 2016 година. Ова движење во целост произлегува од задолжителното „чистење“ на кредитните портфолија, од сите побарувања за кои банките целосно го покриле кредитниот ризик пред најмалку две години. Како резултат на оваа промена во регулативата за кредитниот ризик, во 2016 година беа отпишани 13.262 милиона денари нефункционална главница, коишто, во најголем дел (84,1%) беа направени во вториот квартал¹⁸ од годината, со постепено исцрпување на ефектот до крајот на годината. Најголем дел, или 76,8% од отписите на нефункционалните кредити се однесуваат на нефинансиските друштва.

¹⁸ Речиси 60% од отписите во 2016 година беа спроведени во јуни 2016 година, кога нивото на нефункционалните кредити забележа драстично месечно намалување за 27%.

Графикон бр. 16

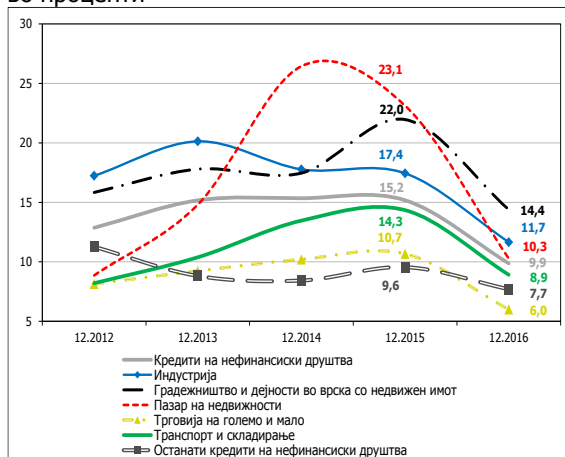
Учество на нефункционалните кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и на одделните сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 17

Учество на нефункционалните кредити во вкупните кредити на нефинансиските друштва, по одделни дејности во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Под кредити на „пазар на недвижности“ се подразбираат кредити на нефинансиските друштва коишто се занимаваат со градежништво и дејности во врска со недвижен имот, како и кредитите на физичките лица, врз основа на кредити за набавка и реновирање станбен и деловен простор.

Отписите извршени согласно со регулаторните промени имаат впечатливо влијание врз годишната динамика на нефункционалните кредити (двоцифрени стапки на намалување), којашто без нив би имала позитивен тренд кај вкупното кредитно портфолио, но и кај двата сектора одделно. Со изолирање на ефектот од отписите, нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти би забележале годишен раст од 5,8%, што би претставувало забрзување на минатогодишниот раст за 1,1 процентен поен. Без ефектот од отписите, годишниот раст на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва би бил умерен и би изнесувал 5,2% и во споредба со растот остварен на крајот на 2015 година (5,9%) сигнализира извесно подобрување на квалитетот кај овој сегмент од кредитното портфолио. Кај нефункционалните кредити на домаќинствата, годишниот раст би изнесувал 5,8%, што во споредба со надолното поместување на „лошите“ кредити на крајот на претходната година (-0,1%), а при релативно мал износ на извршени задолжителни отписи, означува извесно влошување на квалитетот на кредитите кон овој сектор.

Промените во нивото на вкупните и нефункционалните кредити како последица на извршените отписи доведоа до значително подобрување на стапката на нефункционалните кредити¹⁹ на нефинансиските субјекти, којашто на крајот на 2016 година се сведе на 6,6%. Без ефектот од отписите, оваа стапка изнесува 10,8% и е на идентично ниво како и на крајот на претходната година.

Во рамки на секторот „нефинансиски друштва“, стапката на нефункционалните кредити се движи по надолна линија од отпочнувањето на обврската за задолжителен отписи, и на крајот на 2016 година се сведе на едноцифрено ниво од 9,9%. Вакво ниво е последен пат

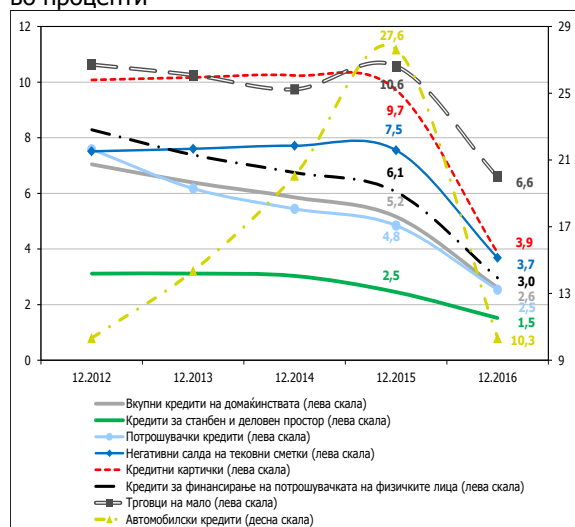
¹⁹ Стапката на нефункционалните кредити го претставува учеството на нефункционалните во вкупните кредити.

регистрирано на крајот на 2009 година, од кога стапката на „лошите“ кредити генерално бележи постојан нагорен тренд (сè до воведувањето на задолжителниот отпис). Доколку се из земе ефектот од отписите, оваа стапка би изнесувала 15,6%, што е повисоко ниво во споредба со крајот на претходната година (15,2%). Според дејности²⁰, кредитниот ризик е највисок кај побарувањата на банките од дејностите „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“ и „индустрија“. Но, кредитниот ризик се намалува кај овие две дејности, вклучително и кај „трговијата на големо и мало“. Кај градежниот сектор, ова движење може да се поврзе и со поволните остварувања на секторот. Имено, градежниот сектор е помеѓу носечките сектори на економскиот раст и подобрените остварувања на оваа дејност се одраз на зголемената активност во изградбата на станбени згради, а солиден раст бележат и државните капитални инвестиции. Воедно, оценката за економската состојба на градежните претпријатија е поволна, а за наредниот период се очекуваат поволни поместувања кај порачките (договорите) за градежни работи и продажните цени на становите²¹. На намалената ризичност на побарувањата од трговската дејност упатуваат и поволните оценки за тековната деловна и финансиска состојба на компаниите, како и очекувањата за зголемени порачки и раст на продажните цени во наредниот период, при раст на вредноста на прометот во трговијата на мало и трговијата со моторни возила²².

Графикон бр. 18

Учество на нефункционалните кредити во вкупните кредити на домаќинствата, по одделни кредитни производи во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кредитирањето на домаќинствата носи помали ризици за банките. Стапката на нефункционалните кредити на овој сектор изнесува 2,6%, или 4,9% без ефектот од отписите. Пониското ниво на оваа стапка во споредба со крајот на 2015 година (5,2%), освен со регулаторните промени се поврзува и

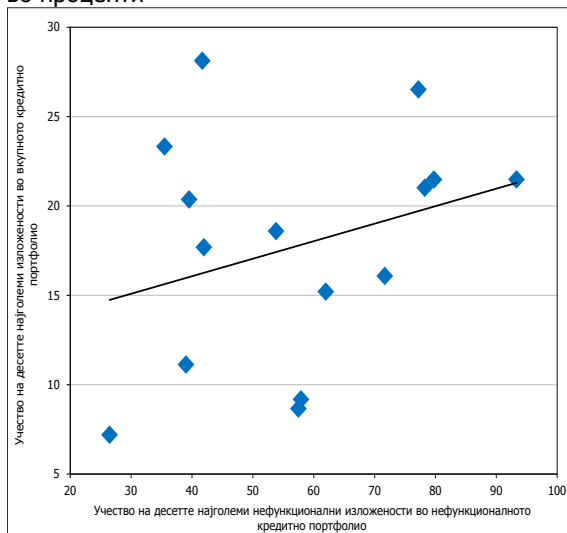
²⁰ Кредитната изложеност кон клиентите од дејноста трговија на големо и мало има највисоко учество во вкупната кредитна изложеност кон нефинансиски друштва (34,5%). Воедно, нефункционалните кредити кон клиентите од оваа дејност имаат најголемо учество, од 30,6%, и во вкупните нефункционални кредити на нефинансиски друштва.

²¹ Извор: Анкета за деловните тенденции во градежништвото за четвртиот квартал од 2016 година, ДЗС.

²² Извор: Анкета за деловните тенденции во трговијата на мало за четвртиот квартал од 2016 година, ДЗС.

со солидната кредитна поддршка на домаќинствата, којашто произлегува од фактори, како на страната на понудата, така и на страната на побарувачката на овие кредити. По одделни кредитни производи, најголемо намалување на стапката на нефункционалните кредити²³ се забележува кај „кредитните картички“, што најверојатно е последица на извршените задолжителни отписи (кредитите врз основа на кредитни картички се намалуваат на годишна основа за 824 милиони денари или за 6,1%) на овој тип побарувања од домаќинствата, и покрај забавеното кредитирање врз оваа основа по воведувањето на повисоките капитални барања за изложеноста врз основа на трансакциски сметки и кредитни картички²⁴.

Графикон бр. 19
Споредба помеѓу концентрацијата на вкупното и нефункционалното кредитно портфолио на нефинансиските субјекти, по одделна банка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Црната линија го означува трендот. МБПР АД Скопје е исклучена од анализата поради нејзините специфични активности (има мал број нефинансиски клиенти).

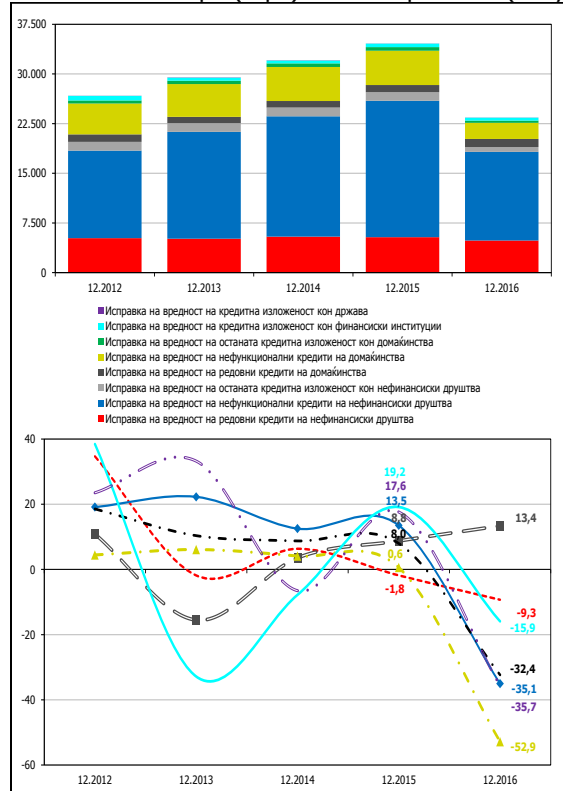
Концентрацијата на нефункционалното кредитно портфолио е исклучително висока, со оглед на тоа дека десетте најголеми нефункционални изложености зафаќаат 62,0% од вкупните нефункционални изложености на банкарскиот систем. Ова означува дека нефункционалните побарувања на банките во најголем дел произлегуваат од неколку поголеми клиенти. По одделни банки, учеството на десетте најголеми нефункционални изложености во нефункционалниот дел од портфолиото се движи во интервал од 26,5% до 93,3%. **Најголемите нефункционални изложености на банките се резервирани солидно (83,1%), намалувајќи ги неочекуваните загуби од овие изложености и можниот негативен ефект врз сопствените средства.**

²³ Кај автомобилските кредити оваа стапка се намали за 17,3 процентни поени, но традиционално, стапката на нефункционалните кредити е највисока кај овој кредитен производ. Во последните години постои тренд на згаснување на овој кредитен производ во билансите на банките.

²⁴ Согласно со измените и дополнувањата на Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/12, 50/13, 71/14, 223/15 и 218/16) се зголеми капиталното барање за новоодобрените потрошувачки кредити (одобрени по 1.1.2016 година) со рок еднаков или подолг од осум години (со цел забавување на високиот раст на овој вид кредити). За да се спречи пренасочување на задолжувањето кон пречекорувањата на трансакциските сметки и кредитните картички, се воведоа повисоки капитални барања за растот врз основа на овие производи, остварен во однос на 31.12.2015 година.

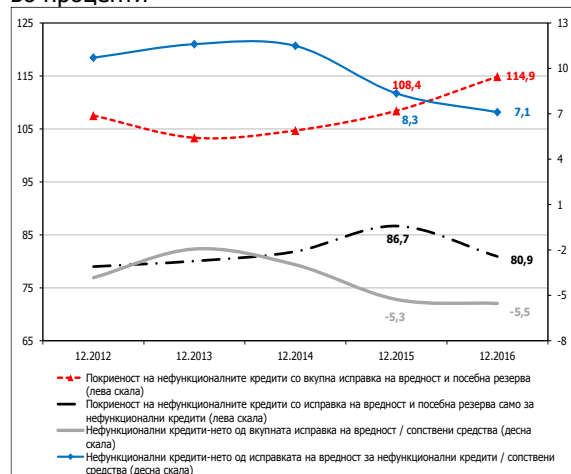

Графикон бр. 20
Структура (горе) и годишни стапки на промена (долу) на исправката на вредноста, според сектори во милиони денари (горе) во проценти (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 21
Покриеност на нефункционалните кредити и учество на нето нефункционалните кредити во сопствените средства на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2 Капацитет на банките за справување со евентуалните загуби од нефункционалните кредити

Во 2016 година, исправката на вредноста за вкупното кредитно портфолио на банките се намали за 11.198 милиони денари, или за 32,4%. Позначителното намалување на исправката на вредноста произлегува од споменатиот пренос на целосно резервираните нефункционални кредити во вонбилансна евиденција.

Покриеноста на нефункционалните кредити со издвоената исправка на вредноста е висока, што упатува на задоволителен капацитет на банкарскиот систем за апсорбирање на очекуваните кредитни загуби, и воедно го „ублажува“ нивото на преземениот кредитен ризик. На крајот на 2016 година, покриеноста на нефункционалните кредити со исправката на вредноста за нефункционалните кредити се намали, но и натаму е висока. Намалувањето на показателот се должи на извршените задолжителни отписи.

Солидната покриеност на нефункционалните кредити со издвоената исправка на вредноста ги ограничува негативните ефекти од евентуалната нивна целосна ненаплата врз капиталот на банките. Имено, незервирираниот дел од нефункционалните кредити опфаќа само 7,1% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем, од кои би се покриле неочекуваните загуби при хипотетички екстреман настан за целосна ненаплатливост на овие кредити. При ваква екстремна претпоставка, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем би се намалила за само 1,1 процентен поен (за 0,2 процентни поена помалку од претпоставеното намалување во претходната година).

1.3 Останати можни извори на остварување на кредитниот ризик

Во 2016 година, годишната стапка на ненаплата на кредитната изложеност со редовен статус²⁵ изнесува 1,8% и е пониска во споредба со просечното ниво на ризичност на редовните кредити на нефинансиските субјекти²⁶ (2,8%), утврдено од страна на банките. Ова покажува дека банките се повнимателни и издвоиле нешто поголема исправка на вредност од историската стапка на ненаплата на изложеностите со редовен статус.

Гледано по одделните дејности (кај нефинансиските друштва) и кредитни производи (кај домаќинствата) годишните стапки на ненаплата генерално бележат непроменлив тренд, со исклучок на значајното подобрување кај дејноста „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“. Поволното поместување на годишната стапка на ненаплата кај изложеностите од оваа дејност делумно се должи на високата почетна основа (значителното влошување на квалитетот на кредитното портфолио во текот на 2015 година). Исто така, во истиот период биле одобрени нови кредитни изложености кон градежните компании чишто квалитет, во наредниот едногодишен период (31.12.2015 – 31.12.2016 година), се одржува на солидно ниво.

Ваквите движења даваат одредени навестувања на запирање на трендот на влошување на квалитетот на изложеностите од најризично класифицираната дејност во рамките на секторот „нефинансиски друштва“ коишто, сепак, останува да се следат и да се потврдат во наредниот период.

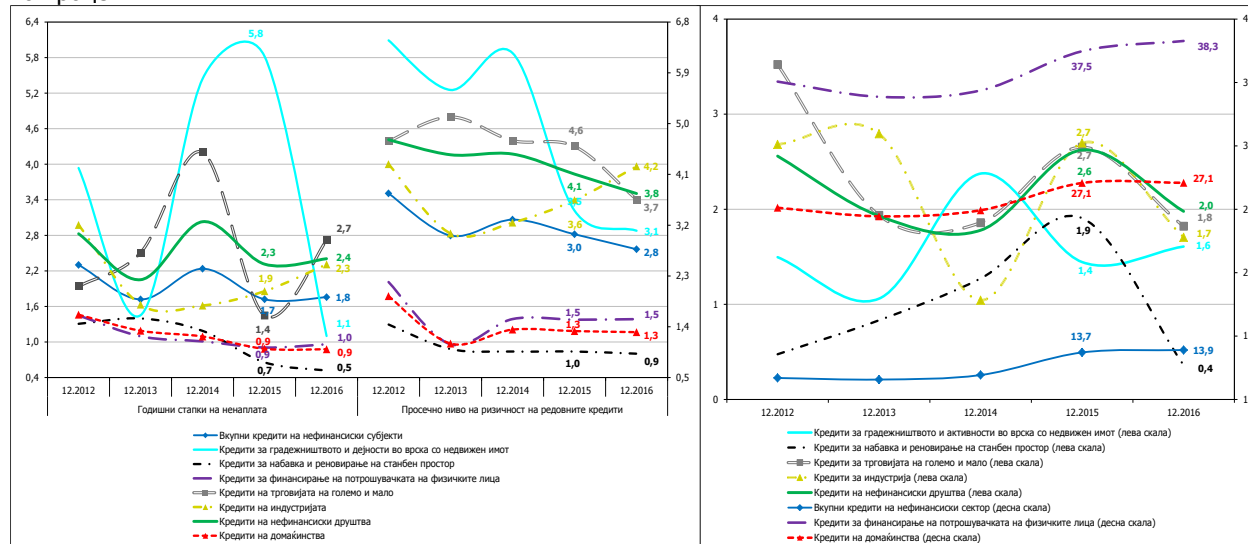
²⁵ Годишната стапка на ненаплата на кредитната изложеност се пресметува како процент од кредитната изложеност со редовен статус, којашто за период од една година преминува во изложеност со нефункционален статус.

²⁶ Пресметано како сооднос меѓу исправката на вредност на редовните кредити и бруто-износот на редовните кредити.

Графикон бр. 22

Годишни стапки на ненаплата* на кредитната изложеност со редовен статус и просечно ниво на ризици на редовните кредити (лево), и учество на необезбедените редовни кредити во вкупните редовни кредити (десно), по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Годишната стапка на ненаплата на кредитната изложеност се пресметува како процент од кредитната изложеност со редовен статус, којашто за период од една година преминува во изложеност со нефункционален статус.

Покрај соодветната покриеност на редовните кредити со издвоената исправка на вредноста (земајќи ги предвид историските годишни стапки на ненаплата), за одбележување е и високото учество на кредитите за кои е воспоставено одредено обезбедување (86,1% од вкупните редовни кредити на нефинансиските субјекти), што го „ублажува“ нивото на кредитен ризик преземен од банките и воедно, може да служи како потенцијален (секундарен) извор за наплата. Поконзервативните политики на банките во поглед на покриеноста на кредитите со обезбедување им овозможува поголема сигурност при кредитирањето, но од друга страна, може да претставува ограничувачки фактор за проширување на кредитната активност на банките и да го отежне пристапот на клиентите до потребните извори на финансирање. Исто така, воспоставеното обезбедување обично е извор на дополнителни трошоци и за банките и за

клиентите (трошоци за воспоставување на обезбедувањето, трошоци за редовна процена на вредноста на обезбедувањето, трошоци за преземање и за продажба на имотот воспоставен како обезбедување, неможност за продажба на имотот по поволна цена и сл.). Висок степен на покриеност со обезбедување пред сè е карактеристично за редовните побарувања од нефинансиските друштва (кај кои покриеноста со обезбедување изнесува 98%²⁷). Кај домаќинствата, редовните станбени кредити се речиси целосно покриени со обезбедување (99,6%), но покриеноста на редовните кредити за финансирање на потрошувачката²⁸ изнесува помалку од две третини, што произлегува од полибералните барања за обезбедување поради природата на овој тип кредити. Исто така, кај 70,8% од обезбедените редовни кредити за финансирање на потрошувачката, воспоставеното обезбедување се однесува само на жирант и меница.

И покрај повисокиот процент на утврдена исправка на вредност за редовните кредити, во споредба со историските годишни стапки на ненаплата на редовната кредитна изложеност, како и високото учество на кредитите со воспоставено обезбедување, загубите од евентуалното остварување на кредитниот ризик може да ги надминат очекувањата (издвоените резервации) на банките, особено при неповолни деловни услови.

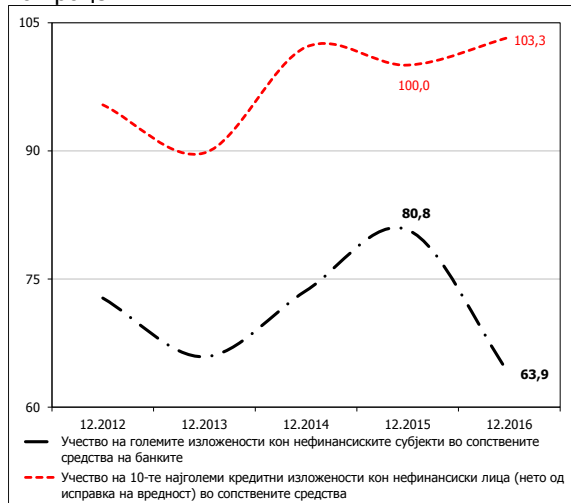
Загубите поради остварување на кредитниот ризик може да бидат над очекувањата на банките поради **релативно високата концентрација на кредитните портфолија на одделните банки**, како по поединечни клиенти, така и според некои други карактеристики на клиентите (на

²⁷ Степенот на покриеност е идентичен и кај нефункционалните побарувања.

²⁸ Кредитната изложеност за финансирање на потрошувачката на физичките лица ја опфаќа изложеноста врз основа на потрошувачки кредити, пречекорувања на тековни сметки, кредитни картички, автомобилски кредити и други кредити, освен станбени и кредити за деловен простор.

Графикон бр. 23
Показатели за нивото на концентрација на кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти во проценти

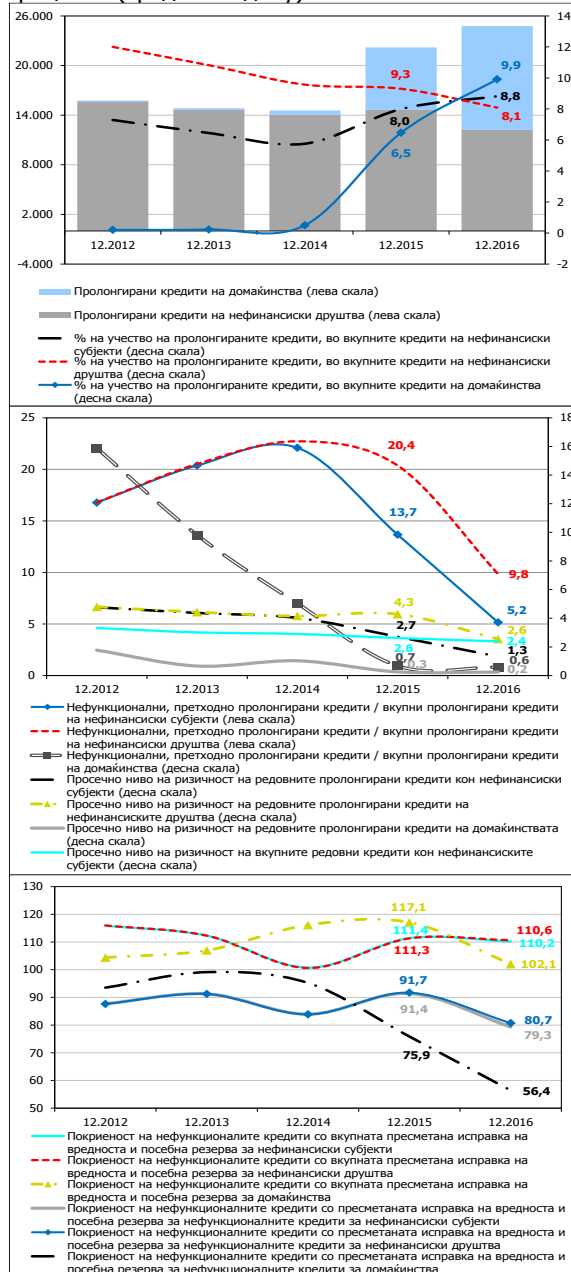
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

пример, припадноста кон одделни дејности). Ова **упатува на поизразена поврзаност меѓу квалитетот на вкупното кредитно портфолио и остварувањата на поединечни дејности, особено присутно при нестабилни деловни услови**. На крајот на 2016 година, десетте најголеми изложености на банките кон нефинансиските субјекти зафаќаат значителен дел од сопствените средства на банките (103,3%), и тоа во интервал од 5,3% до 191,7%, по одделна банка. Просечното ниво на ризичност на овие изложености на банките најчесто е ниско и соодветствува на категориите на ризик „А“ и „Б“, но кај некои банки во структурата на најголемите изложености се забележуваат и изложености со повисока ризичност. На високо ниво на концентрација на кредитната изложеност укажува и показателот за учеството на големите изложености²⁹ во сопствените средства на банките (63,9%), и покрај неговиот надолен тренд во однос на претходната година (80,8% на 31.12.2015). Концентрацијата е особено висока кај некои од банките (по одделни банки, учеството на големите изложености кон нефинансиските субјекти се движи во интервал од 0% до 194,4%). Со оглед на високото учество на големите изложености во сопствените средства, особено значајно е одржувањето на нивното ниво на ризичност, бидејќи при евентуално остварување на ризикот од овие изложености и неможноста да се наплатат, ефектот врз сопствените средства на банките би бил голем.

²⁹ Голема изложеност кон лице или лицата поврзани со него претставува изложеноста еднаква или повисока од 10% од сопствените средства на банката.

Графикон бр. 24
Динамика на пролонгираните кредити и структурни показатели (горе) и показатели за нивниот квалитет (средина и долу)
во милиони денари и во проценти (горе), во проценти (средина и долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

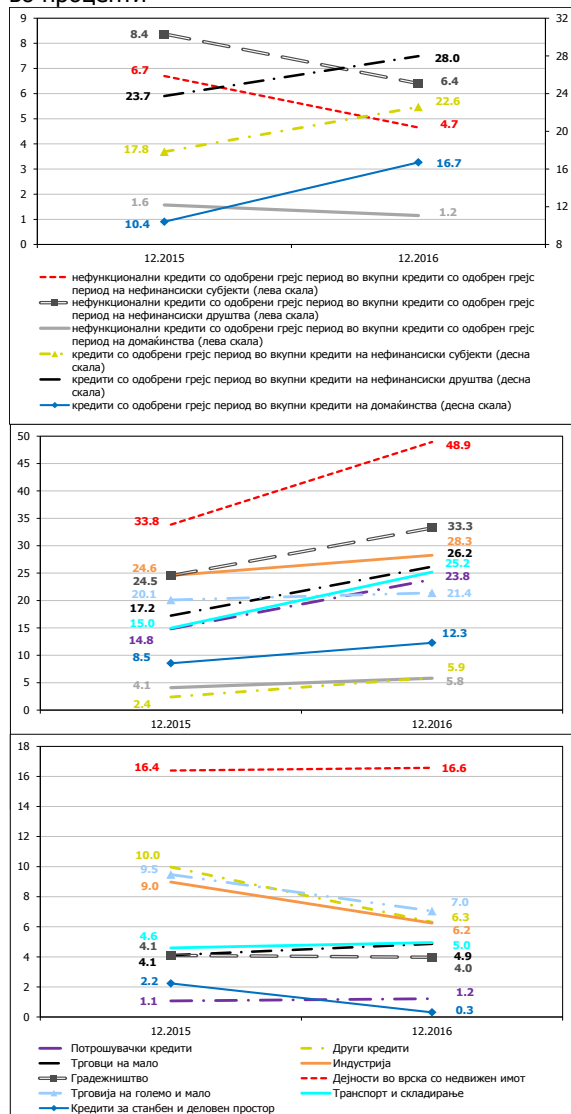
Пролонгираните кредити (според регулативата, продолжувањето на рочноста на кредитите не е последица на влошена финансиска состојба на клиентите) претставуваат 8,8% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти. Ова учество е на слично ниво и кај двата сегмента од нефинансискиот сектор (8,1% кај нефинансиските друштва и 9,9% кај домаќинствата). Особено е изразен растот на учеството на пролонгираните кредити кај портфолиото на домаќинствата, но сепак, за одбележување е исклучително високиот квалитет на овие пролонгирани кредити³⁰. Стапката на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва коишто претходно биле пролонгирани (9,8%) е речиси на идентично ниво како кај вкупното кредитно портфолио кај овој сегмент и бележи значително намалување во споредба со крајот на 2015 година (кога изнесуваше 20,4%). Ваквите движења во 2016 година веројатно упатуваат дека еден добар дел од пролонгираните кредити на нефинансиските друштва коишто имале нефункционален статус биле опфатени со регулаторната обврска за задолжителен отпис на целосно резервираните нефункционални побарувања. Оттука, потребно е внимателно следење на оваа категорија кредити, бидејќи во периодот пред 2016 година, кај добар дел од пролонгираните кредити, токму влошената финансиска состојба на клиентите, веројатно, била причината за продолжување на рочноста (согласно со регулативата, продолжувањето на рокот на кредитот поради влошена финансиска состојба на клиентот има третман на реструктурирање).

³⁰ Мерено преку учеството на нефункционалните кредити коишто претходно биле пролонгирани кредити во вкупните пролонгирани кредити на домаќинствата (0,6% на 31.12.2016 година), просечното ниво на ризициност на редовните пролонгирани кредити на домаќинствата (0,2% на 31.12.2016 година) и солидната покриеност на нефункционалните кредити на домаќинствата коишто претходно биле пролонгирани, со вкупната и сопствената исправка на вредноста (102,1% и 56,4%, соодветно).

Графикон бр. 25

Показатели за квалитетот на кредитите со одобрен грејс-период (горе), учество на кредитите со одобрен грејс-период во вкупните кредити (средина) и учество на нефункционалните кредити со одобрен грејс-период во вкупните кредити со одобрен грејс-период (долу), по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

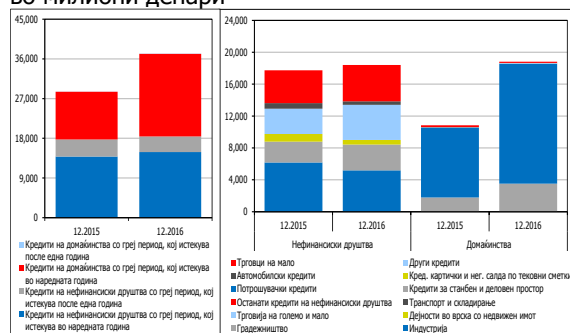
Кредитите со одобрен грејс-период³¹ се позначително присутни во портфолијата на банките и на нив отпаѓаат околу 22% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти (односно 28,0% и 16,7% од вкупните кредити на нефинансиските друштва и домаќинствата, соодветно), со изразен нагорен тренд во последната година. Повеќе од една третина (36,5%) од кредитите на дејноста „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“ се со грејс-период, а ова учество е повисоко и кај дејностите „индустрија“ (28,3%) и „транспорт и складирање“ (25,2%). Воедно, по одделни кредитни производи на домаќинствата, околу една четвртина од потрошувачките кредити се со одобрен грејс-период, додека кај кредитите за станбен и деловен простор ова учество изнесува 12,3%, со изразен нагорен тренд. Зголеменото учество на кредитите со одобрен грејс-период го потпомага процесот на финансиско посредување и упатува на зголемена флексибилност на банките и спремност да им излезат во пресрет на специфичните потреби на своите клиенти (пример, за финансирање на конкретен проект). Сепак, не треба да се занемари фактот дека сè додека не истече одобриениот грејс-период (во кој период се плаќа само камата) банките имаат помала можност за навремен увид во тековната кредитоспособност на клиентот. Позитивно е тоа што околу 40% од кредитите со одобрен грејс-период (43,5% и 28,5% од кредитите на нефинансиските друштва и домаќинствата, соодветно) имаат релативно краток грејс-период, не подолг од една година, а нивото на квалитет, мерено преку учеството на нефункционалните во вкупните кредити со

³¹ Грејс-периодот е пресметан како разлика помеѓу датумот на прво достасување на главницата и датумот на одобрување за кредитните партии кај коишто оваа разлика е поголема од 90 дена.

Графикон бр. 26

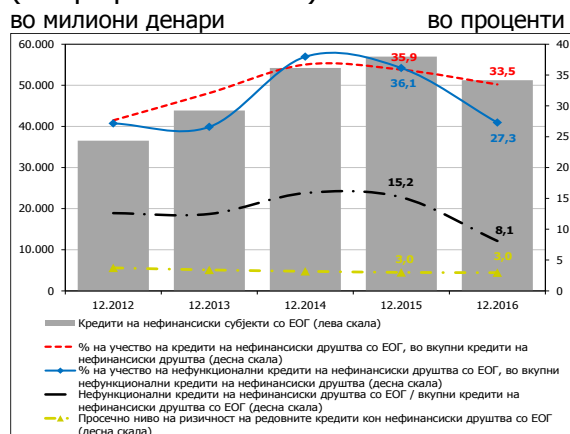
Структура на кредитите со грејс-период којшто сè уште не е истечен на соодветниот датум по сектори и рокот на истекување (лево) и структура на кредитите со грејс-период којшто сè уште не е истечен, по одделни дејности на нефинансиските друштва и кредитни производи на домаќинствата (десно) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 27

Динамика на кредитите со еднократна отплата на главницата и показатели за нивната структура и квалитет (во графиконот – ЕОГ) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

грејс-период³² изнесува 4,7%. Во сегментот „нефинансиски друштва“ ова учество е повисоко и изнесува 6,4%³³, додека кај домаќинствата е значително пониско и изнесува само 1,2%³⁴. Сепак, стапката на нефункционалните кредити генерално бележи надолен тренд кај нефинансиските лица и кај поодделните сектори.

Посебна категорија на кредити претставуваат кредитите со еднократна отплата на главницата, кај кои банките немаат увид во тековната редовност на клиентите во намирување на обврските врз основа на главница сè до истекот на крајниот датум на достасување на кредитите. Кредитите со еднократна отплата на главницата се позначително присутни во портфолијата на банките на нефинансиски друштва, каде што на крајот на 2016 година околу една третина од кредитите имаат клаузула за еднократна отплата на главницата, но ова учество бележи надолен тренд во последните две години. Нефункционалните кредити со еднократна отплата на главницата зафаќаат значителни 27,3% од вкупните нефункционални кредити на нефинансиските друштва, а нивната застапеност е највисока кај трговијата на големо и мало со 38,9% и индустријата со 29,4%. Наспроти повисокиот инхерентен ризик на кредитите со еднократна отплата на главница (бидејќи банките немаат увид во тековната редовност на клиентите во намирувањето на обврските врз основа на главница), исправката на вредноста, утврдена од страна на банките, за редовните кредити на нефинансиските друштва со еднократна отплата на главницата е на пониско ниво (3,0%) во однос на вкупното кредитно портфолио составено од нефинансиски

³² Главно станува збор за кредити кај кои грејс-периодот е одобрен при реструктурирање.

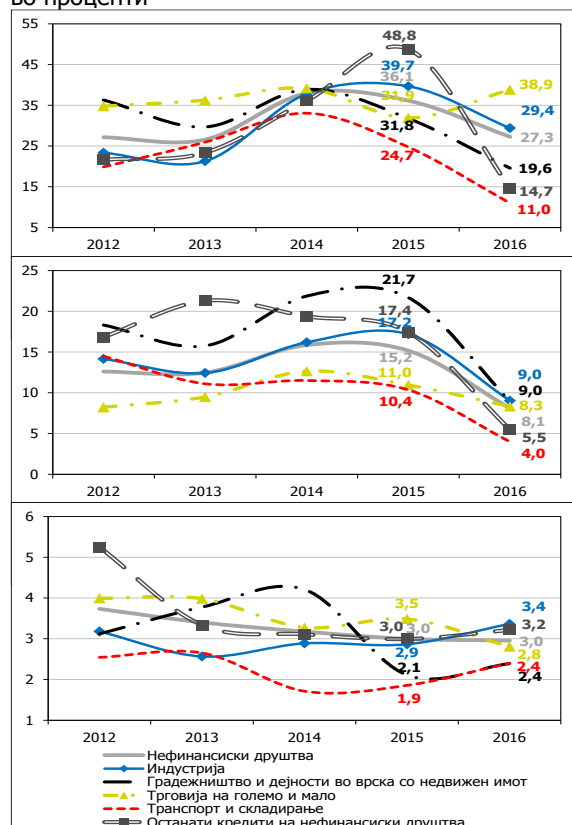
³³ Од аспект на одделните дејности, кај нефинансиските друштва кредитниот ризик е повисок кај „градежништвото и дејностите во врска со недвижен имот“ (7,5%), додека „индустријата“ е второрангирана дејност кај која стапката на нефункционалните кредити (6,2%) е на слично ниво како кај секторот „нефинансиски друштва“.

³⁴ По одделни кредитни производи на домаќинствата, стапката на нефункционалните кредити е повисока единствено кај другите кредити (6,3%) и кредитите на трговци на мало (4,9%), но нивното учество во вкупните кредити на домаќинствата со грејс-период е занемарливо (2,9%), додека кај потрошувачките кредити на коишто отпаѓа 76,1% од кредитното портфолио на домаќинствата со одобрен грејс-период, стапката на нефункционалните кредити е на идентично ниво (1,2%).

Графикон бр. 28

Учество на нефункционалните кредити со ЕОГ во вкупните нефункционални кредити (горе), нефункционалните кредити со ЕОГ во вкупните кредити со ЕОГ (средина) и просечно ниво на ризичност на редовните кредити со ЕОГ (долу), според дејност во проценти

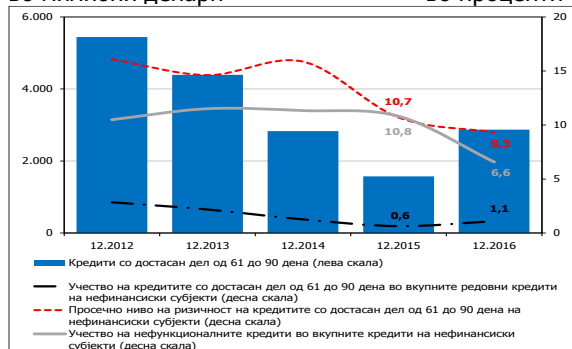

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 29

Динамика и просечно ниво на ризичност на кредитите со достасан дел во отплатата на главницата помеѓу 61 и 90 дена

во милиони денари (лева скала) во проценти (десна скала)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

друштва (3,8%)³⁵, што сигнализира дека загубите од остварување на кредитниот ризик кај овие кредити може да бидат повисоки од очекувањата на банките.

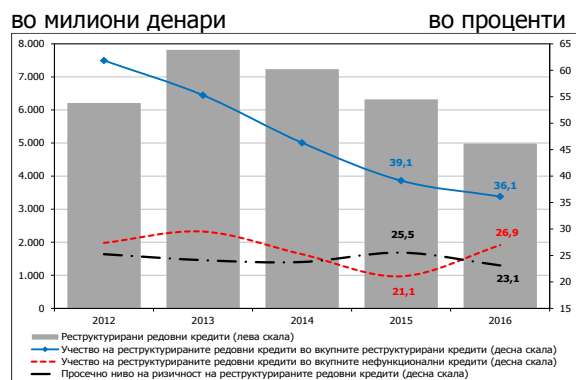
Доцнењето во отплатата на одделните побарувања подолго од 90 дена е еден од основните критериуми за стекнување нефункционален статус. Оттука, евентуалниот раст кај **достасаните кредити со период на задоцнување во отплатата на главницата помеѓу 61 и 90 дена претставува битен сигнал** за зголемување на нивото на нефункционалните кредити во наредниот период, односно за можното идно остварување на кредитниот ризик во портфолијата на банките. Во 2016 година, овие кредити бележат позначителен раст од 1.294 милиони денари, или за 82,1%³⁶, што произлегува од влошувањето на квалитетот на некои клиенти од секторот „нефинансиски друштва“ на самиот крај на годината. Под претпоставка дека кај ниту еден од достасаните кредити помеѓу 61 и 90 дена нема да се наплати достасаниот долг во наредниот месец, 1,1% од вкупните редовни кредити со состојба на 31.12.2016 година би преминале во нефункционални, со што само врз оваа основа нефункционалните кредити би пораснале за 2.869 милиони денари, или за 15,5%. Сепак, на почетокот на следната година (јануари 2017 година) остварениот месечен раст кај нефункционалните кредити е значително помал од оваа екстремна претпоставка и изнесува само 0,2% или 42 милиони денари, што упатува на **солидна наплата на достасаниот дел од 61 до 90 дена и на само инцидентно зголемено задоцнување подолго од 61 ден (до 90 дена)**.

³⁵ По одделни дејности на нефинансиските друштва, разликата помеѓу просечното ниво на ризичност на вкупните редовни кредити и редовните кредити со еднакратна отплата на главницата е следна: индустрија 4,2% и 3,4%; градежништво и дејности во врска со недвижен имот 3,1% и 2,4% и трговија на големо и мало 3,1% и 2,4%, соодветно.

³⁶ Растот на достасаните кредити со доцнење во отплатата на главницата од 61 до 90 дена го вклучува и достасаниот, но и недостасаниот дел од главницата на овие кредити.

Графикон бр. 30

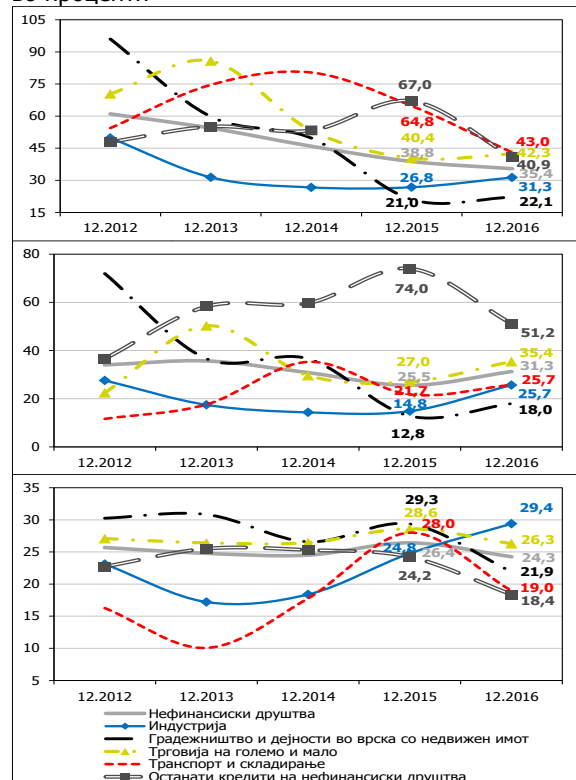
Динамика на реструктурираните редовни кредити и показатели за нивниот квалитет

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 31

Учество на реструктурираните редовни во вкупните реструктурирани кредити (горе) и во вкупните нефункционални кредити (средина), и просечно ниво на ризичност на реструктурираните редовни кредити (долу), по дејности во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

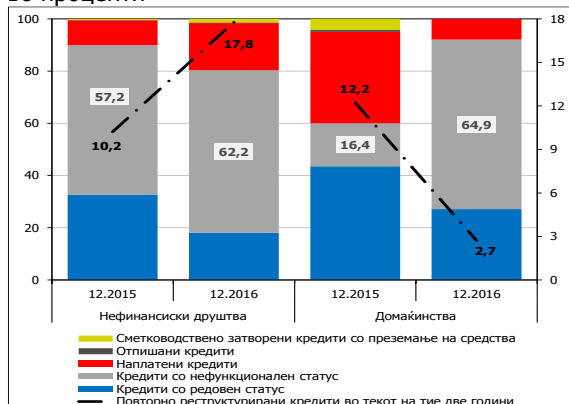
Трендот и квалитетот на реструктурираните кредити се значаен показател за кредитниот ризик, бидејќи се поврзуваат со финансиски потешкотии на клиентите на банките кои најверојатно би добиле нефункционален статус доколку банките не ги реструктурирале. Реструктурираните редовни кредити зафаќаат околу една третина од вкупните реструктурирани кредити и бележат постојан надолен тренд низ годините. Во структурата на овие кредити преовладуваат нефинансиските друштва. Под претпоставка дека реструктурирањето на редовните кредити било неуспешно, овие кредити би добиле нефункционален статус, а стапката на нефункционалните кредити на крајот на 2016 година би била повисока за 1,8 процентни поени. Кај нефинансиските друштва оваа стапка би била повисока за 3,1 процентен поен, што ја истакнува поголемата ризичност на кредитирањето на корпоративниот сектор.

Успешноста на банките во реструктурирањето на кредитите се оценува подетално преку следење на остварувањата на кредитите две години по извршеното реструктурирање, сметајќи дека две години се доволни за согледување на ефектите од оваа активност на банките. За „успешно“ реструктурирани се сметаат кредитите коишто се наплатени или имаат редовен статус две години по реструктурирањето. Така, на крајот на 2016 година реструктурирањето е успешно кај нешто повеќе од една третина од реструктурирањата извршени во текот на 2014 година.

Во изминатите години е подобрен капацитетот на банките за навремено и соодветно приспособување на кредитните услови во согласност со тековните финансиски потешкотии на клиентите. Позначителното намалување на реструктурираните редовни кредити (за 1.336 милиони денари, или за 21,1%) произлегува од солидната наплата во текот на 2016 година на кредитите што биле

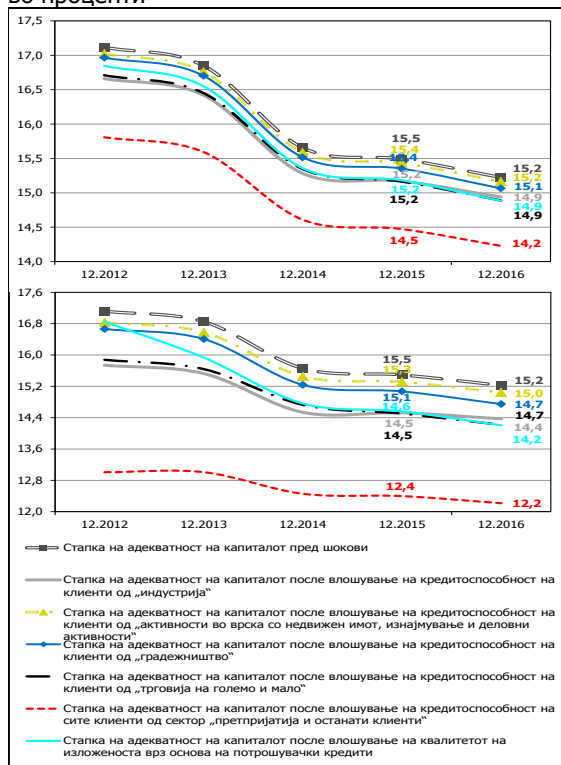

Графикон бр. 32
Структура на кредитите реструктурирани пред две години со состојба на соодветниот датум во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 33
Стапка на адекватност на капиталот по одделни дејности и кредитни производи, по првата (горе) и втората (долу) симулација за двата сектора заедно во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

претходно реструктурирани, што навестува подобрување на практиките на банките за навремено воочување на финансиските тешкотии на клиентите и следствено, навремено и правилно реструктурирање на побарувањата според потребите и можностите на нивните клиенти. Покрај успешноста на извршените реструктурирања, наплатата на добар дел од реструктурираните кредити упатува и на подобрување на состојбата на клиентите со финансиски потешкотии. При вакви позитивни сигнали, се смета дека реструктурирањата извршени во изминатите две години (2015 и 2016) се карактеризираат со далеку повисок квалитет, што би се потвредило преку ваква слична анализа спроведена во наредниот период.

1.4 Стрес-тест симулација за чувствителноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Стрес-тестирањата коишто се спроведуваат на редовна, квартална основа имаат за цел да ја испитаат чувствителноста на банкарскиот систем при влошување на квалитетот на одделни сегменти од кредитното портфолио. Тие се состојат од симулација на хипотетичко преминување на 10% (прва симулација) и 30% (втора симулација) од кредитната изложеност кон нефинансиските друштва (по дејности) и домаќинствата (по кредитни производи), поодделно и кон двата сектора заедно, кон двете следни категории со повисока ризичност. Резултатите од симулациите ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови, но се малку послаби во споредба со претходната година. Ова се должи на пониската адекватност на капиталот на банкарскиот систем пред симулациите, но и на поизразената чувствителност на некои банки на претпоставените шокови. Сепак, адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се

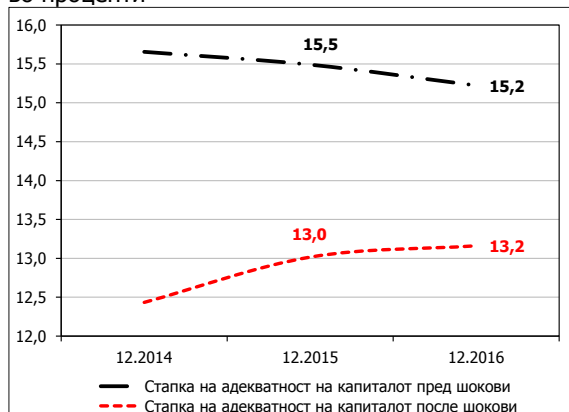

намалува под 8% при ниту една од симулациите, иако кај поединечни банки се воочува хипотетичка потреба за докапитализација, но само при симулираните шокови од втората екстремна симулација³⁷. Најголемо намалување на стапката на адекватност на капиталот при спроведувањето на двете симулации се забележува при влошување на кредитоспособноста на клиентите од дејностите „индустрија“ и „трговија на големо и мало“, како и кај изложеноста врз основа на потрошувачки кредити.

Како дополнителен тест на чувствителноста на банкарскиот систем на остварувањето на кредитниот ризик се спроведуваат три комбинирани хипотетички симулации на влошување на квалитетот на кредитното портфолио на нефинансиските субјекти. Подетално, се претпоставува дека сите нефункционални кредити на нефинансиските субјекти се целосно ненаплатливи, севкупната редовна реструктурирана изложеност добива нефункционален статус и банките спроведуваат нови реструктурирања на редовниот дел од кредитното портфолио коишто според обемот соодветствуваат со износот на реструктурираните изложености коишто добиле нефункционален статус³⁸. При оваа комбинирана исклучително екстремна симулација стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува на 13,2% и е само за 2,1 процентен поен пониска од тековното ниво (помалку од претпоставеното намалување на крајот на претходната година коешто изнесуваше 2,5 процентни поени).

Графикон бр. 34

Стапка на адекватност на капиталот пред и по трите комбинирани шокови во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

³⁷ Адекватноста на капиталот се намалува под 8% кај две банки при симулираните шокови од втората симулација.

³⁸ Подетално објаснување за начинот на спроведување на трите комбинирани хипотетички симулации е дадено во Извештајот за ризиците во банкарскиот систем во Република Македонија во третиот квартал од 2016 година.

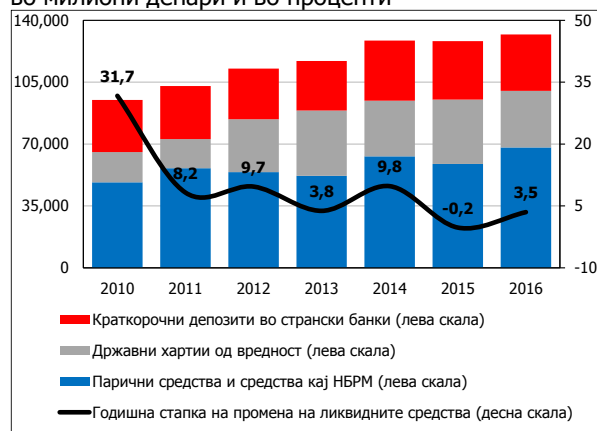

2. Ликвидносен ризик

Во 2016 година, ликвидноста на банкарскиот систем, како еден од основните фактори за неговата стабилност и отпорност на шокови, се задржа на задоволително ниво. И покрај епизодите на остварување на ликвидносниот ризик поради забележителниот одлив на депозити во првата половина од 2016 годината (пред сè, во април и мај, кога депозитите од нефинансиските субјекти се намалија за 2,2% и 0,7% месечно, соодветно) банките обезбедија непречено оперативно работење. Имено, внимателноста на банките и доброто управување со ликвидноста, како и монетарни мерки на Народната банка придонесоа за брзо стабилизирање на депозитите, а до крајот на годината показателите за ликвидноста се приближија до нивото од крајот на 2015 година. Симулациите за комбинирани ликвидносни шокови потврдуваат дека банките во Република Македонија одржуваат задоволително ниво на ликвидни средства што им овозможува соодветно управување со ликвидносниот ризик и задоволителна отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

Графикон бр. 35

Ликвидни средства, структура и раст
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.1 Динамика и состав на ликвидните средства

На крајот од 2016 година, ликвидните средства³⁹ на ниво на банкарскиот систем изнесуваат 132.663 милиони денари. И покрај променливоста во текот на година, како последица на пролонгираната нестабилност во домашниот политички амбиент и последователните негативни случувања на депозитниот пазар⁴⁰, ликвидните средства на банкарскиот систем се зголемија за 4.483 милиони денари (или за 3,5%), на годишна основа. Годишниот раст на ликвидните средства е во

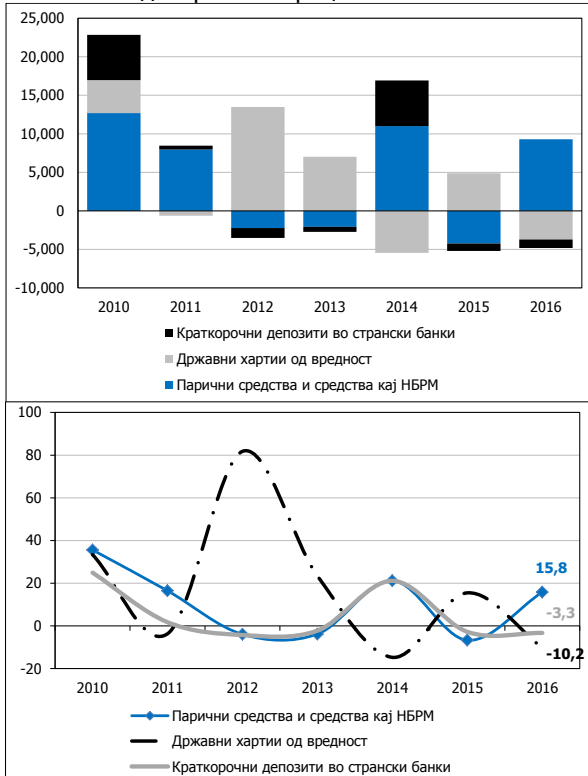
³⁹ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, девизните депозити и расположливите депозити кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентните сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

⁴⁰ Во првата половина на 2016 година, беа забележани извесни притисоци врз депозитната база на банките, како последица на влошените очекувања на економските субјекти, предизвикани од делувањето на неекономски фактори – дестабилизирањето на политичката состојба во земјата и јавно искажаните „сомневања“ од поединци за стабилноста на банките и депозитите кај нив. Тоа особено се почувствува во април и во мај 2016 година, кога банкарскиот систем се соочи со повлекувања на депозити од страна на физичките лица, како и со зголемена побарувачка на девизи. Притоа, намалувањето на депозитите најмногу беше изразено кај денарските депозити од домаќинствата, чијашто месечна стапка на пад во месеците април и мај изнесуваше 3,0% и 3,6%, соодветно.

Графикон бр. 36

Годишна апсолутна (горе) и годишна релативна (долу) промена на ликвидните средства по одделни компоненти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

целост резултат на зголемениот износ на паричните средства и средствата на банките пласирани кај Народната банка. Другите компоненти на ликвидните средства на банките (пласманите на банките во државни хартии од вредност и краткорочните девизни средства во странски банки), на годишна основа се намалија. Така, во структурата на ликвидните средства на банките, дојде до годишно намалување на учеството на државните хартии од вредност (од 28,4% на 24,2%) и на краткорочните депозити во странски банки (од 25,8% на 24,2%), за сметка на зголемувањето на структурното учество на паричните средства и пласманите на банките во инструментите на Народната банка (од 45,8% на 51,6%).

Носител на годишниот раст на **паричните средства и побарувањата на банките од Народната банка** во 2016 година (за 9.290 милиони денари, или за 15,8%), во најголемиот дел беше растот на пласманите на банките во девизни депозити во Народната банка и расположливи депозити во Народната банка со рочност од седум дена, додека пак вложувањата на банките во расположливите депозити во Народната банка преку ноќ⁴¹, се значително помали. Имено, реактивирањето на аукциите на девизни депозити кај Народната банка, како монетарен инструмент, вклучително и **промената на условите за пласирање на девизните депозити на домашните банки во Народната банка**⁴², со кои им се овозможи на банките да пласираат девизни депозити во Народната банка по позитивна каматна стапка

⁴¹ Согласно со Одлуката за расположливите депозити („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/12, 18/13, 50/13, 166/13 и 35/15), банките можат да пласираат депозити во Народната банка секој работен ден со рок на достасување од еден работен ден и еднаш неделно со рок на достасување од седум дена. Овие депозити се пласираат без можност за делумно или целосно предвремено повлекување. Каматните стапки на овие депозити во текот на цела 2016 година останаа непроменети и изнесуваа 0,25% за депозитите преку ноќ и 0,5% за депозитите со рочност од седум дена.

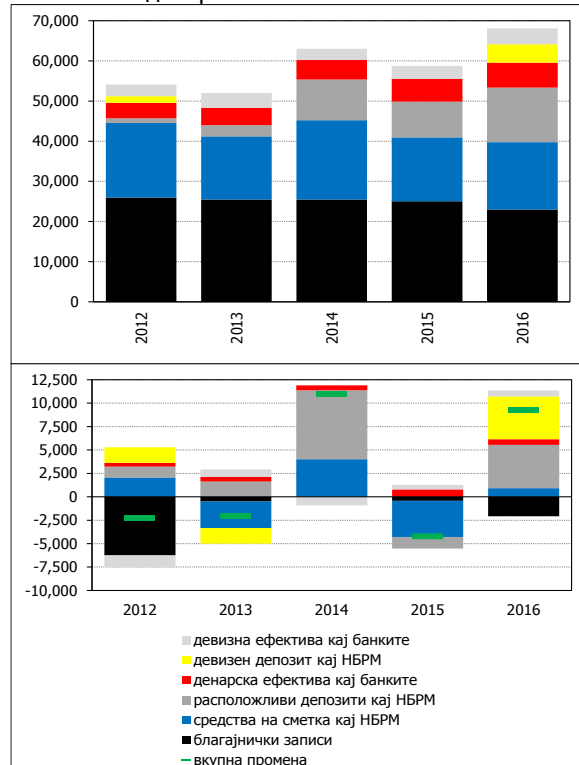
⁴² На 5.5.2016 година, Советот на Народната банка донесе нова Одлука за девизниот депозит кај Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 87/16), при што клучната измена споредено со одредбите на претходно важечката Одлука за девизен депозит кај Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 42/2011), е во начинот на утврдување на каматна стапка на депозити во евра коишто банките би ги пласирале во Народната банка. Имено, со претходно важечката одлука овие каматни стапки беа еднакви на каматните стапки на средствата пласирани во централните банки во еврозоната, во меѓународните финансиски институции и приносите на државните записи на земјите-членки на еврозоната, а со новата одлука каматните стапки ги утврдува гувернерот.

Графикон бр. 37

Парични средства и побарувања на банките од Народната банка, по одделни инструменти, износ (горе) и годишна промена (долу)

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

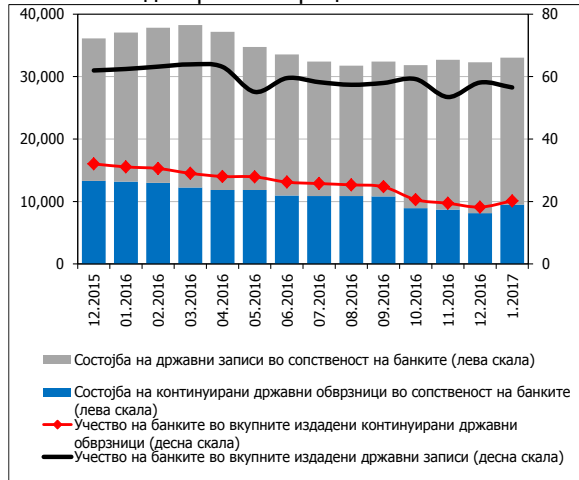
(за разлика од негативните каматни стапки кои преовладуваат за пласманите во евра на меѓународните финансиски пазари), влијаеше кон значително зголемување на износот на пласирани девизни депозити кај Народната банка⁴³. Оттука, и промените во структурата на вкупните ликвидни средства според валутните карактеристики, беа во насока на зголемување на учеството на девизните ликвидни средства на банките, кое достигна 31,0% (од 28,6% во претходната година). Спротивно на ваквите движења, вложувањата на банките во благајнички записи во 2016 година забележаа годишно намалување од 8,3%. Аукциите на благајничките записи, во текот на 2016 година, се спроведуваа преку тендер со износи и утврден ограничен понуден износ, пришто во текот на годината Народната банка изврши неколку промени во висината на каматната стапка и на понудениот износ на благајнички записи⁴⁴.

Вложувањата на банките во домашни државни хартии од вредност бележат годишен пад (од 7 милијарди денари или за 18,4%, според нето сметководствената вредност). Имено, во вториот квартал од 2016 година, во услови на повлекување позначителни износи на депозити од банкарскиот систем и последователно, намалување на ликвидните средства, банките ги искористија пласманите во државни хартии од вредност (како едни од

⁴³ Народната банка престана да ги одржува аукциите на девизните депозити почнувајќи од 28.10.2016 година. Одлуката за девизиот депозит кај Народната банка остана во сила, што овозможува повторно активирање на овој инструмент според пазарните околности.

⁴⁴ Како реакција на одливот на депозити од банките и потребата за амортизирање на негативните очекувања на економските субјекти и на засилените притисоци на девизиот пазар, во мај 2016 година, Народната банка изврши зголемување на каматната стапка на благајничките записи за 0,75 процентни поени (од 3,25% на 4,0%). Меѓутоа, под влијание на извесното стабилизирање на очекувањата на економските субјекти и на значително повисоката структурна ликвидност на банкарскиот сектор, во месеците декември 2016 година, јануари и февруари 2017 година, Народната банка изврши три последователни намалувања на каматната стапка од по 0,25 процентни поени, со што нејзината висина се сведе на 3,25% (колку што изнесуваше и пред настаните поврзани со осцилациите на депозитниот и девизиот пазар). Промените во висината на каматната стапка на благајничките записи, беа проследени и со неколкукратни измени во висината на понудениот износ на благајничките записи, и тоа: во мај 2016 година со намалување од 25.500 на 22.000 милиона денари (со што Народната банка стерилизираше помал износ на средства од системот), во декември 2016 со зголемување од 22.000 милиони денари на 23.000 милиони денари, во јануари 2017 година, исто така, со зголемување од 23.000 милиони денари на 25.000 милиони денари, а во март 2017 година со зголемување на 30.000 милиони денари, односно за 5.000 милиони денари повеќе од нивото на достасаните благајнички записи (25.000 милиони денари).

Графикон бр. 38
Вложувањата на банките во домашни државни хартии од вредност во милиони денари и во проценти

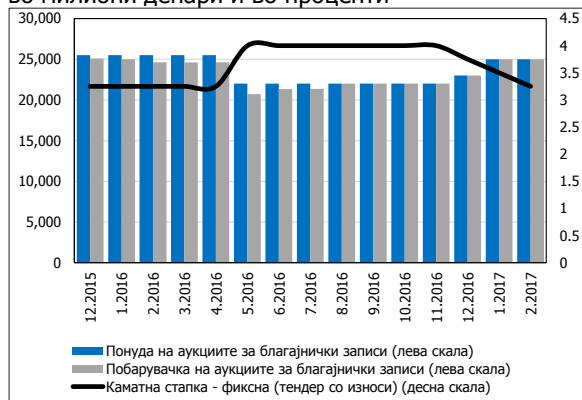

Извор: Министерство за финансии и Народната банка, врз основа на податоци доставени од банките.

Забелешка: Структурата на вложувањата во државни хартии од вредност е прикажана според нивната номинална вредност.

најликвидните инструменти) за амортизација на ликвидносниот шок. Од друга страна, во четвртиот квартал од 2016 година, ликвидните средства на банките постепено се вратија на нивоата пред кризната епизода, но понудата на државни хартии од вредност, во овој период од годината беше намалена, со оглед на претходно направеното позајмување на државата на меѓународните пазари (преку издавањето на еврообврзницата) Така, пласманите на банките во континуирани државни хартии од вредност⁴⁵ забележаа годишен пад од 10,6% (декември 2016 – декември 2015 година, според нивната номинална вредност), кој во целост беше определен од намалувањето на пласманите на банките во државни обврзници (во рочната структура на државните обврзници што ги поседуваат банките, речиси две третини отпаѓаат на обврзници со помали рочности, од две или три години). Сепак, банките сè уште ја имаат улогата на најважен инвеститор на примарниот пазар на државни хартии од вредност, со учество од речиси 40,0% во вкупната вредност на издадените државни хартии од вредност.

Графикон бр. 39
Понуда и побарувачка и каматна стапка на аукциите на благајнички записи на Народната банка во милиони денари и во проценти

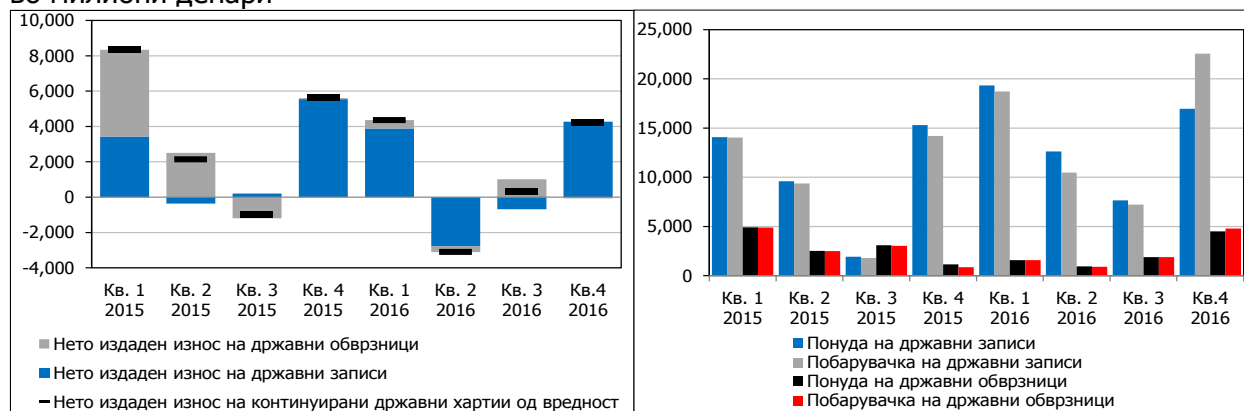
Извор: Народната банка.

⁴⁵ Како континуирани државни хартии од вредност се сметаат државните записи и државните обврзници издадени на домашниот финансиски пазар, а не се вклучуваат структурните хартии од вредност, т.е. обврзниците за денационализација.

Графикон бр. 40

Нето издаден износ (лево) и понуда и побарувачка (десно) на домашните државни хартии од вредност во милиони денари

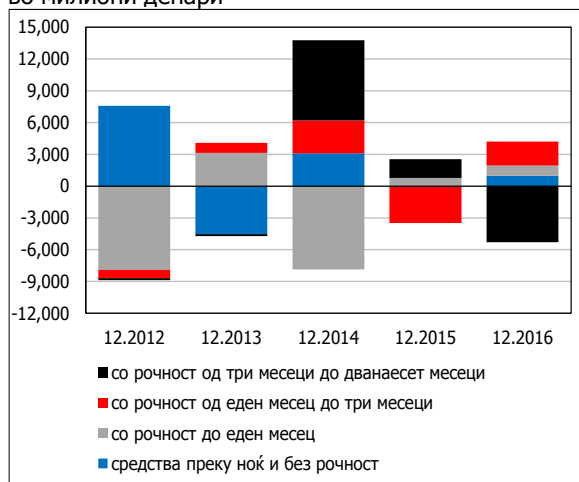

Извор: Министерство за финансии и Народната банка.

Графикон бр. 41

Годишна промена на краткорочните депозити кај странски банки

во милиони денари

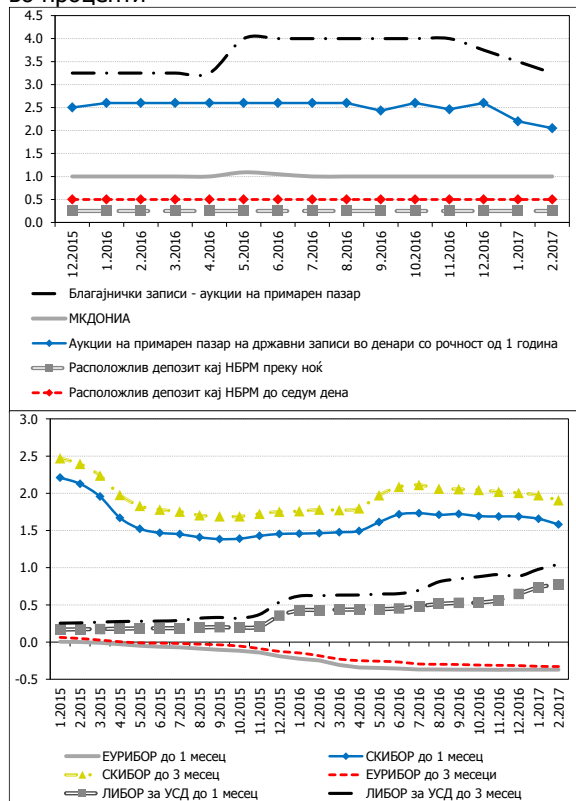

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Најзначајната девизна компонента на ликвидните средства на банките⁴⁶ се средствата пласирани во странски банки со договорна рочност помала од една година. Овие средства во 2016 година продолжија да се намалуваат со нешто побрзо темпо, во однос на претходната година, но сепак се задржаа на одредено стабилно ниво, што овозможува нивно користење како за оперативни цели, така и за потребите на управувањето, пред сè со ликвидносниот и валутниот ризик. Намалувањето на овие средства главно се поврзува со овозможеното вложување девизни депозити кај Народната банка. Најголемиот дел од краткорочните средства вложени кај странски банки се пласирани преку ноќ, односно се наоѓаат на кореспондентните сметки на домашните банки во странство, кои најчесто носат ниски, па дури и негативни приноси. Спротивно на движењата во претходната година, во 2016 година, најголемо намалување бележат средствата орочени од три до дванаесет месеци.

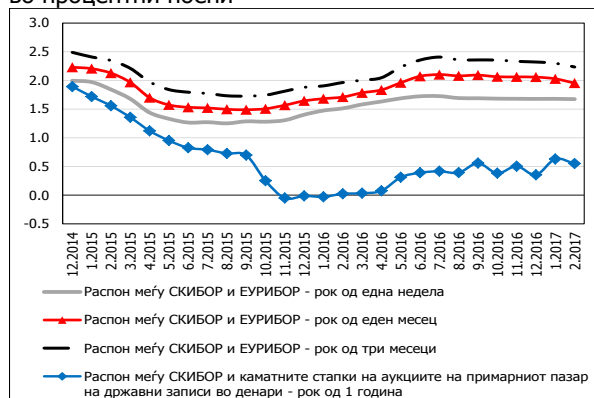
⁴⁶ Девизните ликвидни средства ги сочинуваат краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на кореспондентните сметки, вложувањата во странски државни хартии од вредност, девизната ефективна и пласманите во девизни депозити кај Народната банка.

Графикон бр. 42
Основни домашни каматни стапки (горе)
и основни меѓубанкарски каматни стапки
СКИБОР, ЕУРИБОР и ЛИБОР за САД-долар
(долу)
во проценти

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за Еурибор и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американските долари.

Графикон бр. 43
Распон на СКИБОР во однос на ЕУРИБОР,
за избрани рочности
во процентни поени

Извор: Пресметка на Народната банка, врз основа на јавно расположливи податоците за меѓубанкарските каматни стапки.

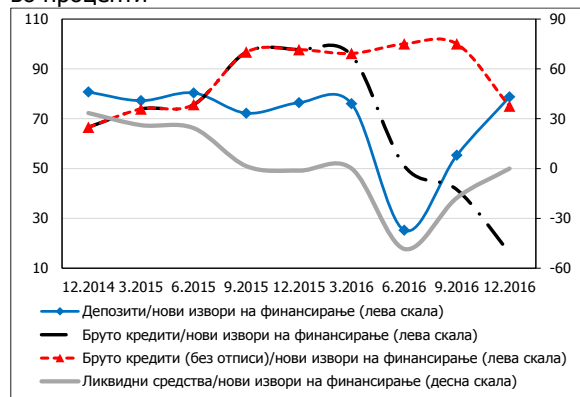
По намалувањето на основната каматна стапка на благајничките записи во декември 2016 година (од 4,0% на 3,75%), банките умерено ја намалија индикативната каматна стапка за меѓубанкарското тргување со депозити (СКИБОР), додека меѓубанкарската каматна стапка за остварени трансакции преку ноќ (МКДОНИА) се задржаа на стабилно ниво од 1,0%. Исто така, извесни промени беа забележани и кај основните каматни стапки на меѓународните меѓубанкарски пазари. По одлуката на ФЕД за зголемување на основната каматна стапка во декември 2015 година и очекувањата за нејзино повторно зголемување (што се случи во декември 2016 и во март 2017 година), меѓубанкарската каматна стапка ЛИБОР за американски долари забележа извесен раст. Наспроти тоа, ЕУРИБОР, не само кај пократките рочности туку и кај најголемата рочност од дванаесет месеци, остана во зоната на негативни вредности, кои дури беа и дополнително продлабочени⁴⁷. Каматниот распон меѓу пазарните индикативни каматни стапки во РМ и во еврозоната се прошири во првата половина од 2016 година, а втората половина од годината забележа извесно мало стеснување.

⁴⁷ Европската централна банка праќаше сигнали за преземање дополнителни мерки за понатамошно олабавување на монетарната политика, коишто во текот на март 2016 година беа преточени и во конкретни одлуки (намалување на каматната стапка на основните операции за рефинансирање од 0,05% на 0,00%, на депозитната каматна стапка од -0,30% на -0,40% и на каматната стапка за обезбедување кредити преку ноќ од 0,30% на 0,25%).

Графикон бр. 44

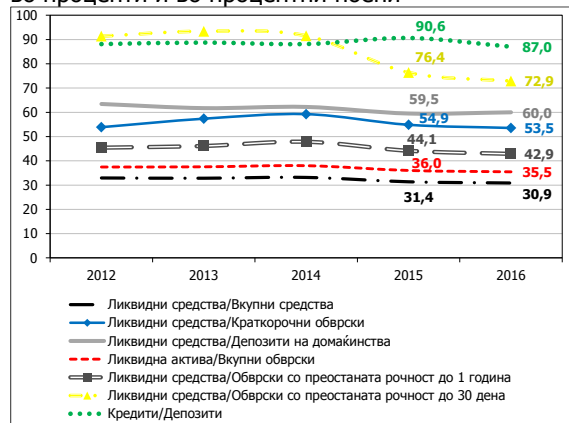
Учество во новите извори на финансирање на годишна основа во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 45

Движење (горе) и промена (долу) на показателите за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти и во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: По одделни банки, на крајот од 2016 година, учеството на ликвидните средства во вкупните средства се движи во интервал од 16,4% до 43,7% (2015: од 15,5% до 39,6%), со медијана од 27,3%. Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е во интервал од 32,6% до 77,6% (2015: од 31,7% до 75,2%), со медијана од 50,1%, додека покриеноста на обврските со преостаната договорна рочност до 30 дена се движи од 37,2% до 146,4% (2015: од 36,9% до 163,1%, со медијана од 70,5%). Показателот кредити/депозити се движи во интервал од 61,9% до 119,7% (2015: од 72,5% до 128,7%), со медијана од 93,2%.

Обемот на новите извори⁴⁸ на финансирање што ги изнаоѓаат банките покажа висок степен на чувствителност на домашните политички случувања и на шпекулативните настани кои предизвикаа турбуленции на депозитниот пазар. Сепак, депозитите на домашните нефинансиски субјекти и понатаму имаат доминатна улога во изворите за финансирање на активностите на домашните банки, што е една од главните карактеристики на македонските банки⁴⁹.

Во 2016 година, подготвеноста на банките да преземаат ризици се одржа на релативно високо ниво. Имено, повеќе од 70% од новите извори на финансирање на банките во 2016 година беа употребени за кредитирање.

2.2 Показатели за ликвидноста

Во 2016 година, ликвидноста на банкарскиот систем, следена преку показателите за ликвидноста⁵⁰ остана задоволителна и стабилна, и покрај тоа што на годишна основа показателите забележаа скроман пад. Намалувањето беше присутно во првата половина од годината, во услови на негативни осцилации на депозитите, а солиден раст на кредитната

⁴⁸ Новите извори на финансирање и нивната употреба од страна на банките се добиени преку индиректна пресметка, односно преку промената на салдата на одделните сметки од билансот на банките. Ефектот врз паричните текови на банките, којшто се должи на расходите и приходите коишто не претставуваат паричен одлив или прилив (на пример: отписи на кредити, ревалоризација на хартии од вредност коишто се расположливи за продажба или се чуваат за тргување, амортизација на основните средства, нето курсни разлики итн.) е составен дел на промената на соодветните билансни ставки на кои се однесува соодветниот прилив или одлив, додека ефектот од исправката на вредноста на кредитите и другите средства е вклучен во вкупните извори на финансирање. При пресметката е изземен ефектот од домашните меѓубанкарски побарувања и обврски.

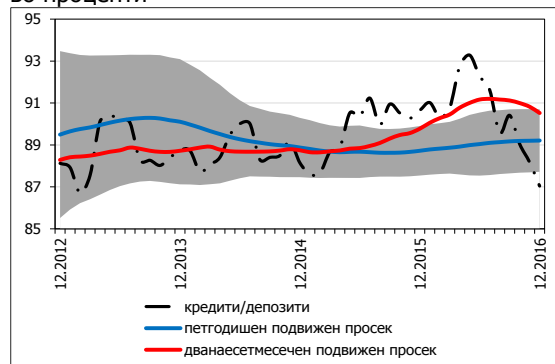
⁴⁹ Во 2016 година, учеството на депозитите на нефинансиските субјекти во структурата на новите извори на финансирање на банките, е речиси 80%.

⁵⁰ При пресметка на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

активност на банките. Трендот на намалување не беше со еднаков интензитет кај одделните показатели. Традиционално високиот износ на ликвидни средства (како процент од вкупната актива) којшто банките го одржуваат, овозможи непречено сервисирање на побарувачката за исплата на депозитите во вториот квартал од годината. Но, тоа од своја страна, доведе до намалување на ликвидните средства во вториот квартал од годината⁵¹, што предизвика и намалување на показателите за покриеност на одделни категории обврски со ликвидни средства. Сепак, до крајот на 2016 година ликвидните средства на банките се зголемија, а показателите за ликвидноста речиси се вратија на нивоата од крајот на 2015 година.

Графикон бр. 46
Кредити/депозити
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Засенчениот дел во графиконот претставува распон од една стандардна девијација над и под петгодишниот подвижен просек на показателот.

Во 2016 година, соодносот меѓу кредитите и депозитите на нефинансиските субјекти бележи значително подобрување (намалување за 3,6 процентни поени во однос на 2015 година). Имено, овој показател е повеќе од една стандардна девијација под неговиот дванаесетмесечен подвижен просек, а воедно и под неговиот петгодишен подвижен просек. Причината за падот лежи во регулаторниот отпис на целосно резервираните нефункционални кредити. Доколку се из земе ефектот од отписот, овој показател би изнесувал 91,2%, и би бил нешто повисок во споредба со претходната година, но сè уште понизок од 100%. Само кај четири банки во системот (кои зафаќаат 19% од активата на банкарскиот систем⁵²) овој показател е над 100%, што упатува на финансирање на дел од кредитите преку недепозитни извори на средства, коишто, по правило, се сметаат за извор на финансирање со поголема променливост.

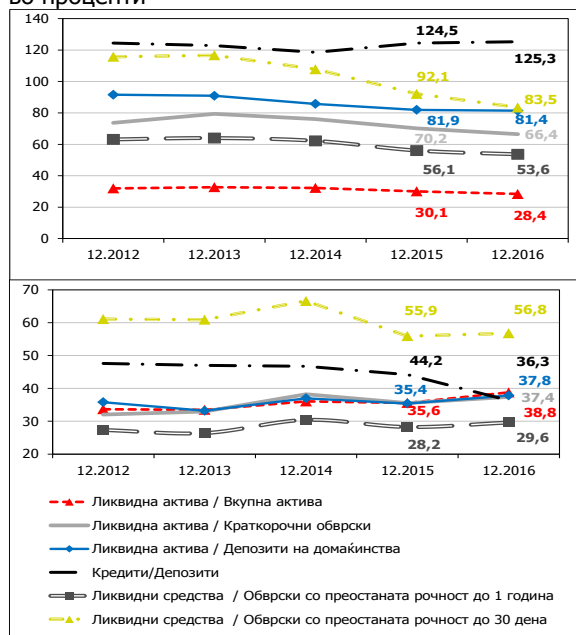
⁵¹ За разлика од 2015 година, кога во услови на годишен раст на депозитите на домашните нефинансиски субјекти, историски ниски каматни стапки на државните хартии од вредност и релативно ниски приноси на меѓународните финансиски пазари, главен двигател на намалувањето на ликвидните средства беше кредитната активност на банките, а делумно и фактори од неекономска природа (домашно политичките превирања, потоа должничката криза во Грција), во првата половина од 2016 година, падот на ликвидните средства беше предизвикан од одливот на депозитите под влијание на психолошките реакции на домашното население на домашно-политичкиот амбиент.

⁵² Шест банки, со учество во вкупните средства од 23,8% на 31.12.2015 година.

Графикон бр. 47

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата - денари (горе) и девизи (долу) во проценти

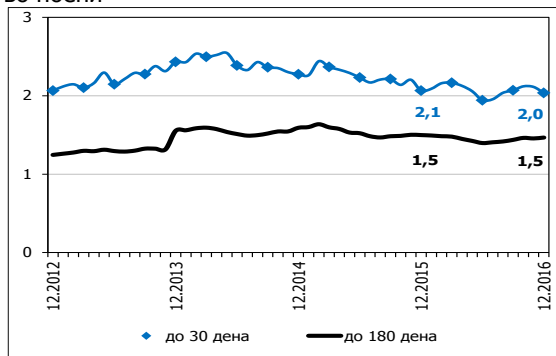

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските⁵³, показателите за ликвидноста во текот на 2016 година покажаа различна динамика. Така, показателите за девизната ликвидност се подобрија, што посебно дојде до израз во втората половина од годината. Двигател на ова движење беше растот на девизната компонента на ликвидните средства на банките, под влијание на можноста за пласирање во девизни депозити кај Народната банка, но и подобрените движења на девизниот пазар. Спротивно на тоа, показателите за ликвидноста во денари главно бележеа надолно придвижување, но сè уште се доста повисоки во споредба со показателите за девизната ликвидност, што се должи на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките.

Графикон бр. 48 Стапки на ликвидност за банкарскиот систем

во поени

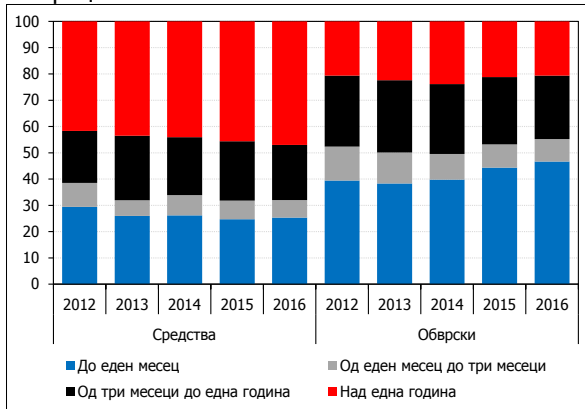
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Регулаторните стапки за ликвидност на банкарскиот систем⁵⁴, претставени како сооднос меѓу средствата и обврските коишто достасуваат во следните 30 дена и 180 дена, се задржаа на речиси истото ниво од претходната година и се повисоки од пропишаниот минимум од 1.

⁵³ Банките ги примаат и ги враќаат денарските обврски (депозити) и обврските (депозити) во денари со валутна клаузула во денари, создавајќи паричен тек (прилив или одлив) во денари. Девизните обврски, во согласност со одредбите на Законот за девизното работење, банките ги примаат и ги враќаат во соодветната странска валута и следствено, имаат очекуван паричен тек (прилив или одлив) во странска валута.

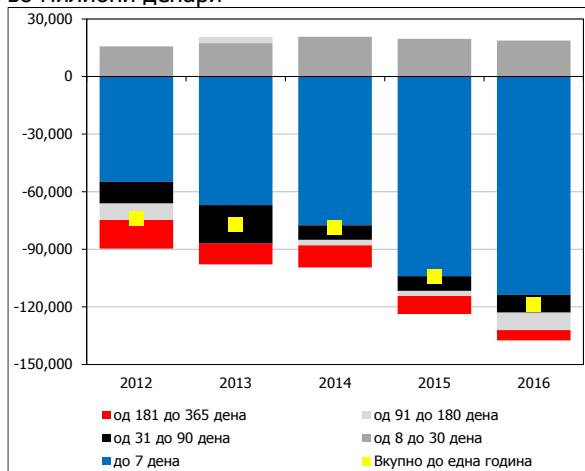
⁵⁴ Начинот на пресметка на стапките на ликвидност до 30 и до 180 дена е определен со Одлуката за управување со ликвидносниот ризик на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 126/11, 19/12 и 151/13).

Графикон бр. 49
Структура на средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 50
Структура на јазот меѓу средствата и обврските, со договорна преостаната рочност до една година во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.3 Рочна структура на средствата и обврските

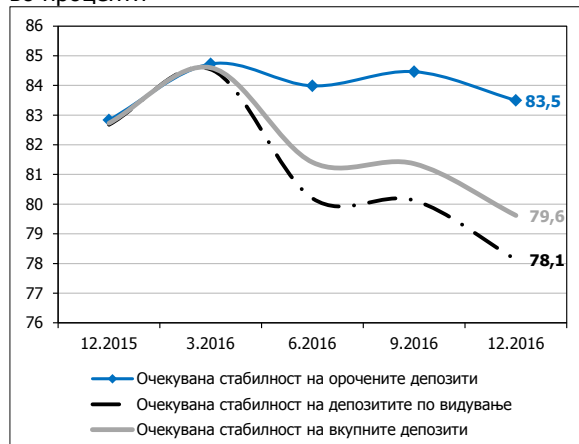
Во 2016 година, поместувањата во структурата на средствата и на обврските, според нивната преостаната рочност, главно беа во насока на зголемување на учеството на средствата со преостаната рочност до еден месец и над една година и на обврските со преостаната рочност до еден месец. На страната на средствата, зголемувањето на учеството на средствата со преостаната рочност до еден месец, се објаснува преку растот на ликвидните средства, првенствено преку растот на средствата на банките во Народната банка, додека пак кај обврските на банките, годишното зголемување, во најголем дел се поврзува со значителниот раст на депозитите по видување во второто полугодие од годината. Воедно, поради падот на краткорочните кредити на нефинансиските субјекти, повеќе изразен во првата половина од годината, на годишна основа се зголеми учеството на средствата со преостаната рочност над една година.

Рочната неусогласеност меѓу средствата и обврските на банките е висока, а во 2016 година забележа и дополнително продлабочување. Најголема неусогласеност меѓу средствата и обврските според нивната договорна преостаната рочност и натаму има кај рочниот сегмент до седум дена, што вообичаено произлегува од вклучувањето во овој рочен сегмент на обврските на банките по видување и без утврдена рочност.

Графикон бр. 51

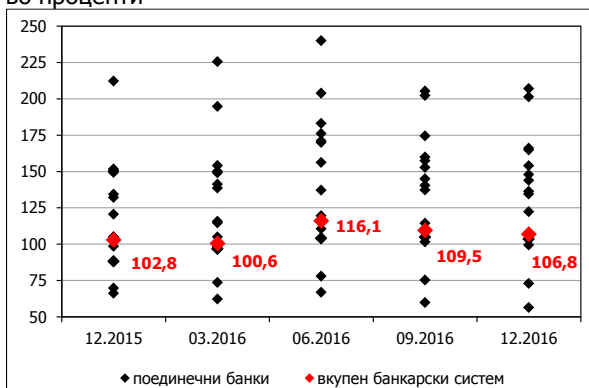
Очекувана стабилност на депозитите со преостаната рочност до три месеци, од страна на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 52

Намалување на ликвидните средства при симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови во проценти

Извор: пресметки на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

И во 2016 година, банките очекуваа висока стабилност на депозитите, како нивен главен извор на финансирање.

Така, на крајот од 2016 година, банките очекуваат дека 83,5% од орочените депозити со преостаната рочност до три месеци (82,8% на 31.12.2015 година) ќе останат во банките и во следните три месеци. Извесно влошување се забележува кај очекувањата на банките за стабилноста на депозитите по видување во споредба со претходната година. Кај депозитите по видување, вклучувајќи ги и средствата на трансакциските сметки, процентот на очекувана стабилност изнесува 78,1% (2015 година: 82,7%). Банките **и натаму очекуваат позитивен рочен јаз меѓу средствата и обврските** (анекс бр. 33).

2.4 Стрес-симулации за ликвидносни шокови

Задоволителната ликвидност на македонскиот банкарски систем се потврди и преку добиените резултати од симулациите за ликвидносни шокови.

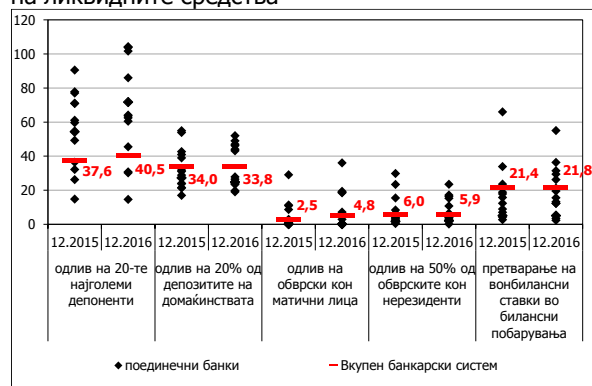
Обемот на ликвидните средства овозможува отпорност на банкарскиот систем, дури и при симулација на значително екстреман ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи на повеќе видови извори на финансирање⁵⁵ надвор од банките. При таквата симулација ликвидните средства на банкарскиот систем се користат во целост (над 100%). Притоа, недостаток на ликвидни средства би имало кај единаесет банки, со заедничко учество во вкупните средства на банкарскиот систем од 59,5%, на крајот на 2016 година. Доколку за потребите на оваа симулација се прошири опфатот на ликвидните средства со други финансиски

⁵⁵ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на дваесетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимитите по основ на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциски сметки) во билансни побарувања. При спроведувањето на симулациите за ликвидносни шокови е изземена „МБПР“ АД Скопје, поради законското ограничување за настап на депозитниот пазар.

инструменти⁵⁶, за кои може да се претпостави дека банките во временска рамка од 30 дена би можеле релативно брзо и лесно да ги наплатат или претворот во парични средства, тогаш банкарскиот систем би располагал со доволно ликвидни средства, односно падот на ликвидните средства на ниво на банкарски систем би изнесувал 94,0%, (што значи дека по вакви екстремни шокови дури и би останал на располагање одреден износ на ликвидни средства, анализирано на ниво на банкарскиот систем).

Графикон бр. 53

Придонес на одделните комбинирани шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

При примена на поединечните претпоставени ликвидносни шокови, банките имаат доволно ликвидни средства за да ги отплатат симулираните парични одливи. Притоа, најзначајни се симулациите за одлив на депозитите на 20-те најголеми депоненти и за одлив на 20% од депозитите на домаќинствата. По поединечни банки, кај првиот од овие шокови се забележува дека има различно значење за одделни банки, главно поради разликите во степенот на концентрација на депозитите. Кај симулацијата за одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има значително поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на депозитите за финансирањето на нивните активности, односно дека одржливоста на ликвидносната позиција на банките, како и потенцијалниот раст на активностите, најмногу зависи од случувањата и настапот на банките на депозитниот пазар и одржувањето на довербата од домашните депоненти⁵⁷.

Од останатите шокови, нешто поголемо релативно значење се забележува кај симулацијата за претворање на избраните вонбилансни ставки во билансни побарувања, а шоките што се поврзани со одливи на

⁵⁶ При ова проширување на опфатот на ликвидните средства, покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти (доколку се присутни): долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

⁵⁷ Токму настаните поврзани со намалувањето на депозитите на банките во вториот квартал на 2016 година, придонесоа банките да се соочат со еден од ликвидносните шокови коишто се претпоставени при вообичаените стрес-тест симулации.

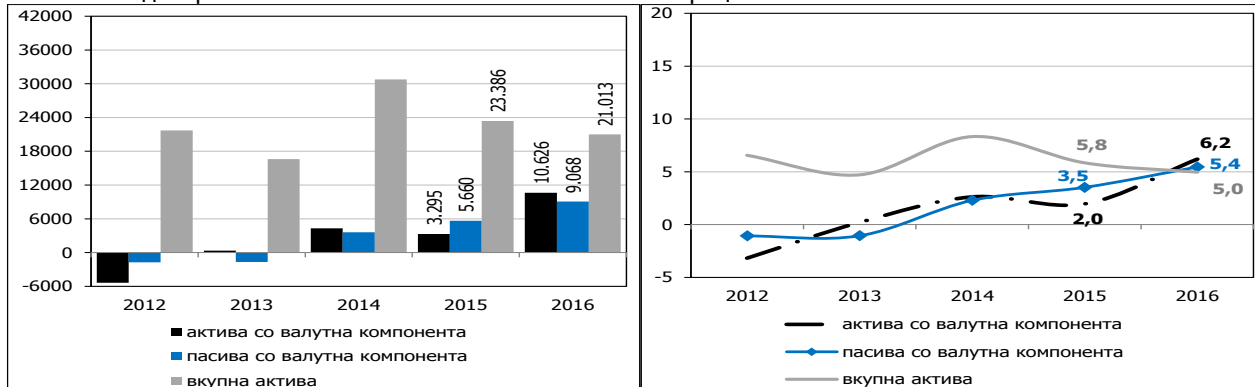
обврски кон нерезидентите или одливи на обврски кон матичните лица без третман на капитални инструменти, имаат помал придонес во формирањето на вкупните комбинирани одливи, што е одраз на поскупо финансирање на банките преку ваков тип обврски.

3. Валутен ризик

Во 2016 година се зголеми изложеноста на банкарскиот систем на валутниот ризик, мерена преку соодносот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и вкупните сопствени средства, којшто се искачи до ниво од 14,3%. Сепак, директната изложеност на банките на валутниот ризик е и натаму на прифатливо ниво, а соодносот меѓу агрегатната девизна позиција и сопствените средства кај секоја банка одделно е во рамки на пропишаниот регулаторен лимит (30% од сопствените средства на банките). Еврото е најзастапената странска валута во билансите на банките и оттука, применетата стратегија на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото е од исклучително значење за одржување ниска веројатност за остварување на валутниот ризик. Денаризацијата во билансите на банките, која беше постојано присутна во изминатите години, во 2016 година прекина, особено кај депозитите, што беше одраз на разнишата доверба во стабилноста на домашната валута и на домашните банки под влијание на внатешнополитичките бранувања.

Графикон бр. 54

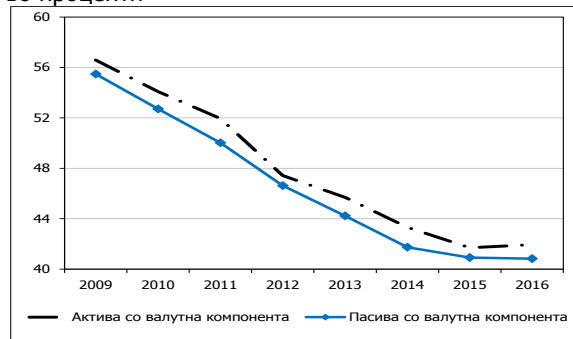
Годишна промена на активата и пасивата со валутна компонента во милиони денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 55

Учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамките на активата, кредитите се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Исклучена е „МБПР“ АД Скопје.

На 31.12.2016 година, јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента се прошири за 1.558 милиони денари во однос на 31.12.2015 година и изнесуваше 6.791 милион денари. Поголемиот раст на активата со валутна компонента (10.626 милиони денари) во однос на растот на пасивата со валутна компонента (9.068 милиони денари), придонесе за проширувањето на јазот меѓу

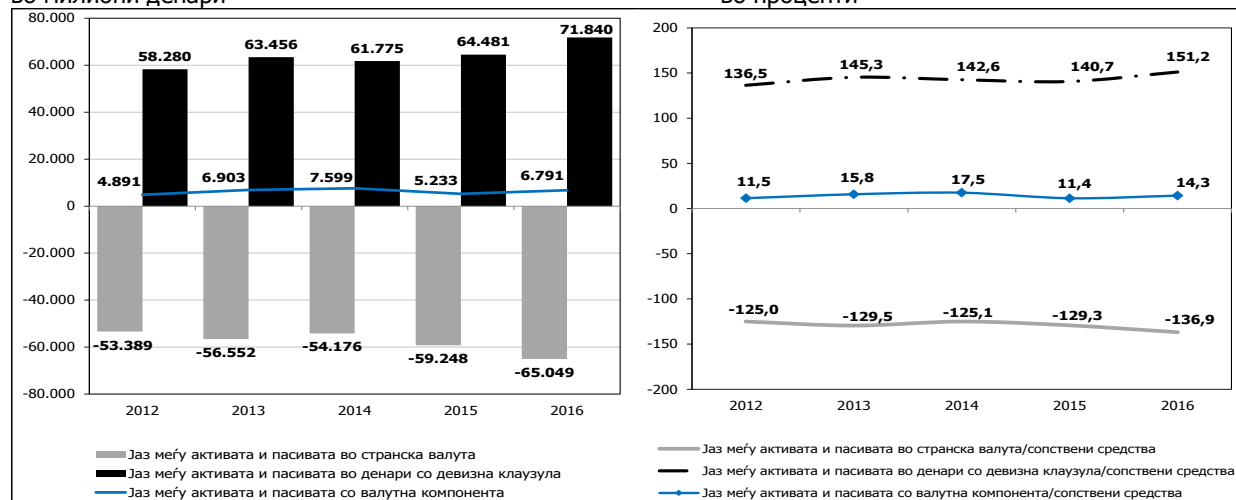

нив⁵⁸. Следствено, и соодносот помеѓу овој јаз и сопствените средства на банкарскиот систем се зголеми, и тоа за 2,9 процентни поени.

Поголемата стапка на раст на активата со валутна компонента, во услови кога вкупната актива бележи забавен раст, придонесе за раст на нејзиното учество во вкупната актива на банкарскиот систем за 0,3 процентни поени, со што беше прекинат надолниот тренд на овој сооднос. Учеството на пасивата со валутна компонента остана речиси на исто ниво.

Графикон бр. 56

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

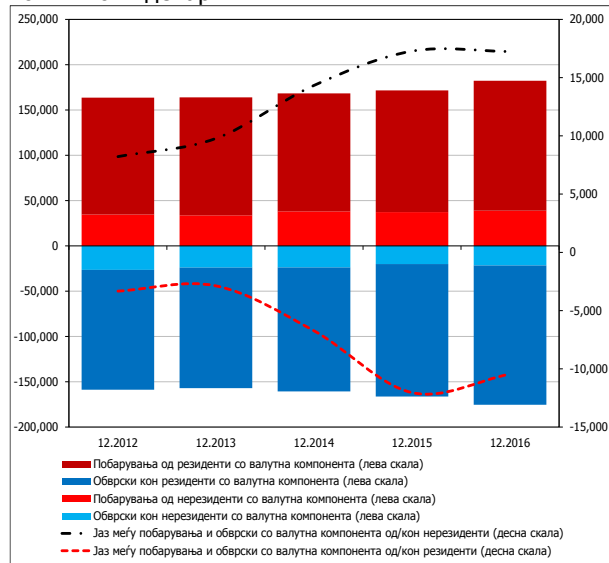
Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Исклучена е „МБПР“ АД Скопје.

⁵⁸ Зголемувањето на активата со валутна компонента произлегува од солидниот годишен раст на денарските кредити со девизна клаузула (одобрени на домаќинства), како и од зголеменото пласирање краткорочни девизни депозити кај Народната банка (со оглед на реактивирањето на девизниот депозит кај НБРМ, како монетарен инструмент). На страната на пасивата со валутна компонента, растот на девизните депозити по видување (пред сè тековните сметки) од домаќинствата и нефинансиските друштва најмногу придонесе за годишното зголемување на пасивата со валутна компонента.

Графикон бр. 57
Побарувања* и обврски со валутна компонента кон/од резиденти и нерезиденти и јазот меѓу нив во милиони денари

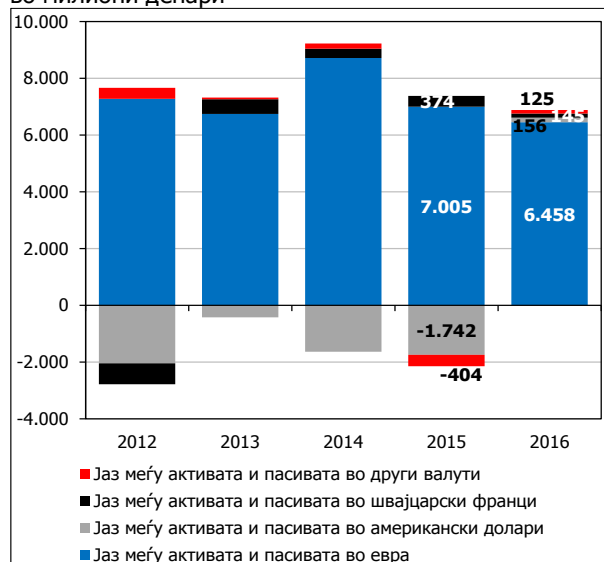

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Побарувањата со валутна компонента од нерезиденти ја вклучуваат и девизната ефективна на банките (којашто се смета како побарување од Централната банка - издавач на девизите).

**Во анализата не е вклучена „МБПР“ АД Скопје.

Графикон бр. 58
Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути во милиони денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според резидентскиот статус, позитивниот јаз со валутна компонента од активностите на банките со нерезиденти е поширок од негативниот јаз од работењето со резиденти, што на агрегирано ниво условува позитивен јаз меѓу вкупната актива и пасива со валутна компонента. Кратката позиција односно негативниот јаз од активностите со резиденти е резултат на релативно високите износи на прибрани девизни депозити којшто го надминува износот на кредитите со валутна компонента одобрени на резиденти. Јазот со валутна компонента од работењето со нерезиденти е позитивен и пред сè произлегува од девизните пласмани на банките во странски банки, чијшто износ е повисок во споредба со девизните обврски кон нерезидентите (во најголем дел, кон странските матични лица на домашните банки).

Анализирано според валути, на 31.12.2016 година, проширувањето на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента најмногу произлегува од јазот во американски долари, којшто, за првпат оваа година, по подолг период, е позитивен. Оваа промена произлегува од зголемените депозити на банките во американски долари.⁵⁹ Од друга страна, позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во евра се намали. Еврот е најзастапена валута во билансите на банките во Република Македонија, и оттука, одржувањето стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото има исклучително значење за веројатноста за остварување на изложеноста на банките на валутен ризик. Растот на јазот во американски долари го зголемува валутниот ризик, но сепак позициите во оваа валута не се значителни.

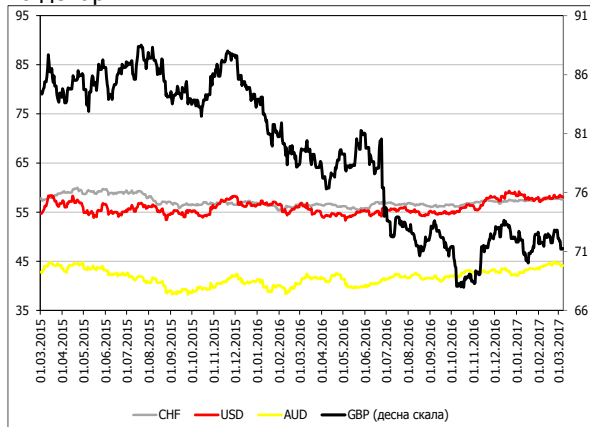
Поизразената променливост на вредноста на британската фунта во однос на останатите светски валути ја

⁵⁹ Депозитите на банките во американски долари се зголемија за 3.090 милиони долари.

Графикон бр. 59

Движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар во денари

Извор: НБРМ

одбележа 2016 година на меѓународните девизни пазари. Во поголем дел од годината, вредноста на британската фунта регистрира пад (особено во периодот непосредно по одржувањето на референдумот за излез на Велика Британија од ЕУ), кој беше делумно запрен во октомври 2016 година, откако вредноста на британската фунта забележа извесно зголемување. Сепак, позначајните промени на курсот на британската фунта во однос на останатите светски валути немаат побитно влијание врз домашниот банкарски систем, поради малата застапеност на оваа валута во структурата на активата и пасивата со валутна компонента. Имено, британската фунта учествува со само 0,6% во вкупната актива и пасива со валутна компонента. Банките речиси и да немаат одобрено кредити во британски фунти, а на страната на депозитите (во пасивата) се забележуваат некои помали износи на тековни сметки и депозити номинирани во оваа валута.

Табела бр. 4

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.12.2015		31.12.2016	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	88,9	87,5	88,4	87,6
Американски долар	6,7	8,0	7,1	7,9
Швајцарски франк	1,8	1,7	2,0	1,8
Австралиски долар	0,9	1,3	1,0	1,2
Останато	1,6	1,6	1,6	1,6
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

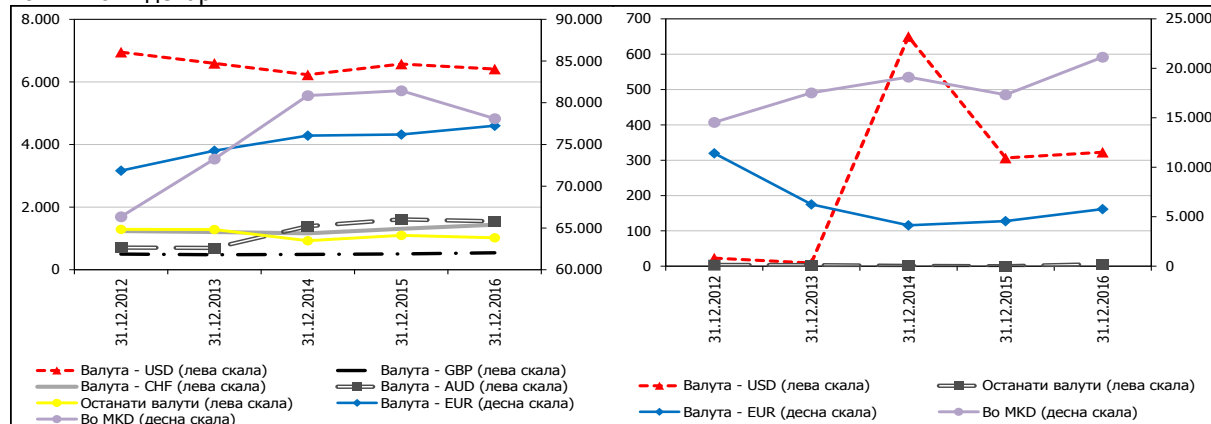
Кон крајот од 2016 година, вредноста на американскиот долар почна да се зголемува, што беше во согласност со очекувањата за зголемување на каматните стапки на ФЕД во декември 2016 година. Американскиот долар, и покрај тоа што е втората најзастапена валута во банкарскиот сектор, сепак нејзиното учество во вкупната актива, односно пасива со валутна компонента, е ниско.

Графикон бр. 60

Депозити во денари и со валутна компонента на физички лица (лево) и на нефинансиски друштва (десно)

во милиони денари

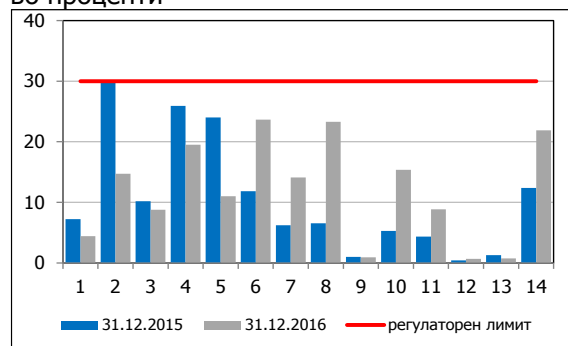
Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во депозитите не се опфатени трансакциските сметки на физичките лица и на нефинансиските друштва.

Графикон бр. 61

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки

во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 31.12.2016 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит за висината на агрегатната девизна позиција, којашто не треба да надмине 30% од сопствените средства на банките. Банките, претежно одржуваат долга позиција по одделни валути.

Табела бр. 5

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

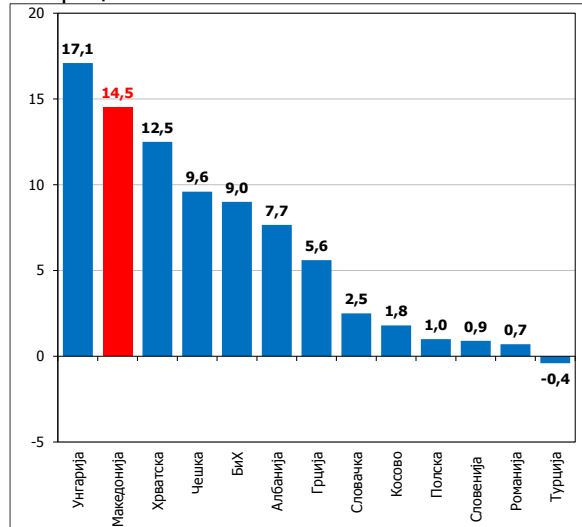
Опис	Број на банки										Агрегатна девизна позиција / сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/ сопствени средства										
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	4	1	12	2	7	6	8	1	13	1	4
од 5% до 10%	1										2
од 10% до 20%	5										5
од 20% до 30%	3										3
над 30%											

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 62

Сооднос меѓу отворената девизна позиција и сопствените средства, по одделни земји во проценти

Извор: За Македонија, НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките, додека за останатите земји податоците се преземени од интернет-страницата на ММФ (показатели за финансиска стабилност).

Забелешка: Податокот за Македонија се однесува за 31.12.2016 година, додека за останатите земји за 31.12.2015 година.

Меѓу анализираните земји, по Унгарија, Македонија има највисоко учество на отворената девизна позиција во сопствени средства, коешто сепак не е високо. Доста ниско ниво на овој показател, разбирливо, има кај земјите од еврозоната (Грција, Словачка и Словенија), како и Косово каде што еврото се користи како официјална валута, но многу мало учество на отворената девизна позиција во сопствените средства се забележува и кај Полска, Романија и Турција.

4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности

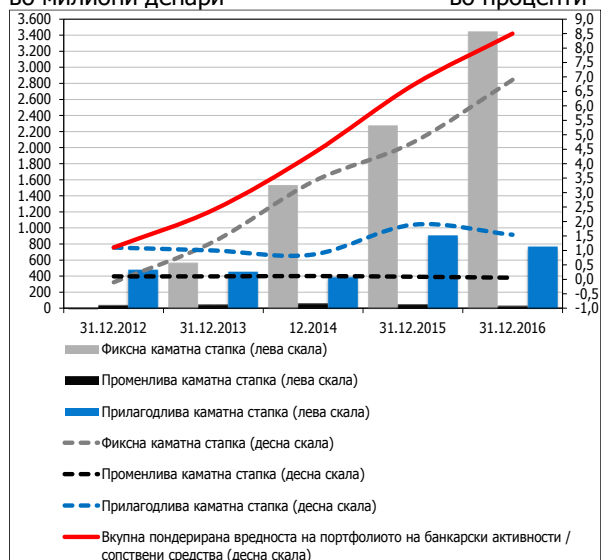
Изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности во 2016 година бележи зголемување, коешто произлегува од растот на просечниот преостанат рок на достасување кај активните позиции, при истовремено намалување на просечниот период до следната преоцена на каматните стапки кај пасивните позиции. Јазот меѓу каматочувствителните средства и обврски, се зголеми што во целост произлегува од проширувањето на јазот кај позициите со фиксни каматни стапки. Според земените позиции во портфолиото на банкарски активности, банкарскиот систем е изложен на ризик од идно зголемување на каматните стапки. Примената на прилагодливите каматни стапки, поради применетите клаузули за еднострана приспособливост на каматните стапки во договорите за кредити и депозити ја релативизира изложеноста на банките на овој ризик. Но, намерите за постепено напуштање на примената на прилагодливите каматни стапки и поврзување на промената на каматните стапки со пазарни фактори, ќе го зголеми ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, но ќе ги намали правниот и репутациониот ризик, а банките ќе мора да ги унапредат своите капацитети за управување со ризикот од промена на каматните стапки.

Графикон бр. 63

Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности*, по тип на каматна стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала)

во милиони денари

во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолиото, при претпоставен неповолен каматен шок од ±2 процентни поена.

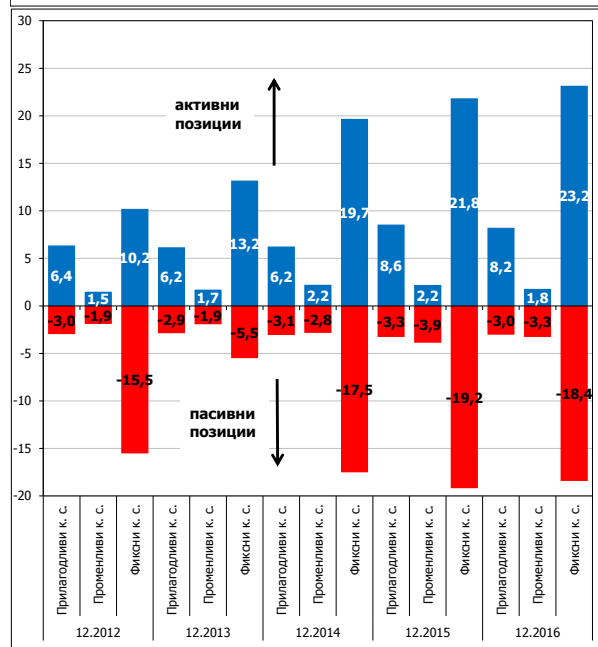
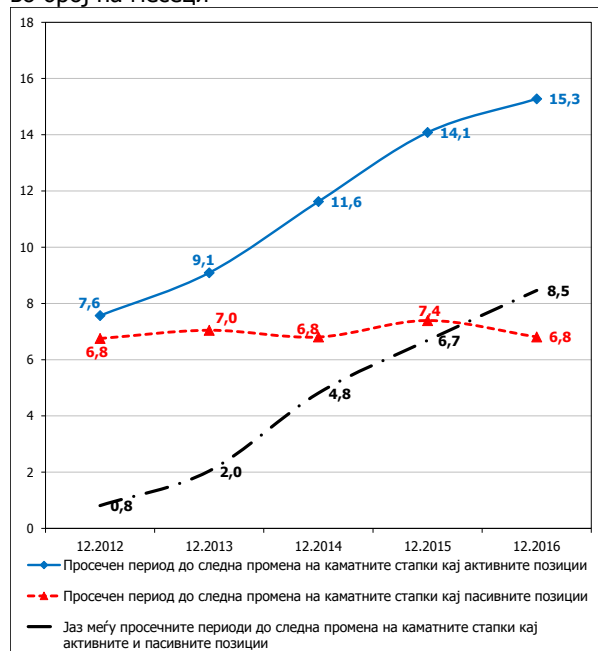
Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности забележа годишен раст од 1.009 милиони денари и се искачи до ниво од 8,5% од сопствените средства на банкарскиот систем (6,7% на крајот од 2015 година). Ваквите движења беа во целост условени од годишниот раст на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности со фиксни каматни стапки. Анализирано по одделна банка, соодносот меѓу вкупната пондерирана вредност и сопствените средства на банките се движи од 0,5% до 16,2%, што е сè уште под нивото од 20%⁶⁰.

⁶⁰ Согласно со Одлуката за управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности („Службен весник на Република Македонија“ бр. 163/2008 и 144/2009), во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Графикон бр. 64

Просечен период до следна преоцена на каматните стапки*, вкупен (горе) и по тип на каматна стапка (долу) во број на месеци

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

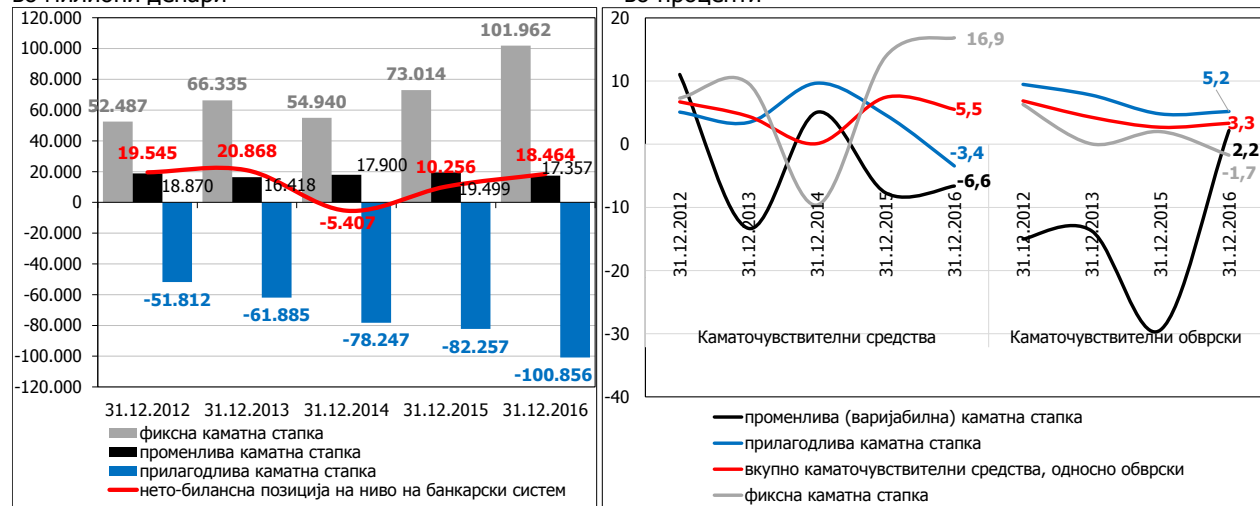
* За позициите со фиксна каматна стапка се зема просечниот преостанат рок на достасување.

Растот на изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности произлегува од зголемувањето на просечниот период до следна промена на каматните стапки кај активните позиции, при истовремено кратење на просечниот период до следна промена на каматните стапки кај пасивните позиции. Просечниот период до следна преоцена на каматните стапки (односно, просечниот преостанат рок на достасување) кај активните позиции, е зголемен за 1,2 месеца, што беше најмногу изразено кај кредитите со фиксна каматна стапка. На страната на пасивата, просечниот период до следна промена на каматните стапки бележи намалување за 0,6 месеци, што пак беше најмногу присутно кај обврските врз основа на кредити со фиксна каматна стапка, но и кај орочените депозити со прилагодлива каматна стапка. Намалувањето на просечниот период до следна промена на каматните стапки кај орочените депозити е одредено од годишното намалување кај овие обврски под влијание на шпекулативните притисоци во април и мај кога се забележа значителен одлив и скратување на рочноста на депозитите.

Графикон бр. 65

Јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски (лево) и годишна промена на каматочувствителните средства и обврски (десно), според типот на каматните стапки во милиони денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2016 година јазот меѓу каматочувствителните средства и обврски се зголеми за 8.208 милиони денари, или за 80%, што во целост произлегува од позитивниот јаз на позициите со фиксни каматни стапки. Имено, зголеменото кредитирање и пласманите во орочени депозити со фиксни каматни стапки⁶¹, при истовремено намалени обврски врз основа на кредити и орочени депозити со фиксни каматни стапки, го зголемија јазот меѓу позициите со овој тип каматна стапка, за 28.948 милиони денари (или за 39,6%).

Проширувањето на негативниот јаз меѓу позициите со прилагодлива каматна стапка (за 18.599 милиони денари, или за 22,6%) произлегува од поголемиот годишен пад на побарувањата врз основа на кредити со прилагодлива каматна стапка во споредба со намалувањето на обврските врз основа на орочени депозити со овој тип каматна стапка⁶². Повеќе детали за структурата на

⁶¹ Врз основа на Одлуката за девизниот депозит кај Народната банка, почнувајќи од мај 2016 година, банките можеа да пласираат девизни депозити кај централната банка по повисоки каматни стапки од каматните стапки коишто преовладуваат на меѓународните финансиски пазари. НБРМ престана да ги одржува аукциите на девизните депозити почнувајќи од 28.10.2016 година.

⁶² Годишното намалување на обврските врз основа на орочени депозити е резултат на повлекувањето на позначителни износи на депозити од банкарскиот сектор во месеците април и мај од 2016 година.

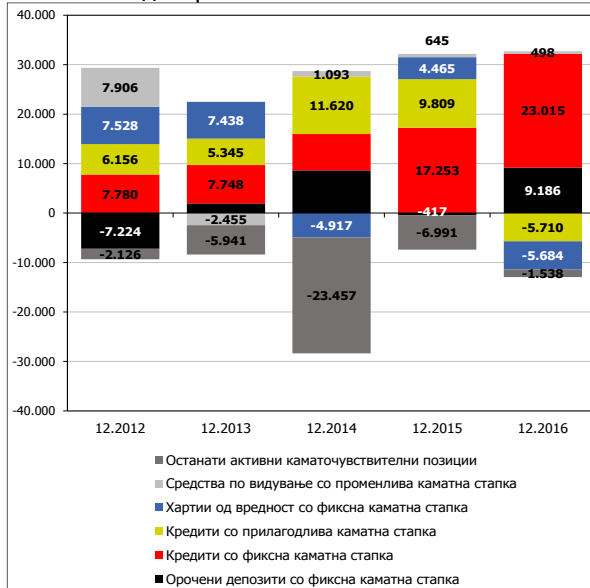

каматочувствителните позиции на банките се дадени во анекс бр. 36 и анекс бр. 37.

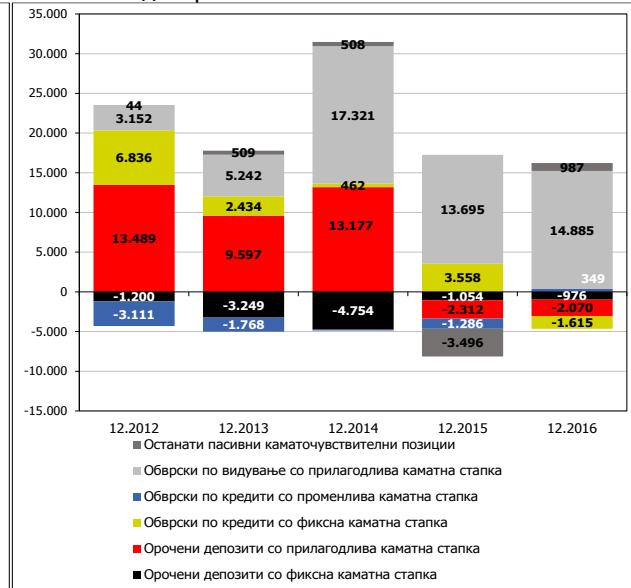
Графикон бр. 66

Структура на годишните промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според тип на инструмент и тип на каматна стапка

во милиони денари

во милиони денари

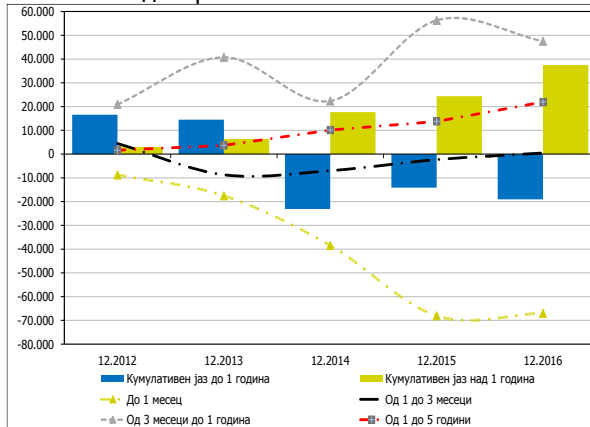

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 67

Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следна преоцена на каматните стапки

во милиони денари

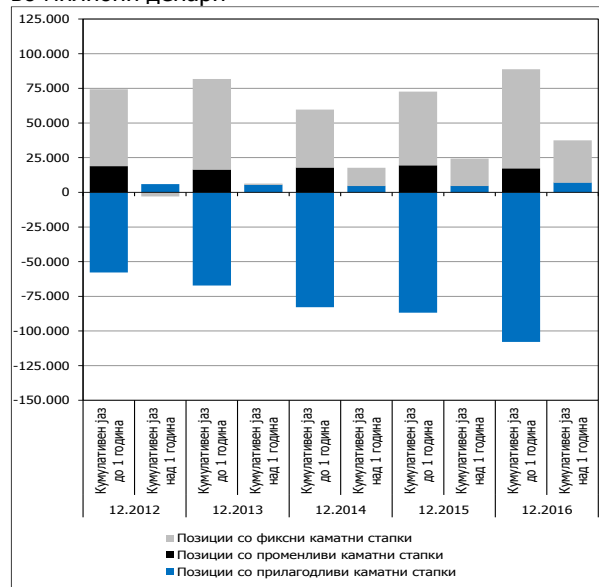

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во споредба со крајот на 2015 година, се прошири кумулативниот јаз и на краток рок (негативен јаз)⁶³ и на подолг рок (позитивен јаз). Имајќи ја предвид структурата на јазот според типот на каматната стапка, овие позиции го изложуваат банкарскиот систем на ризик од идно зголемување на каматните стапки. Кратката позиција до една година меѓу активните и пасивните каматочувствителни позиции, за кои банките очекуваат преоцена на висината на каматните стапки во период не подолг од една година, во целост произлегува од позициите со прилагодлива каматна стапка. Всушност, прилагодливите каматни стапки се доминантниот тип каматни стапки на страната на изворите на финансирање на банките. Долгата позиција меѓу активните и пасивните каматочувствителни позиции чијашто преоцена на каматните стапки би се

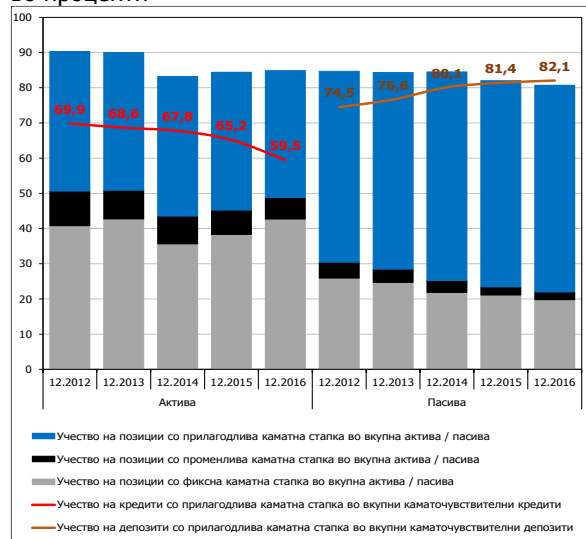
⁶³ Негативниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски, каде што временскиот период до следна преоцена (промена) на каматните стапки е релативно краток и не надминува една година, се зголеми за 4,9 милијарди денари и на 31.12.2016 година се сведе на ниво од 19 милијарди денари (38,3% од сопствените средства на банкарскиот систем).

Графикон бр. 68
Структура на јазот меѓу активните и пасивните позиции, според типот на каматна стапка
во милиони денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 69
Структура на активата и пасивата, според типот на каматна стапка
во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

направила во период подолг од една година, произлегува, речиси во целост, од побарувањата на банките со фиксна каматна стапка. Всушност, за разлика од пасивата, кај средствата преовладуваат позициите со фиксни каматни стапки, чиешто учество продолжи да се зголемува и во 2016 година. Така, зголемувањето на јазот меѓу активните и пасивните позиции во рочниот блок од една до пет години произлегува од правилата за известување, според кои, кредитите чиешто каматни стапки се фиксни само во првите неколку (понеѓу три и пет) години по нивното одобрување (а по истекот на тој период е предвидена примена најчесто на прилагодливи каматни стапки), во првите неколку години се пријавуваат како кредити со фиксна камата во полниот износ. Примената на клаузулите за прилагодливост на каматните стапки во договорите за кредити ја намалува изложеноста на банките на споменатиот ризик од раст на каматните стапки, но ги изложува на индиректен кредитен ризик. Исто така, примената на вакви клаузули, не само кај кредитите туку и кај депозитите, ги изложува домашните банки на правен и репутациски ризик⁶⁴, со оглед на фактот што прилагодливите каматни стапки се менуваат еднострано, врз основа на одлука на соодветен орган на банките. **Сепак, ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности сè повеќе ќе добива на значење, имајќи ја предвид намерата за постепено напуштање на примената на прилагодливите каматни стапки и примена на каматни стапки кои се однапред утврдени или чијашто промена ќе се врши врз основа на пазарни варијабли.**

Со цел да се увиди како евентуалното целосно напуштање на практиката за еднострано приспособување на висината на

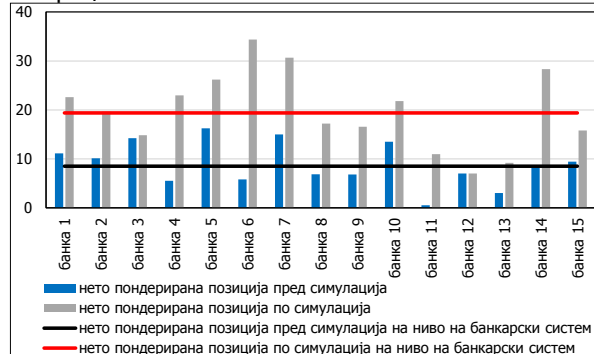
⁶⁴ Во октомври 2016 година, НБРМ испрати препорака до банките за зголемување на степенот на транспарентност при формирањето на каматните стапки на кредитите и депозитите. НБРМ очекува банките да одобруваат кредити и да прибираат депозити кај кои висината на каматната стапка ќе се менува врз основа на параметри коишто се однапред јасно определени во договорите.

каматните стапки од страна на банките, би се одразило врз тековното ниво на изложеност на ризикот од промена на каматните стапки, беше изработена посебна хипотетичка симулација. Оваа симулација поаѓа од претпоставката дека сите каматочувствителни позиции со прилагодливи каматни стапки кај банките се позиции со фиксни каматни стапки (односно, се распоредени според нивната преостаната договорна рочност).

Графикон бр. 70

Однос на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства, пред и по симулацијата, по одделна банка во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Резултатите од симулацијата упатуваат на значително зголемување на соодносот меѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства, кај речиси сите банки. Така, овој сооднос, по спроведувањето на симулацијата, би се движел во интервал од 7,0% до 34,4%, со медијана од 19,6%. Притоа, дури седум банки би го надминале пропишаниот сооднос од 20% и би се соочиле со евентуално⁶⁵ издвојување дополнителен износ на капитал за покривање на овој ризик. Соодносот на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на ниво на банкарскиот систем би изнесувал 19,4%, по симулација, што е повеќе од двојно, или за 10,9 процентни поени повеќе во споредба со тековното ниво (пред симулацијата). Ова ги потврдува очекувањата за зголемување на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, по напуштањето на прилагодливите каматни стапки.

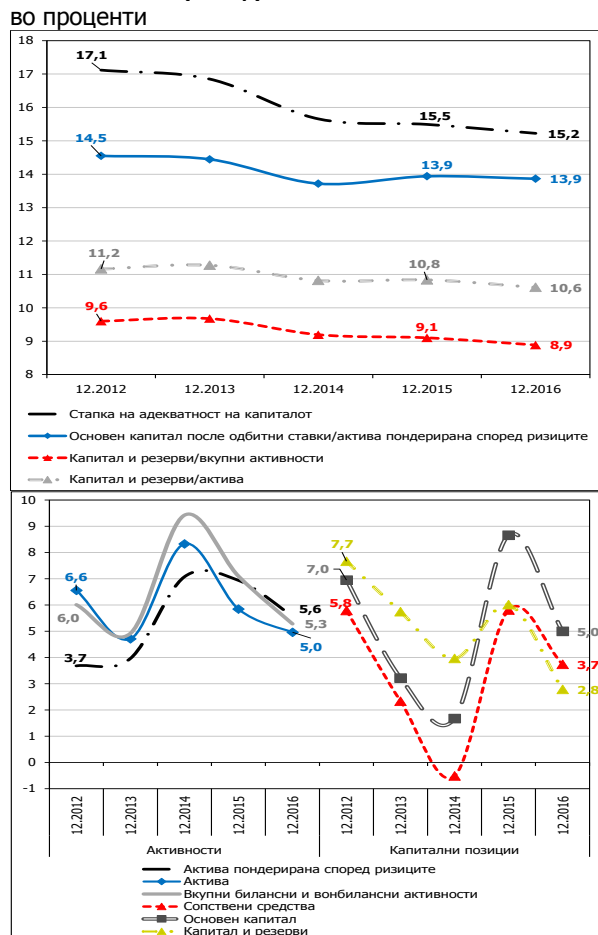
⁶⁵ Согласно со регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност и сопствените средства на банката надминува 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

5. Ризик од несолвентност

Во 2016 година, растот на сопствените средства на банките забави, но тие сè уште се речиси двојно повисоки од минималното регулаторно капитално барање за покривање на одделните ризици. Доколку се земат предвид согледувањата на супервизорот (НБРМ) и утврдениот капитален додаток според ризичниот профил на одделните банки, тогаш сопствените средства на банките се за една третина повисоки од барањата на супервизорот. Обемот и структурата на сопствените средства упатуваат на солиден капацитет на банките за исполнување на заштитните слоеви на капиталот од меѓународната спогодба Базел 3. И покрај новата емисија на акции, за првпат во последните три години, растот на сопствените средства и натаму е најмногу условен од задржаната добивка од претходни години. Показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем забележаа извесно намалување, коешто најмногу произлегува од побрзиот раст на активата пондерирана според ризиците (поради растот на кредитирањето, но и под влијание на регулаторните промени). Резултатите од стрес-тестирањето упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на симулираните хипотетички шокови.

Графикон бр. 71

Показатели за солвентноста (горе) и годишни стапки на промена на нивните компоненти (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.1. Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и ниво на ризичност на активностите

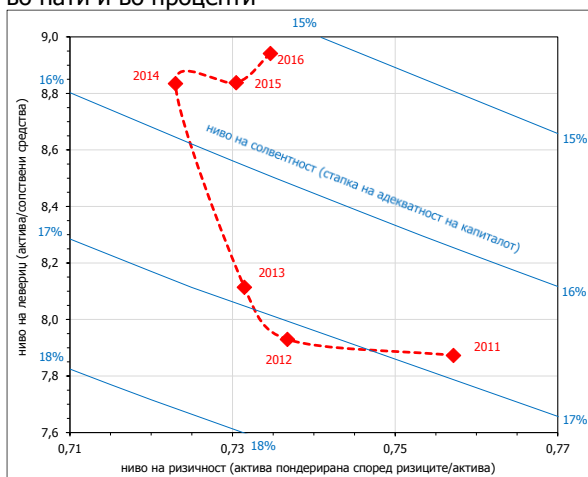
Во 2016 година, показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем забележаа извесни надолни промени. Стапката на адекватност на капиталот се намали за 0,3 процентни поени и изнесува 15,2%.

Намалувањето на показателите за солвентноста произлегува исклучиво од поголемиот раст на активата пондерирана според ризиците, додека сите капитални позиции, иако забавено, растат. Сопствените средства се зголемија за 3,7%, наспроти остварениот раст од 5,8% во 2015 година, а основниот капитал на банкарскиот систем растеше со стапка од 5,0% (8,7%, во 2015 година). Истовремено, капиталот и резервите забележаа раст од 2,8%, што е за 3,2 процентни поена помалку во споредба со растот регистриран во 2015 година. Активностите на банките, исто така бележат забавен раст, којшто е сепак повисок

Графикон бр. 72

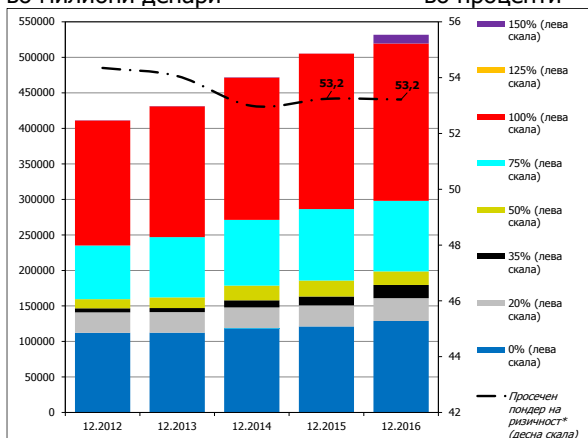
Ниво на задолженост, ризичност и солвентност на банкарскиот систем во пати и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 73

Износ и структура на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: *Просечниот пондер на ризичност е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

во споредба со годишниот раст регистриран кај капиталните позиции на банките.

Истовремено, и нивото на задолженост на банкарскиот систем се зголеми (мерено како сооднос меѓу активата и сопствените средства).

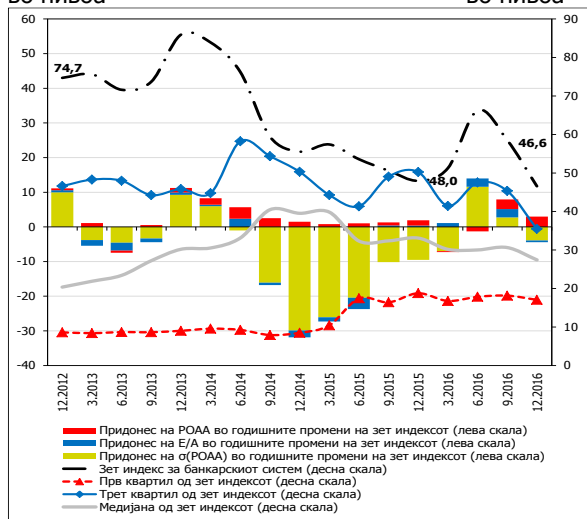
Во 2016 година, нивото на ризичност на банкарските активности, мерено како сооднос меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност, остана непроменето (53,2%). Во рамките на активата

пондерирани според кредитниот ризик, најголем раст од 12,3 милијарди денари имаат активностите со пондер на ризичност од 150%, што е најмногу последица на регулаторните измени од крајот на 2015 година. Наспроти тоа, активностите на банките, коишто во пресметката на активата пондерирани според кредитниот ризик се вклучуваат со пондер на ризичност 50% и 75% се намалија за 3,2 и 1,4 милијарди денари, соодветно (или за 14,4% и 1,4%, соодветно)⁶⁶. Во исто време, солиден раст од 7,6 милијарди денари (или за 6,3%) бележат и активностите со пондер на ризичност од 0%,

⁶⁶ Од 1.1.2016 година, банките се должни да применуваат пондер на ризичност од 150% на побарувањата врз основа на новоодобрените потрошувачки кредити со договорен рок на достасување којшто е еднаков или подолг од осум години. НБРМ воведо дополнителни капитални барања и за растот на пречекорувањата на трансакциските сметки и кредитните картички, остварен во однос на 31.12.2015 година (на којшто се применува пондер на ризичност од 75%). Истовремено, се воведоа пониски капитални барања за побарувањата обезбедени со деловен простор, доколку се исполнети одредени услови (за овие побарувања се применува пондер на ризичност од 75%, наместо дотогашните 100%), како и за гаранциите со кои се гарантира плаќање во случај на неисполнување на обврските на должникот за плаќање кон трето лице коишто произлегуваат од одреден деловен однос (за кој се применува фактор на конверзија од 50%, наместо дотогашните 100%). Вкупните нето-ефекти од овие измени во регулативата се ангажирање на дополнителен капитал од околу, 470 милиони денари, што ја намалува стапката на адекватност на капиталот за околу 0,3 процентни поени, колку што и изнесува оствареното годишно намалување на адекватноста на капиталот на банкарскиот систем.

Графикон бр. 74
Зет индекс за банкарскиот систем
во нивоа

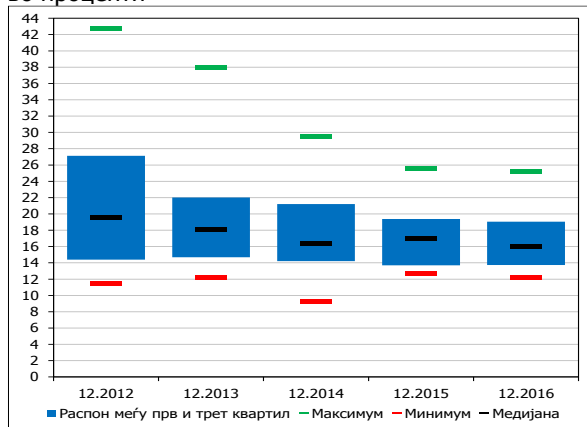

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

што пак е резултат на вложувањата на банките во девизниот депозит кај НБРМ⁶⁷.

Според движењата на зет-индексот (анг. Z-index)⁶⁸, стабилноста на банкарскиот систем и натаму е висока. Исто како и минатата година, и покрај повисоката профитабилност на банкарскиот систем (мерена преку стапката на поврат на просечната актива), намалувањето на зет-индексот најмногу е последица на поголемата променливост на банкарските профити во 2016 година (мерена преку стандардната девијација од стапката на поврат на просечната актива). И покрај намалувањето на зет-индексот, севкупната стабилност на банкарскиот систем е на релативно висока и е потребен негативен шок во висина од најмалку 46,6 стандардни девијации од стапката на поврат на активата за да дојде до целосно исцрпување на капиталниот потенцијал на банкарскиот систем.

Графикон бр. 75
Мерки за распределбата на стапката на адекватност на капиталот во банкарскиот систем
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

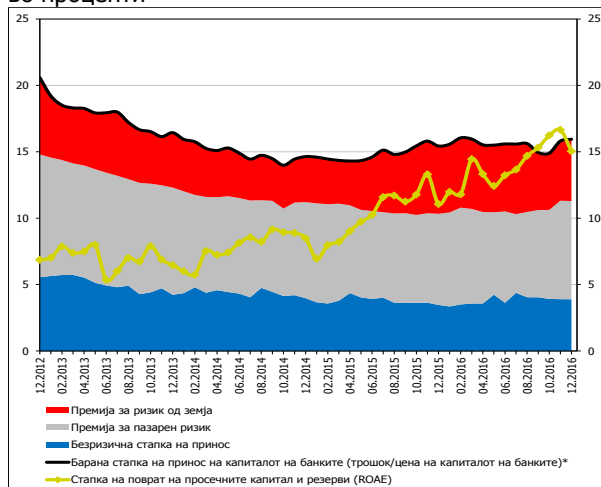
Анализирано по одделна банка, стапките на адекватност на капиталот се задржаа на слично ниво, како и на крајот од претходната година. Разликата меѓу банката со највисока и банката со најниска адекватност на капиталот остана на речиси исто ниво, како и на 31.12.2015 година, а распонот меѓу третиот и првиот кваartil се намали за 0,4 процентни поени. Најниската адекватност на капиталот, регистрирана кај поединечна банка, забележа извесно намалување, и на крајот од 2016 година

⁶⁷ Со реактивирањето на девизниот депозит кај НБРМ во мај 2016 година, банките добија можност да пласираат девизни депозити во централната банка по позитивни каматни стапки. НБРМ престана да ги одржува аукциите на девизните депозити почнувајќи од 28.10.2016 година.

⁶⁸ Зет-индексот се пресметува на следниов начин: $Z = \frac{ROAA + E/A}{\sigma(ROAA)}$, каде $ROAA$ претставува стапка на поврат на просечната активата, E се капиталот и резервите, A ја претставува активата, а $\sigma(ROAA)$ претставува стандардна девијација од стапката на поврат на просечната актива, пресметана за последните три години. Од формулата може да се забележи дека оваа мерка во себе комбинира повеќе показатели: показател за остварувањата, профитабилноста на банките ($ROAA$), показател за нивото на ризици во банкарското работење ($\sigma(ROAA)$) и мерка за стабилноста и солвентоста на банките (E/A). Вака пресметан, зет-индексот го мери „растојанието“ на банката од целосно исцрпување на нејзиниот капитален потенцијал, изразено во број на стандардни девијации од стапката на поврат на активата и, како таков, претставува мерка за капацитетот на банките за апсорбирање загуби. Повисоките нивоа на овој индекс упатуваат на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност на банките. Зет-индексот вообичаено се изразува во логаритамска форма (природен логаритам од претходната формула), но полесно се интерпретира и е поиндикативен кога е изразен во нивоа.

Графикон бр. 76
Висина и структура на трошокот (цената) на капиталот* на банките чии акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Пресметан е со примена на модел за утврдување на трошокот (цената) на капиталот (англ. Capital-Asset Pricing Model - CAPM) каде цената на капиталот се утврдува како збир од: 1) безризичната стапка на принос (утврдена е како просек од приносите до достасување на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза), 2) производот од бета-коэффициентот за акцијата и разликата меѓу пазарната стапка на принос и безризичната стапка на принос (или премија за пазарен ризик) и 3) премијата за ризик од земја (утврдена како разлика меѓу приносите на македонските еврообврзници и споредливи германски обврзници).

Во пресметката се опфатени осум банки, чиишто акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза. Премијата за пазарен ризик е пресметана како просек од премиите за пазарен ризик за секоја банка одделно, пондериран со големината на нивната актива.

достигна ниво од 12,2% (12,6% на 31.12.2015 година).

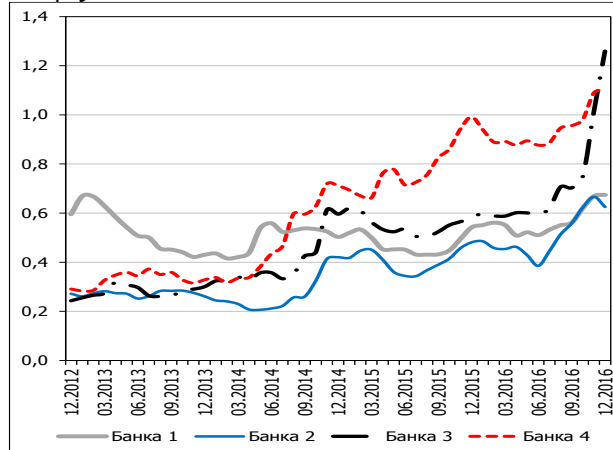
Трошокот на капитал (бараната стапка на принос на инвеститорите во акциите на банките), пресметан со примена на т.н. ЦАПМ-модел (англ. Capital-Asset Pricing Model – CAPM), на примерок од осум банки, бележи извесен годишен раст, што е резултат на проширувањето на премијата за пазарен ризик и зголемувањето на безризичната стапка на принос. Цената на капиталот, пресметана со овој модел, се зголеми за половина процентен поен и го достигна нивото од 15,9% на крајот од 2016 година. Тоа е повисоко за 0,9 процентни поени во споредба со стапката на поврат на капиталот којашто ја остварија банките опфатени со анализата. Повисоката барана стапка на принос од акциите на банките произлегува од проширувањето на премијата за пазарен ризик од 0,5 процентни поени (и тоа, како резултат на зголемувањето на бета-коэффициентите за акциите на банките), како и од зголемувањето на безризичната стапка на принос, од 0,4 процентни поени (присутно, пред сè, во првата половина од 2016 година). Премијата за ризик од земја, по малото проширување во првата половина од 2016 година, во преостанатиот дел од годината забележа пад, и на годишна основа бележи намалување.

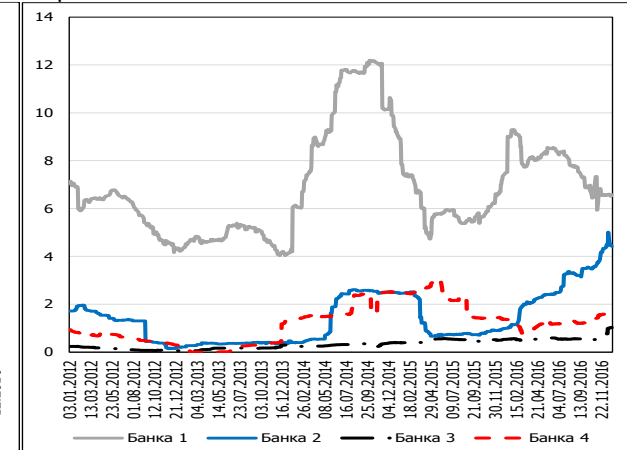
Графикон бр. 77

Сооднос меѓу пазарната цена и книговодствената вредност на акциите за четирите најголеми банки во системот (лево) и процент од вкупниот број издадени акции коишто биле тргувани во изминатиот едногодишен период, за четирите најголеми банки во системот (десно)

во број на пати

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Тргувањето со акциите на банките на македонската берза бележи раст во 2016 година, што кореспондира со зголемените цени на овие акции, вклучително и на соодносот меѓу цените на акциите и нивната книговодствена вредност.

Унапредување на регулаторната рамка за банките

Во октомври 2016 година беа донесени измени и дополнувања на Законот за банките, коишто се однесуваат на воведувањето на заштитните слоеви на капиталот, зајакнувањето на барањата за потребниот капитал, воведувањето на стапката на задолженост, унапредувањето на корпоративното управување во банките и зајакнувањето на корективните мерки коишто може да ги преземе Народната банка. Заради соодветна примена на овие измени, Советот на Народната банка донесе неколку подзаконски акти, со што се овозможи натамошно усогласување на домашната регулатива со реформите на меѓународниот капитален стандард (т.н. Базел 3) и со одредбите на европските регулативи за работењето и за барањата за внимателност на банките.

Најзначајната измена на Законот се однесува на обврската за банките да одржуваат т.н. заштитни слоеви на капиталот. Основната цел на заштитните слоеви на капиталот е да овозможат зголемена заштита на солвентната позиција на банките над законските барања во однос на висината на адекватноста на капиталот, особено во услови на значаен раст на остварените загуби. Станува збор за четири вида заштитни слоеви на капиталот, и тоа:

1) **заштитен слој за зачувување на капиталот** утврден на ниво од 2,5% од активата пондерирана според ризиците, којшто банките треба да го одржуваат постојано;

2) **противцикличен заштитен слој на капиталот** којшто може да изнесува до 2,5% од активата пондерирана според ризиците, но и повеќе во зависност од други системски фактори и индикатори и има за цел ограничување на ризиците поврзани со брзиот кредитен раст. Стапката на

противцикличниот заштитен слој на капиталот може да биде различна за изложеностите во Република Македонија и за изложеностите во други земји. Народната банка е надлежна за утврдување на потребата за воведување, зголемување, намалување или ослободување, како и за определување на висината на двете стапки на противцикличниот заштитен слој на капиталот, што е подетално регулирано во соодветниот подзаконски акт донесен од страна на Советот на Народната банка;

3) **заштитен слој на капиталот за системски значајни банки** којшто може да се движи од 1% до 3,5% од активата пондерирана според ризиците и којшто треба да го издвојуваат банките коишто врз основа на критериумите и показателите, согласно со Одлуката за методологијата за идентификување системски значајни банки, се идентификувани како банки чиешто работење е значајно за стабилноста на целокупниот банкарски систем. Системски значајните банки се должни да изработат план за опоравување, чија изработка и оцена од страна на Народната банка, се пропишани во соодветен подзаконски акт донесен од страна на Советот на Народната банка; и

4) **заштитен слој на капиталот за системски ризик** којшто може да се движи од 1% до 3% од активата пондерирана според ризиците и се воведува од страна на гувернерот на Народната банка заради ограничување на ризикот од нарушување на финансискиот систем или на домашната економија. Овој заштитен слој на капиталот може да биде различен за различни банки или групи банки.

Заштитните слоеви на капиталот се исполнуваат само со најквалитетните капитални позиции, односно со т.н. редовен основен капитал, и тоа оној негов дел којшто го надминува потребниот капитал за покривање на законските барања за висината на адекватноста на капиталот (т.н. вишок редовен основен капитал). Банката којашто нема доволен износ на вишок на редовен основен капитал за покривање на вкупниот износ на заштитни слоеви на капиталот е ограничена во однос на износот од финансискиот резултат којшто може да го распредели. Начинот на определување на максималниот износ на распределба е подетално пропишан со Одлуката за методологијата за утврдување на максималниот износ на распределба на резултатот од работењето.

Со измените на Законот за банките, покрај постоечката одредба за висината на стапката на адекватност на капиталот од најмалку 8% од активата пондерирана според ризиците, се воведоа уште две законски барања во однос на висината на адекватноста на капиталот, и тоа: 4,5% од активата пондерирана според ризиците, за редовниот основен капитал и 6% од активата пондерирана според ризиците, за основниот капитал. Овие новини беа подетално пропишани со Одлуката на Советот за изменување и дополнување на Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, од декември 2016 година, со која покрај тоа што се постигна натамошно усогласување со барањата на Базел 3 во поглед на структурата и составот на сопствените средства, значително се подобри квалитетот на сопствените средства на банките, преку зајакнувањето на критериумите коишто треба да ги исполнат одредени позиции за да можат да бидат дел од сопствените средства на банките. Во таа насока, најзначајната промена се однесува на структурата на основниот капитал којшто се дели на редовен основен капитал и додатен основен капитал, додека структурата на дополнителниот капитал остана речиси непроменета. Во редовниот основен капитал се вклучуваат капиталните позиции со највисок квалитет (акционерски капитал и резерви) коишто се во целост и веднаш на располагање за покривање на ризиците и загубите за време на работењето на банката и за кои позиции банката треба да има добиено согласност од Народната банка. Од друга страна, во додатниот основен капитал се вклучуваат инструменти коишто, меѓу другото, содржат клаузула за нивно претворање во инструменти од редовниот основен капитал или за нивен отпис на времена или на трајна основа (намалување на вредноста на нивната главница), во точно определени случаи.

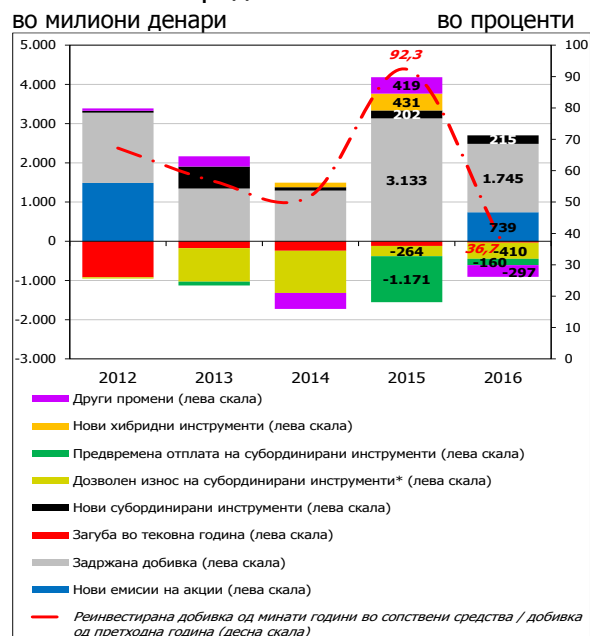
Освен пропишувањето на заштитните слоеви на капиталот и промените во структурата на сопствените средства, во февруари 2017 година беше донесена и Одлуката за методологијата за

управување со ризикот на задолженост, со која подетално се пропиша начинот на пресметка на стапката на задолженост, како сооднос помеѓу вредноста на основниот капитал и вредноста на сите билансни и вонбилансни активности на банката.

Во насока на натамошно усогласување со меѓународните стандарди се и зајакнатите барања во однос на корпоративното управување во банките, предвидени со измените на Законот за банките, кои дополнително ќе бидат разработени со посебниот подзаконски акт којшто ќе биде донесен од страна на Советот на Народната банка во текот на 2017 година. Преку примената на стандардите пропишани во европската директива, во новите Базелски принципи за корпоративното управување во банките од јули 2015 година и препораките на Европскиот банкарски орган, се врши зајакнување на барањата коишто треба да ги исполнат членовите на надзорниот и управниот одбор на банката, начинот на нивното именување, следење на работењето и разрешување, како и на улогата на независните членови на надзорниот одбор.

Графикон бр. 78

Структура на годишните промени на сопствените средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешки: *Се мисли на промените во износот на веќе издадените субординирани инструменти, коишто произлегуваат од исполнувањето / неисполнувањето на регулаторните правила за вклучување на овие инструменти во пресметката на сопствените средства.

Во 2015 година, високиот процент на реинвестирана добивка во сопствените средства во однос на добивката од претходна година се должи на прераспорежувањето на дел од добивка претходно класифицирана како расположива за распределба на акционерите, кај една банка.

5.2. Движења и квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

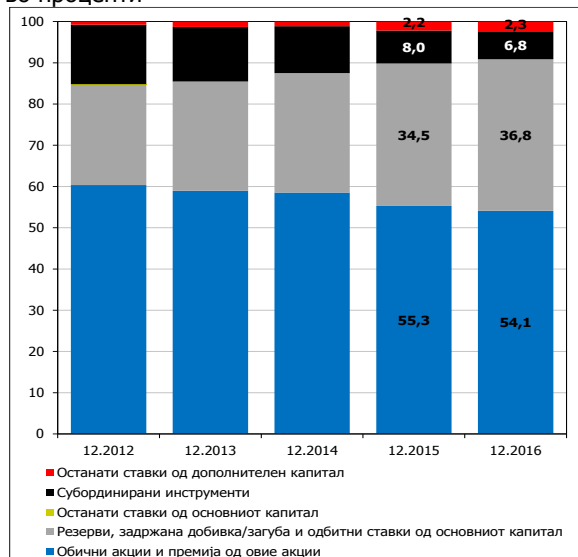
Во 2016 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа годишен раст од 1.794 милиони денари (или за 3,7%), што најмногу произлегува од задржаната добивка, остварена во претходната година, во износ од 1,7 милијарди денари. Во 2016 година, соодносот меѓу реинвестираната добивка во сопствените средства и добивката од претходната година е на значително пониско ниво, во споредба со минатите години. Имено, дел од банките ја задржува добивката, но како расположлива за распределба на акционерите (што, согласно со регулативата не ги зголемува сопствените средства на банката), а дел од банките извршија и позначителна исплатата на дивиденда на нивните акционери.

Следен позначителен извор на зголемување на сопствените средства во 2016 година беше реализираната емисија на нови акции од страна на една банка во третиот квартал од годината (во износ од 739 милиони денари), што беше прва емисија на акции во последните три години.

Графикон бр. 79

Структура на сопствените средства пред одбитни ставки од основниот и дополнителниот капитал во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Учеството на основниот капитал, пред одбитни ставки од основниот и дополнителниот капитал, во вкупните сопствени средства (исто така, пред одбитни ставки од основниот и дополнителниот капитал) е високо и дополнително зајакна во 2016 година достигнувајќи ниво од 90,9% (89,8% на 31.12.2015 година).

Покрај извесното намалување на вкупниот износ на обврски на банките врз основа на издадени субординирани инструменти (поради предвремената отплата на субординиран инструмент кај една банка и искористување на субординираните инструменти кај друга банка за покривање на акумулираните загуби од претходни години), во 2016 година се забележува и позначително подобрување на рочниот профил кај овие инструменти. Така, 69% од вкупниот износ на обврските врз основа на субординирани инструменти имаат преостаната рочност подолга од пет години (59,2% на 31.12.2015 година), што им овозможува на банките, согласно со регулативата, целосно вклучување на овие инструменти во пресметката на сопствените средства. Сепак треба да се има предвид дека субординираните инструменти се едни од најскапите извори на финансирање за банките, бидејќи содржат клаузула за субординација⁶⁹.

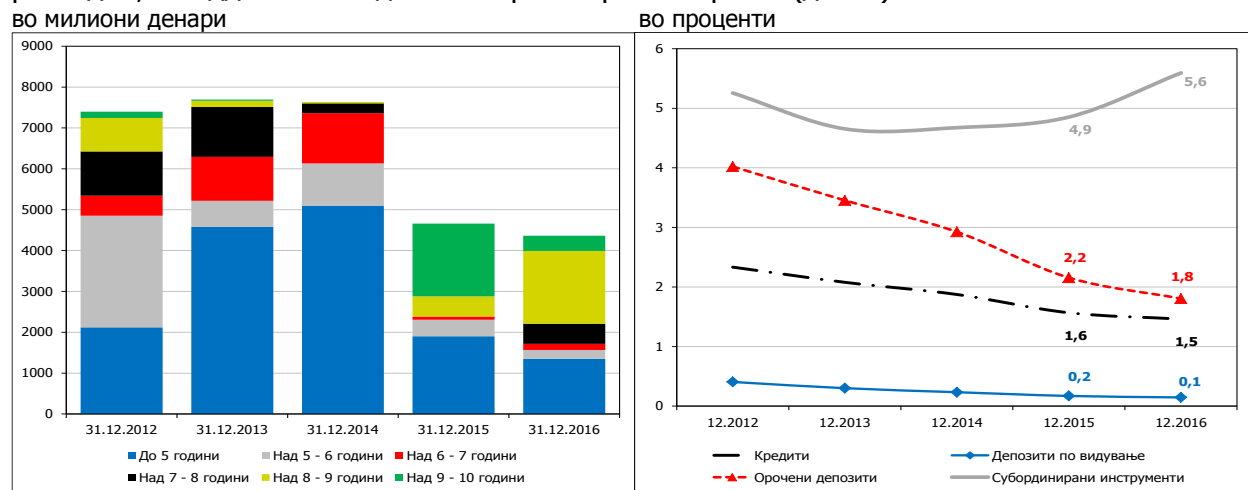
Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства на одделните групи банки се прикажани во анексот бр. 38.

⁶⁹ Според клаузулата за субординација, во случај на стечај или на ликвидација на банката, субординираните обврски ќе бидат исплатени пред намирувањето на обврските кон акционерите на банката и носителите на хибридни инструменти, но по намирувањето на обврските кон останатите доверители.

Графикон бр. 80

Износ и структура на вкупните обврски на банките врз основа на субординирани инструменти, според преостанатиот рок до достасување (лево) и стапка на каматни расходи*, за одделните видови извори на финансирање (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Стапката на каматни расходи е пресметана како сооднос меѓу каматните расходи остварени во текот на годината и просечниот износ на изворите на финансирање, пресметан за последните пет квартални датуми.

**Вкупните обврски на банките за субординирани инструменти се изразени според нето сметководствена вредност, од билансот на состојба.

Еден од позначајните предизвици со кој ќе се сочат банките во наредниот период е усогласувањето со капиталните барања од меѓународната спогодба Базел 3 (како во однос на новата структура на сопствените средства, така и во однос на барањето за одржување соодветен износ на заштитни слоеви на капиталот), коишто се применуваат во домашната регулатива од март 2017 година⁷⁰. Релативно високиот износ и квалитет на сопствените средства со кој располагаат банките, упатува на солиден капацитет за усогласување со новите капитални барања.

⁷⁰ Од 31.3.2017 година банките имаат обврска да одржуваат заштитен слој на капиталот за зачувување на капиталот во износ од 2,5% од активата пондерирана според ризиците. Исто така, банките коишто ќе бидат определени како системски значајни според пресметките врз основа на податоците со 31.12.2016 година (и соодветно известени најдоцна до 30.4.2017 година), ќе имаат обврска да го исполнат соодветен обем на заштитен слој на капиталот за системски значајни банки заклучно со 31.3.2018 година, при што, половина од потребниот заштитен слој треба да го издвојат заклучно со 30.9.2017 година.

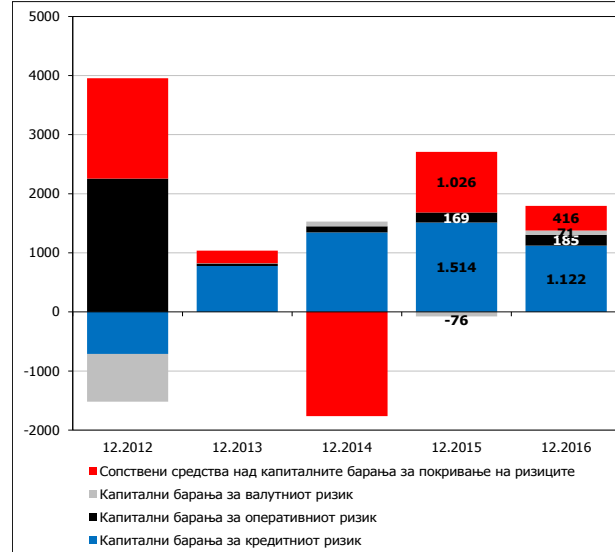

5.3. Движења и структура на капиталните барања и слободниот капитал на банкарскиот систем

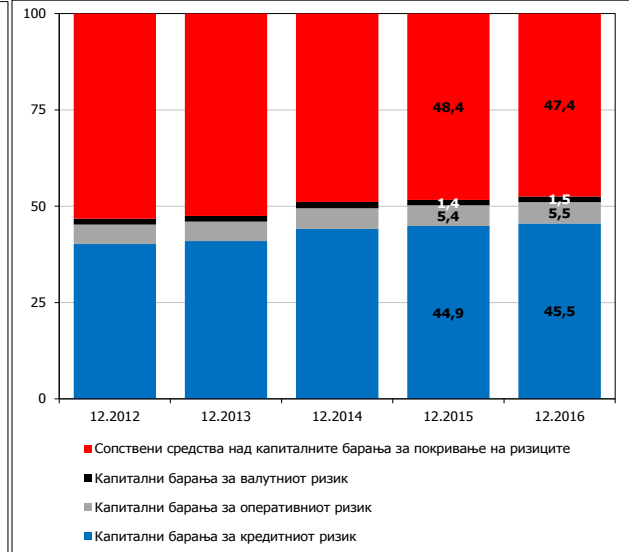
Графикон бр. 81

Структура на годишните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според употребата за покривање на одделните ризици

во милиони денари

во проценти

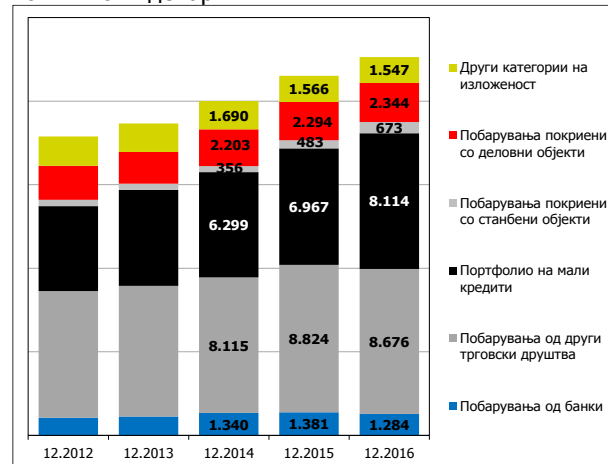

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 82

Износ и структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категории на изложеност

во милиони денари

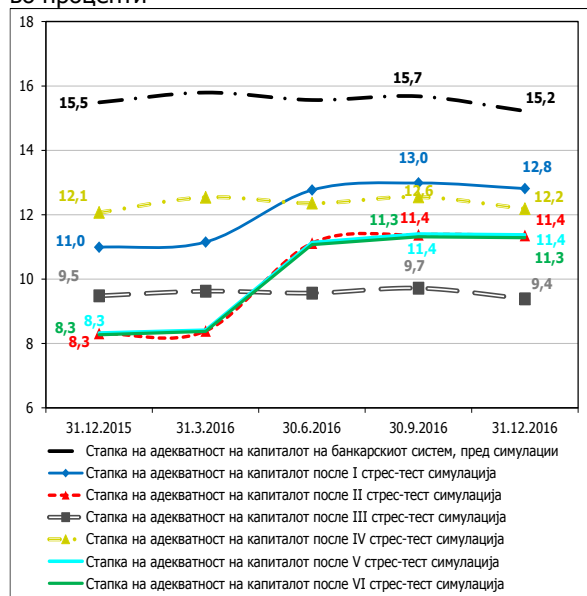
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2016 година, регулаторниот капитал потребен за покривање на ризиците забележа раст од 1.377 милиони денари, или за 5,6%.

Најголемиот дел од зголемувањето на капиталните барања за покривање на ризиците е резултат на поголемиот износ на регулаторен капитал потребен за покривање на кредитниот ризик, што најмногу произлегува од растот на портфолиото на мали кредити. Слично како и во претходната година, еден дел од новиот износ на сопствени средства не беше ангажиран и остана „слободен“ над нивото потребно за покривање на ризиците. Оттука, сопствените средства над минималното ниво потребно за покривање на ризиците и натаму имаат високо учество во вкупните сопствени средства, од околу 48%. Доколку се земат предвид согледувањата на супервизорот (НБРМ) за

Графикон бр. 83

Споредба на резултатите од симулации на кредитни и комбинирани шокови во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиски субјекти за 50%;
 II симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиски субјекти за 80%;
 III симулација: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиски субјекти;

IV симулација: Прекласификација во „B - нефункционално“ на петте најголеми кредитни изложености кон нефинансиски субјекти (вклучувајќи ги и поврзаните субјекти);

V симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиски субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

VI симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиски субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

**Забелешка: Кредитната изложеност кон нефинансиски субјекти ја вклучува вкупната кредитна изложеност намалена за изложеноста на банките кон финансиски институции и држава, односно кон клиенти од дејностите „финансиски дејности и дејности на осигурување“ и „јавна управа и одбрана и задолжително социјално осигурување“.

профилот на ризичност на одделни банки и на потребниот минимум на адекватност на капитал, тогаш сопствените средства над минималното ниво потребно за покривање на ризиците на банките учествуваат со околу една четвртина во вкупните сопствени средства.

Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот, по одделни групи банки се прикажани во анексот бр. 39.

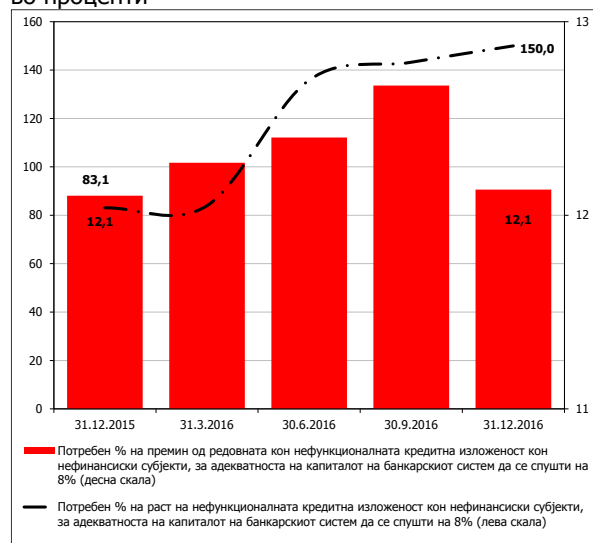
5.4. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Спроведеното тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки во Република Македонија на симулирани шокови за 2016 година генерално покажува подобра отпорност на банките во споредба со 2015 година. Подобрувањето на резултатите од стрес-тест симулациите, при помала почетна стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем во однос на 2015 година, најмногу се должи на намалениот износ на нефункционална кредитна изложеност (којашто најчесто е предмет на „стрес“, при одделните стрес-тест симулации), што пак произлегува од регулаторната мерка за задолжителен отпис на целосно резервираните нефункционални кредити подолго од две години.

Графикон бр. 84

Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност за да адекватноста на капиталот на банкарскиот систем се спушти на 8% во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Хипотетичките шокови на страната на кредитниот ризик имаат најголемо влијание врз стабилноста на банкарскиот систем. Во рамки на кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, симулациите покажуваат дека е потребен раст од 150% на нефункционалната кредитна изложеност (по одделна банка, потребниот раст на нефункционалната кредитна изложеност се движи во интервал од 55,3% до 2.858,1%), односно премин на 12,1% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност (по одделна банка, резултатот се движи во интервал од 5,2% до 23,7%), за адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на законскиот минимум од 8%. Овие симулации би довеле до тројно зголемување на учеството на нефункционалната во вкупната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти (од тековните 5,6% на 16,1%).

Анализа на процесот на утврдување на интерниот капитал кај банките

Меѓународната капитална спогодба Базел 2 ги поставува основните принципи во управувањето со ризиците и капиталот од страна на банките, распоредени во т.н. „три столба“. Првиот столб дава сложен преглед на дефинициите, процесите и формулите за пресметка на минималните регулаторни капитални барања, а третиот столб укажува на обелоденувањата коишто треба да ги прават банките за да обезбедат целосна транспарентност за инвеститорите и пошироката јавност, што влијае кон подобрување и зајакнување на пазарната дисциплина.

Вториот столб од Базел 2 ги опишува процесите коишто треба да ги спроведуваат банките и регулаторите заради исполнување на барањата за адекватност на капиталот. Имено, банките, меѓудругото, треба да покажат, преку процесот на утврдување на интерниот капитал (англ. Internal Capital Adequacy Assessment Process – ICAAP), дека имаат воспоставено методи и процедури, неопходни за обезбедување на потребните капитални ресурси за покривање на сите ризици од материјално значење во нивното работење. Од друга страна, регулаторите/супервизорите спроведуваат процес на супервизорска оценка и евалуација (англ. Supervisory Review and Evaluation Process – SREP), меѓу другото, заради процена на исправноста на процесот на утврдување на интерниот капитал и, доколку е потребно, преземаат соодветни активности.

Првата фаза од процесот на утврдување на интерниот капитал се однесува на идентификување на сите материјални ризици на кои е изложена банката во своето работење, врз основа на интерно дефинирани критериуми. На тој начин, со овој процес се надополнува методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот (каде се пропишани правилата за определување на минималните капитални барања за покривање на кредитниот ризик, пазарните ризици, валутниот и оперативниот ризик) и се проширува опсегот на типовите на ризик, но и на

нивните одделни (специфични) аспекти коишто банките треба да ги земат предвид во вкупниот процес на управување со ризиците и капиталот.

По утврдување на ризиците од материјално значење во работењето на банката, следи фазата на мерење, одмерување на секој ризик, одделно. Притоа, банката треба да развие сопствени, помалку или повеќе напредни, квантитативни или квалитативни пристапи за мерење на ризиците, соодветни на природата и големината на банката, нејзиниот профил на ризичност и на карактеристиките на процесот на управување со ризиците. Покрај тоа, при мерењето на ризиците банките треба да ги имаат предвид и резултатите од стрес-тестирањето, спроведено врз основа на регулаторно дефинираните правила за стрес-тестирање. Исклучок од обврската за развивање на сопствени пристапи за мерење на ризиците претставуваат (аспектите од) ризиците содржани во методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, за чиешто мерење банката може да го користи регулаторниот пристап пропишан со оваа методологија. Резултатите од мерењето на ризиците се изразуваат во износ на интерен капитал потребен за покривање на секој од идентификуваните материјални ризици, одделно, а вкупниот интерен капитал се добива како збир од интерниот капитал потребен за покривање на секој поединечен материјален ризик. Резултатите од процесот на утврдување на интерниот капитал, по спроведената супервизорска оценка и евалуација⁷¹, може да упатат на потребата од алоцирање на повисоки капитални барања, во споредба со утврдените во регулативата, заради поширокиот и посложен микс на ризици коишто треба да се земат предвид⁷².

Банката е должна да го обезбеди и да го одржува нивото на сопствени средства утврдено согласно со процесот на утврдување на интерниот капитал и потврдено преку процесот на супервизорско оценување. Доколку нивото на сопствени средства не одговара на нивото на утврдениот интерен капитал, банката треба да изработи капитален план, со временски хоризонт од најмалку три години, во која ќе ги предвиди активностите коишто ќе бидат преземени заради постигнување и одржување на потребното ниво на сопствените средства (докапитализација, намалување на обемот на активности, промени во политиката на дивиденди, итн.).

Одредбите од регулативата со кои банките во Република Македонија се обврзани да спроведуваат процес на утврдување на интерниот капитал се во примена од 1.1.2010 година⁷³. Согласно со тековната регулатива⁷⁴, овој процес се спроведува еднаш годишно и при секоја значајна промена во профилот на ризичност на банката. Во продолжение следи преглед на некои од основните наоди (резултати) од спроведениот процес на утврдување на интерниот капитал, за 2016 година⁷⁵.

Банките го вршат идентификувањето на материјалните ризици, врз основа на следниве квантитативни и квалитативни критериуми: следење на износот на изложеност на банката на одделни ризици (вклучително и веројатноста за нивна остварување и износот на загуби при евентуална остварување на ризикот), учество на одредени активности во вкупните активности, следење на исполнувањето на законските или интерно дефинираните лимити за одделните ризици,

⁷¹ Супервизорот може да побара од банката да изврши измени во процесот на утврдување на интерниот капитал и/или да одржува повисоко ниво на сопствени средства од нивото определено низ процесот на утврдување на интерниот капитал, доколку оцени дека процесот на утврдување на интерниот капитал и пресметаниот вкупен интерен капитал за покривање на ризиците не одговараат на профилот на ризичност на банката и на нејзиното опкружување.

⁷² Теоретски, процесот на утврдување на интерниот капитал може да упати и на потребата од алоцирање на пониски капитални барања од пропишаниот минимум, доколку банката покаже дека постигнала високо ниво на диверзификација на ризиците. Сепак, согласно со тековната регулатива, Народната банка нема да ги признава ефектите од диверзификацијата и поврзаноста (корелацијата) помеѓу одделните ризици, при утврдување на вкупниот интерен капитал за покривање на ризиците. Оттука, нивото на вкупниот интерен капитал најмалку е еднакво на минималните регулаторни капитални барања.

⁷³ Одлука за управување со ризиците („Службен весник на РМ“ бр. 31/2008).

⁷⁴ Одлука за управување со ризиците („Службен весник на РМ“ бр. 42/2011 и 165/2012).

⁷⁵ Со анализата се опфатени 14 од вкупно 15 банки („МБПР“ АД Скопје не подлежи на обврската за утврдување на интерниот капитал, согласно со закон).

спроведување анализа на податоците за случени непредвидени настани, загубата што ја предизвикале и респонзивноста на банката на нив, анализа на примената на одделни техники за ублажување на ризиците и резултатите од нивната примена, експертско мислење, спроведување на прашалници и слично. За 2016 година, банките идентификуваа 13 материјални ризици на кои се изложени во нивното работење. Сепак, треба да се има предвид дека постојат извесни разлики меѓу банките во поглед на дефиницијата и опфатот на одделните ризици (она што една банка го издвојува како посебен материјален ризик, друга банка го идентификува само како еден од повеќето аспекти од некој друг ризик).

Банките ги мерат ризиците содржани во методологијата за адекватноста на капиталот со примена на регулаторниот пристап⁷⁶, а за останатите материјални ризици користат претежно едноставни, интерни пристапи и методи за квантификација на ризиците. Две банки применуваат напредни, економетриски модели за мерење на некои од идентификуваните материјални ризици (поконкретно, кредитниот ризик, ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и ризиците од надворешното опкружување), и тоа во делот на изведување на стрес-тестовите, чишто резултати, согласно со регулативата, треба да се земат предвид во процесот на утврдување на интерниот капитал за идентификуваните материјални ризици (вообичаено, стрес-тестовите се користат како дополнување на веќе воспоставен метод за мерење на ризиците). Со оглед на фактот што повеќе од 90% од утврдениот интерен капитал отпаѓа на ризици за чие мерење се користи пристап содржан во подзаконската регулатива на НБРМ, планираните износи на активата пондерирана според ризиците се клучни големини коишто влијаат врз резултатите од процесот на утврдување на интерниот капитал (интерниот капитал за покривање на ризиците коишто се мерат со примена на регулаторниот пристап пропишан со методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот се пресметува како определен процент од износот на активата пондерирана според одделните ризици којшто банката го планира за крајот на годината⁷⁷).

⁷⁶ Една банка применува интерни пристапи за мерење на ризиците содржани во методологијата за адекватност на капиталот (поточно за само еден од ризиците), но тие упатуваат на пониско ниво на интерен капитал од она утврдено со примена на регулаторните пристапи за квантификација на овие ризици. Оттука, банката има обврска да го утврди интерниот капитал за покривање на овие ризици на ниво на регулаторните капитални барања.

⁷⁷ Треба да се има предвид дека при спроведување на процесот на утврдување на интерниот капитал за 2016 година, некои банки не користат планиран износ на активата пондерирана според ризиците, туку податок којшто бил последно расположлив во моментот на спроведување на процесот.

Табела бр. 6

Интерен капитал утврден од банките, дополнителни капитални барања определени од супервизорот (НБРМ) и заштитни слоеви на капиталот*, ** во износ, број и проценти

	Износ на интерен капитал (во 000 денари)	Во % од вкупен интерен капитал	Број на банки	Во % од износот на АПР што банките го користеле во процесот на утврдување на интерен капитал
Интерен капитал за кредитен ризик	26.956.717	77,2%	14	8,3%
Интерен капитал за валутен ризик	667.474	1,9%	13	0,2%
Интерен капитал за оперативен ризик	2.952.470	8,5%	14	0,9%
Интерен капитал за ризик од концентрација	2.148.057	6,2%	8	0,7%
Интерен капитал за ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности	1.196.399	3,4%	10	0,4%
Интерен капитал за ризик од надворешното опкружување	424.201	1,2%	2	0,1%
Интерен капитал за ликвидносен ризик	126.625	0,4%	3	0,04%
Интерен капитал за репутациски ризик	43.387	0,1%	4	0,01%
Интерен капитал за стратески ризик	354.715	1,0%	7	0,1%
Интерен капитал за правен ризик	7.321	0,0%	2	0,002%
Интерен капитал за ризик од перење пари	6.398	0,0%	1	0,002%
Интерен капитал за регулаторен ризик	27.144	0,1%	2	0,01%
Интерен капитал за ризик од конкуренција	1.626	0,0%	1	0,0005%
Вкупно интерен капитал:	34.912.533	100,0%	14 од 15 банки	10,7%
Дополнителни капитални барања утврдени со супервизорска оценка и евалуација, над интерниот капитал утврден од банките	4.475.305	12,8%	9	1,4%
Заштитни капитални слоеви во 2017 година (за зачувување на капиталот и половина од предвидениот заштитен капитален слој за системски значајните банки)***	10.314.060	29,5%	14	3,2%

Извор: НБРМ, врз основа на податоци доставени од банките.

*Анализата вклучува 14 банки, освен „МБПР“ АД Скопје.

** На 31.12.2016 година, сопствени средства изнесуваат 47.523.947 илјади денари, а стапка на адекватност на капиталот 14,9%.

*** Од 31.3.2017 банките имаат обврска да одржуваат заштитен слој на капиталот за зачувување на капиталот во износ од 2,5% од активата пондерирана според ризиците. Банките коишто ќе бидат определени како системски значајни со 31.12.2016 година (за што ќе бидат известени до 30.4.2017 година) имаат обврска да го издвојат потребниот заштитен слој на капиталот за системски значајни банки, во целост, заклучно со 31.3.2018 година. Сепак, банките се обврзани половина од ова капитално барање да го алоцираат заклучно со 30.9.2017 година. Износот на заштитните слоеви на капиталот е пресметан врз основа на износот на активата пондерирана според ризиците којшто банките го користеле во процесот на утврдување на интерниот капитал за 2016 година.

Согласно со резултатите од процесот на утврдување на интерниот капитал спроведен од секоја банка одделно, потребната стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем за 2016 година изнесува 10,7%, што е за речиси 3 процентни поени повисока од регулаторниот минимум (од 8%). Преку 77% од утврдениот интерен капитал е потребен за покривање на кредитниот ризик.

Спроведената супервизорска оценка на процесот на утврдување на интерниот капитал укажува на извесни слабости и недоследности во одделните фази од овој процес, кај некои од банките. Така, согласно со оцената на супервизорот (НБРМ), девет банки треба да располагаат со нешто повисок капитал од оној пресметан низ процесот на утврдување на интерниот капитал, а на агрегирана основа, потребната стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем изнесува 12,1%. Исто така, кај една банка потребниот капитал што го утврди супервизорот е на ниво коешто е повисоко од расположливите сопствени средства со состојба на 31.12.2016 година. Банките со тековен кусок на сопствени средства се должни да изработат капитален план, со временски хоризонт од најмалку три години, во кој ќе ги предвидат активностите што ќе бидат преземени заради постигнување и одржување на сопствените средства на ниво повисоко од потребниот минимум. Исто така, значаен предизвик за банките во наредниот период претставува и воведувањето на капиталните барања од меѓународната спогодба Базел 3 во домашната регулатива, коишто ќе започнат да се применуваат од 2017 година (во 2017 година банките ќе бидат обврзани да одржуваат заштитен слој на капиталот за зачувување на капиталот, а посебен заштитен слој на капиталот ќе мора да издвојуваат и системски значајните банки). Така,

анализирано по поединечна банка, доколку се земат предвид и заштитните слоеви на капиталот коишто банките ќе мора да ги издвојат во текот на 2017 година⁷⁸, потребната минимална стапка на адекватност на капиталот за 2017, по одделна банка, се движи во интервал од 12,6% до 20%. Тековно, со 31.12.2016 година, кај пет банки стапката на адекватност на капиталот е под потребниот минимум, земајќи ги предвид и заштитните слоеви на капиталот, и тие во наредниот период ќе мора да преземат активности за достигнување на бараното ниво на адекватност на капиталот. Дотогаш, согласно со регулативата (Одлука за методологијата за утврдување на максималниот износ за распределба на резултатот од работењето⁷⁹), овие банки ќе имаат ограничувања во износот на добивка (за 2016 година) што можат да го распределат на своите акционери и следствено врз политиката на банките за распределба на дивидендата.

⁷⁸ Од 31.3.2017 банките имаат обврска да одржуваат заштитен слој на капиталот за зачувување на капиталот во износ од 2,5% од активата пондерирана според ризиците. Банките коишто ќе бидат определени како системски значајни со 31.12.2016 година (за што ќе бидат известени најдоцна до 30.4.2017 година) имаат обврска да го издвојат потребниот заштитен слој на капиталот за системски значајни банки, во целост, заклучно со 31.3.2018 година. Сепак, половина од ова капитално барање банките треба да го алоцираат заклучно со 30.9.2017 година.

⁷⁹ „Службен весник на Република Македонија“ бр. 26/17.

III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

Во 2016 година, особено во првата половина од година, активностите на домашниот банкарски систем беа под силно влијание на нестабилната политичка состојба во земјата, придружена со шпекулации за стабилноста на курсот на денарот и на домашните банки и депозитите кај нив. Ова доведе до разнишување на довербата на јавноста (особено кај домаќинствата) и повлекувања на депозити од страна на домаќинствата, во месеците април и мај, 2016 година. Во вакви услови, банките исклучително добро управуваа со ликвидноста и без застој ги извршуваа сите барања за исплата на депозитите. Народната банка реагираше со интервенции на девизниот пазар (поради зголемената побарувачка на девизи), но и со заострување на монетарната политика, преку зголемување на каматната стапка на благајничките записи и стапката на задолжителна резерва за обврските на банките во денари со девизна клаузула. Исто така, се реактивираа аукциите на девизни депозити кај НБРМ, и тоа по поповолни договорни услови (каматна стапка), што за банките го направи поисплатливо чувањето девизни ликвидни средства во земјата во споредба со странство, коишто забележаа годишен раст по овој основ. Сигналите за постепено стабилизирање на состојбите и согледувањата на економските субјекти се забележаа во третиот квартал од 2016 година, преку позитивните движења на девизниот пазар и нагорното придвижување на депозитната база на банките, и што е особено значајно на депозитите од домаќинства. Растот на депозитите продолжи да забрзува и во четвртиот квартал од годината, со што депозитниот потенцијал на банките забележа солиден годишен раст, иако нешто побавен во споредба со крајот на 2015 година и беше речиси целосно условен од зголемувањето на депозитите по видување. Растот на депозитите беше најмногу определен од зголемувањето на депозитите од нефинансиските друштва, иако значаен придонес имаа и домаќинствата, а посилен годишен раст на девизните депозити во споредба со зголемувањето на денарските депозити го запре процесот на денаризација на депозитите, кој беше присутен во изминатите години.

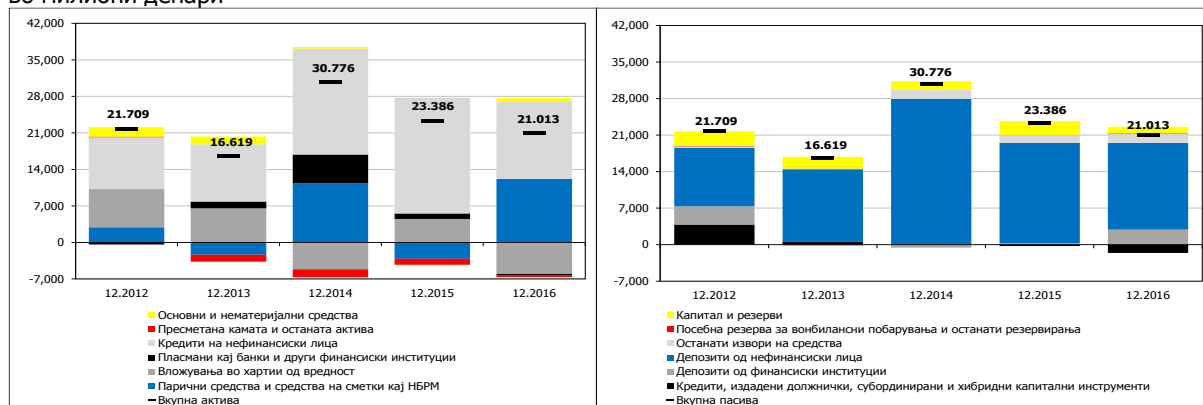
Промените во нивото на кредитите во билансите на банките во голема мера беа условени од измените во регулативата на Народната банка, за задолжителен пренос на побарувањата коишто се целосно резервирани подолго од две години, на вонбилансната евиденција на банките. Најсилните ефекти од овие измени во регулативата се почувствуваа во вториот квартал од година, по што се забележува постепено исцрпување на ефектите. Доколку се изолираат ефектите од гореспомнатите регулаторни промени, годишниот раст на кредитната активност на банките бележи забавување, така што остварената годишна стапка на раст на крајот од 2016 година е значително пониска во споредба со онаа остварена во претходната година. Банките своето внимание и понатаму го насочуваат кон зголемување на кредитната поддршка на секторот „домаќинства“ во домашна валута, што беше главен двигател на годишниот раст на кредитната активност на банките.

При крајот на 2016 и на почетокот на 2017 година, Народната банка ја намали каматната стапка на благајничките записи во три наврати, со што основната каматна стапка се врати на нивото од почетокот на годината, од 3,25%. Исто така, од октомври 2016 година, Народната банка престана да одржува аукции на девизни депозити. Овие одлуки на Народната банка за нормализирање на монетарната политика се резултат на постепено стабилизирање на очекувањата на економските субјекти, по претходно преземените мерки за справување со притисоците од неизвесниот политички амбиент, а при натамошно задржување на оцените за стабилност на економските фундаменти. Сепак, сè уште присутната нестабилна политичка ситуација во земјата претставува значаен ризик фактор со кој ќе бидат соочени банките и во наредниот период.

Графикон бр. 85

Апсолутна годишна промена на компонентите на активата (лево) и на пасивата (десно) на банкарскиот систем во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Кредитите се прикажани на нето основа, намалени за исправката на вредноста.

Графикон бр. 86

Годишна промена на активата на банкарскиот систем во милиони денари и во проценти

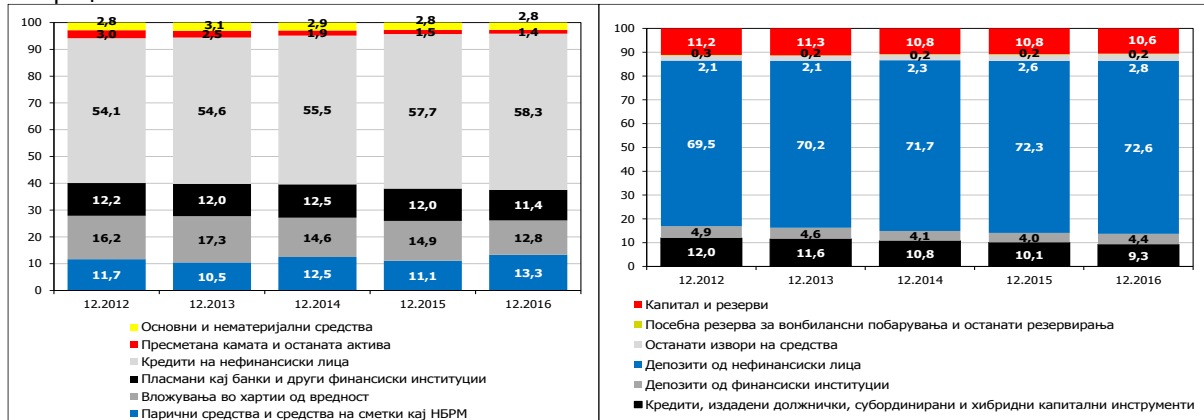
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 31.12.2016 година, вкупната актива на банкарскиот систем изнесува 444.680 милиони денари и бележи годишен раст од 21.013 милиони денари, или за 5%. Растот, во најголема мера се согледува преку зголемувањето на кредитната активност со нефинансиските субјекти и пласманите во девизните депозити кај НБРМ. Растот на вкупните активности на банкарскиот систем забави во споредба со 2015 година, што главно беше одраз на побавниот годишен раст на депозитната база, поради повлекувањата на депозитите во вториот квартал од 2016 година.

Графикон бр. 87

Структура на активата (лево) и на пасивата (десно) на банкарскиот систем во проценти

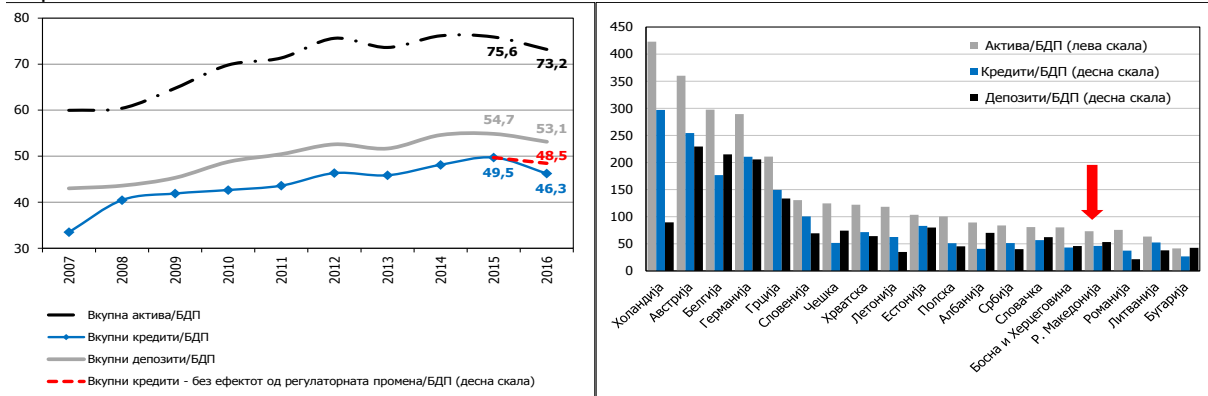

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Споредено со повеќето од анализираниите земји-членки на ЕУ, финансиското посредување во Република Македонија е на пониско ниво, но е на слично ниво во однос на земјите од регионот. **Во 2016 година севкупната улога на банкарскиот систем како финансиски посредник бележи извесно намалување.**

Графикон бр. 88

Степен на финансиско посредување во Република Македонија и земјите од ЕУ и регионот во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките, интернет-страниците на ММФ, ЕЦБ и на централните банки.

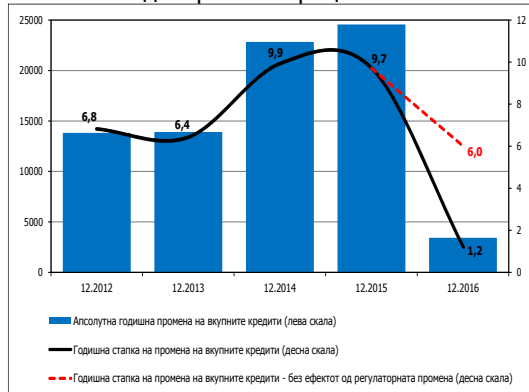
Забелешка: Податоците се однесуваат на декември 2015 година, со исклучок на Македонија (декември 2016 година) и Србија (јуни 2015 година).

Графикон бр. 89
Кредити на нефинансиските субјекти
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 90
Годишна промена на кредитите на
нефинансиските субјекти
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1 Кредити на нефинансиските субјекти

Во 2016 година, во услови на домашна политичка нестабилност, проследена со шпекулации за стабилноста на банкарскиот систем, кредитирањето на нефинансиските лица⁸⁰ се зголеми, но со побавно темпо. Растот на кредитната активност на банките кон нефинансискиот сектор во 2016 година изнесува 16.691 милион денари или 6,0%, што е забавување од 3,7 процентни поени во споредба со растот остварен во 2015 година. Во декември 2015 година, Народната банка изврши промени во постојната регулативна рамка⁸¹, според кои, најдоцна до 30 јуни 2016 година, банките имаа обврска, да започнат да ги пренесуваат на вонбилансна евиденција сите побарувања коишто се целосно резервирани подолго од две години. Ваквите регулаторни промени имаа влијание врз билансните показатели за кредитниот раст. Во текот на 2016 година беа отпишани вкупно 13.262 милиона денари⁸². Најсилниот ефект (или 84% од овој износ) се почувствува во вториот квартал од година, а до крајот на годината постепено се исцрпија ефектите од регулаторната промена. **Така, земајќи ги предвид ефектите од извршените отписи, годишниот раст на кредитирањето на нефинансиските субјекти изнесува 3.429 милиони денари или 1,2%.**

⁸⁰ Кредитите кон нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредитите на домаќинствата).

⁸¹ Одлука за изменување и дополнување на Одлуката за управување со кредитниот ризик („Службен весник на Република Македонија“ бр.223/15).

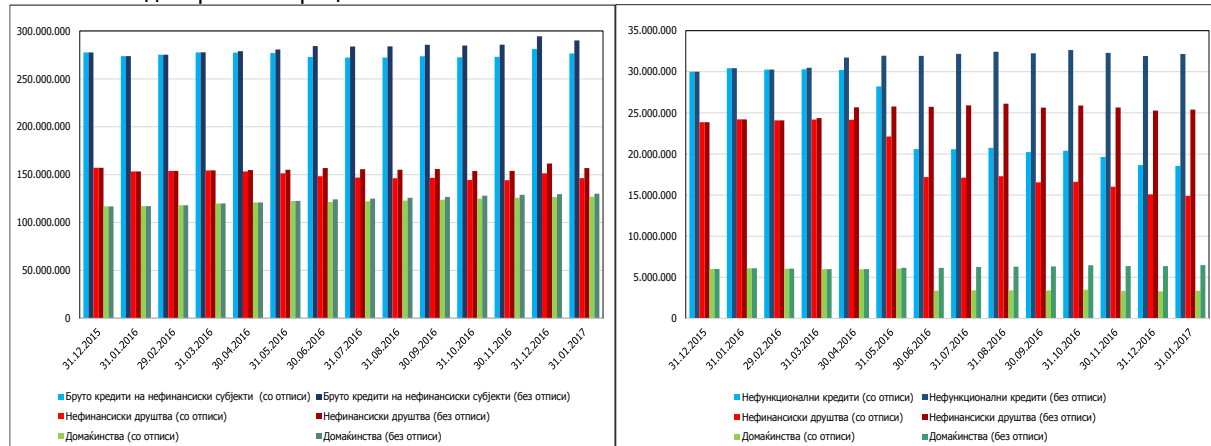
⁸² Од овој износ, 10.185 милиони денари претставуваат отпис на целосно резервирани кредити од нефинансиски друштва, додека остатокот од 3.077 милиони денари е износот на отпишани кредити од домаќинствата.

Графикон бр. 91

Споредба на движењата на бруто-кредитите на нефинансиските субјекти, нефинансиските друштва и домаќинствата (лево) и нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, нефинансиските друштва и домаќинствата (десно), со и без ефектите од отписите

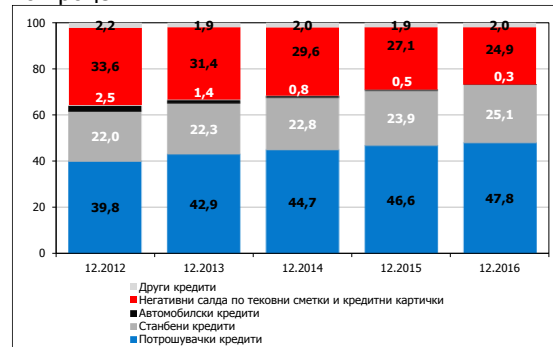
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 92

Структура на кредитите на домаќинствата, по продукти во проценти

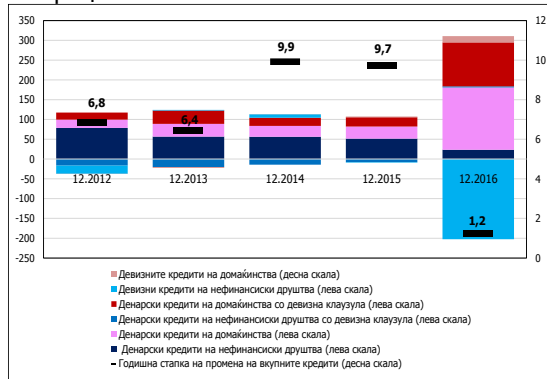
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кредитниот раст речиси целосно произлезе од зголемената кредитна поддршка на банките на домаќинствата, при позначително забавување на кредитирањето на корпоративните клиенти. Имено, во 2016 година, кредитите на домаќинствата остварија раст од 11% (забавување во однос на претходната година за 2,4 процентни поени), а кредитите на нефинансиските друштва се зголемија за 2,6% (7,1% во 2015 година). Ефектите од задолжителните отписи, во најголем обем се почувствуваа кај кредитите на корпоративниот сектор, така што, доколку се вклучи нивниот ефект, кредитите на корпоративниот сектор се намалуваат во 2016 година, и тоа за 3,8%.

Графикон бр. 93

Придонес на одделните компоненти во годишниот раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во валутната структура на вкупните кредити, денарските кредити ја задржаа главната улога. Во 2016 година се забележува раст на денарските кредити, за сметка на речиси еднаквото намалување на кредитите во странска валута. Растот на кредитите во денари беше повеќе изразен кај кредитите на домаќинствата⁸³ отколку кај нефинансиските друштва, додека намалувањето на кредитите во странска валута речиси целосно се должи на падот на овие кредити кај нефинансиските друштва⁸⁴. Денарските кредити со девизна клаузула остварија годишен раст од 3.759 милиони денари (или 5,2%), кој во најголем дел произлезе од кредитите на домаќинствата.

Графикон бр. 94

Структура на вкупните кредити, според секторот (лево) и валутата (средина), и на редовните кредити, според рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

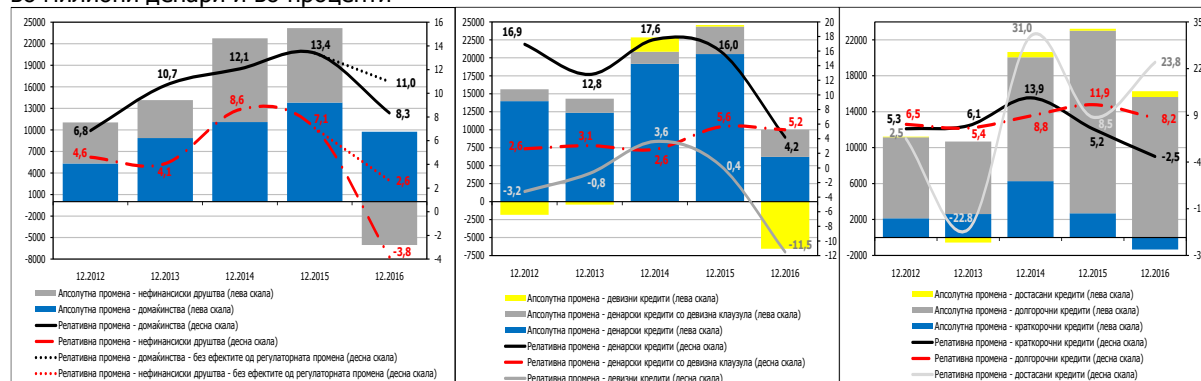
Анализата на промените во структурата на кредитите во 2016 година, според валутните карактеристики и според рочноста, е делумно оневозможена поради недостатокот на податоци за структурата на регулаторните отписи според валутата и според рочноста. Имено, Народната банка располага со податок само за секторската структура на извршените отписи (домаќинства и нефинансиски правни лица).

⁸³ Денарските кредити на домаќинствата на годишна основа се поголеми за 5.394 милиони денари (или за 8,7%), додека годишниот раст на денарските кредити на нефинансиските друштва изнесува 805 милиони денари (или 0,9%).

⁸⁴ Девизните кредити на нефинансиските друштва на годишна основа се намалуваат за 6.943 милиони денари (или 14,0%).

Графикон бр. 95
Годишна промена на кредитите, според секторот, валутата и рочноста
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Анализата на промените на кредитите во 2016 година, според нивните валутни карактеристики и според рочноста, е делумно оневозможена поради недостатокот на податоци за структурата на регулаторните отписи според валутата и според рочноста. Имено, Народната банка располага со податок само за секторската структура на извршените отписи (домаќинства и нефинансиски правни лица).

Од аспект на рочноста, долгорочното кредитирање и понатаму е главниот двигател на растот на кредитната активност, чијшто придонес во 2016 година дополнително се зголеми. Притоа, близу 78% од растот на долгорочните кредити произлегува од секторот „домаќинства“⁸⁵.

Графикон бр. 96
Годишна промена на депозитите на нефинансиските субјекти
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2. Депозити на нефинансиските субјекти

Засилените домашни политички превирања, проследени со јавните сомневања во стабилноста на депозитите кај банките, при рекордно ниските каматни стапки на депозитите, доведоа до повлекувања на депозитите од банките, кои главно беа концентрирани во април и мај 2016 година. Ова од своја страна доведе до **забавување на годишниот раст на вкупните депозити кај банките во 2016 година.**

⁸⁵ Долгорочните кредити на домаќинствата во 2016 година се зголемија за 12.147 милиони денари, што во поголем дел произлезе од растот на долгорочните денарски кредити на домаќинствата (за 7.089 милиони денари) и во помал дел од растот на долгорочните денарски кредити со девизна клаузула на домаќинствата (за 4.380 милиони денари).

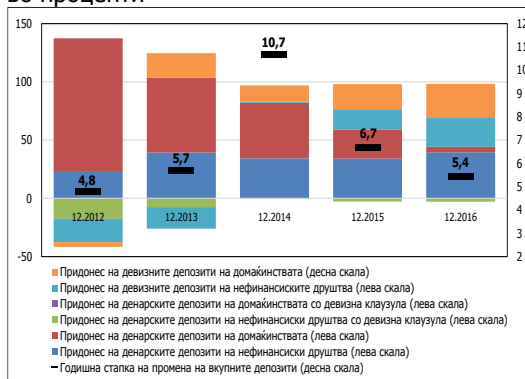

Графикон бр. 97
Состојба на депозитите на
нефинансиските субјекти
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 98
Придонес на одделните компоненти
во годишниот раст на вкупните
депозити на нефинансиските субјекти
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Банките непречено ги извршуваа сите барања за исплата на депозитите, што придонесе брзо да стивне „недовербата“ на јавноста, и веќе во наредниот, третиот квартал, да се воочи извесно стабилизирање. Имено, депозитите повторно почнуваат да растат (иако најмногу во форма на депозити по видување), а кон крајот на годината нивниот износ се доближува кон нивниот долгорочен тренд.

На годишна основа, вкупната депозитна база на банките е поголема за 16.607 милиони денари, или за 5,4%, што е забавување во споредба со годишниот раст остварен во 2015 година, за 1,3 процентни поени или за 2.604 милиони денари. Депозитите останаа главниот извор на финансирање на банкарските активности (со учество од 72,6% во вкупната актива, што е речиси непроменето во споредба со крајот на 2015 година). Годишната динамика на депозитната база на банките во најголем дел (61,3%) беше определена од **депозитите на нефинансиските друштва**, чијшто раст (за 10.183 милиони денари, или 12,7%⁸⁶) беше двојно повисок од годишниот раст на **депозитите на домаќинствата** (5.667 милиони денари, или 2,6%⁸⁷). И покрај тоа, депозитите на домаќинствата останаа најзначајниот извор на финансирање на домашниот банкарски систем, со учество од 68,5% во вкупните депозити (70,4% на 31.12.2015 година).

⁸⁶ 13,3% во 2015 година.

⁸⁷ 4,3% во 2015 година.

Графикон бр. 99

Споредба на движењата на вкупните депозити на нефинансиските субјекти, депозитите на домаќинствата и депозитите на нефинансиските друштва со линеарните и подвижните просеци во милиони денари

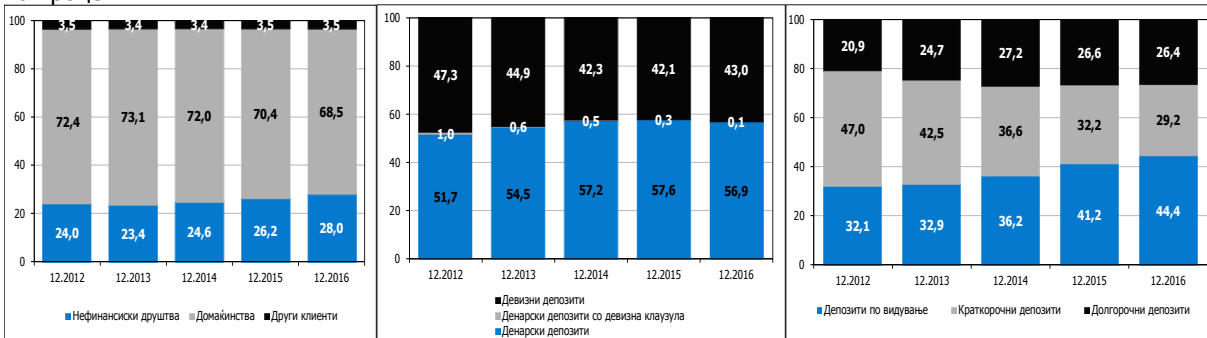

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разнишаната доверба на јавноста кон банките во вториот квартал од годината, покрај со повлекувањето на депозитите, беше изразена и преку недоверба за стабилноста на домашната валута и последователно засилена побарувачка на девизи (ефективна или девизни депозити). Ова предизвика прекин на постојаната денаризација на депозитите на банките присутна во изминатите години. Годишната стапка на раст на денарските депозити речиси се преполови во однос на претходната година и,

Графикон бр. 100

Структура на вкупните депозити, според секторот, валутата и рочноста во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

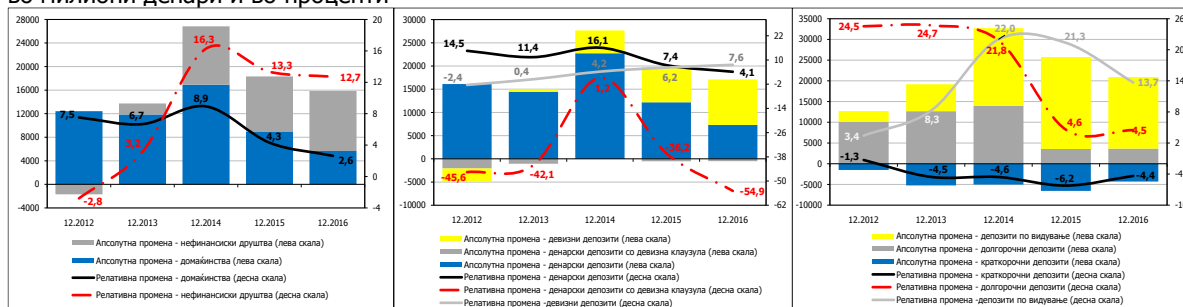
воедно, е пониска во споредба со стапката на раст на девизните депозити, којашто забрза во

2016 година. Ова предизвика да се намали учеството на денарските во вкупните депозити, од 57,6% во 2015 на 56,9%⁸⁸ на крајот на 2016 година. Во 2016 година, растот на денарските депозити (кој изнесуваше 4,1%⁸⁹), најмногу беше условен од растот на корпоративните депозити⁹⁰. Денарските депозити на домаќинства се зголемија за само 0,7% што е повеќекратно забавување, во однос на претходната година, кога растот изнесуваше 14%. Депозитите во денари со девизна клаузула вообичаено имаат ниско учество во вкупната депозитна база, и за нив интересот е поизразен кај корпоративниот сектор, кој поради девизниот режим не може да купува девизи доколку тие не се наменети за плаќање кон странство. Така, заради превенција од евентуално засилување на растот на депозитите со девизна клаузула (пред сè од нефинансиските друштва), во мај 2016 година, Народната банка ја зголеми задолжителната резерва за денарските обврски со девизна клаузула на банките, од 20% на 50%⁹¹.

Графикон бр. 101

Годишна промена на депозитите, според секторот, валутата и рочноста во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Годишниот раст на девизните депозити (7,6%⁹²) забрза, при што девизните депозити на домаќинствата имаа малку поголем придонес (49,6%) во однос на придонесот на

⁸⁸ Од вкупните денарски депозити, 61,3% се депозити на домаќинства (63,4% на 31.12.2015 година).

⁸⁹ 7,4% во 2015 година

⁹⁰ 11,2% во 2016 и 12,6% во 2015 година.

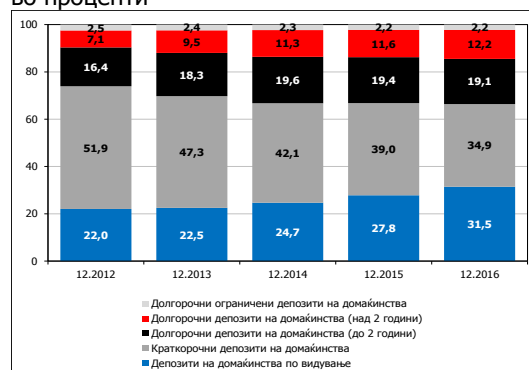
⁹¹ Одлука за задолжителната резерва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 87/16 и 218/16).

⁹² 6,2% во 2015 година.

корпоративниот сектор (41,6%). Народната банка реагираше на зголемената побарувачка на девизи со интервенции на девизниот пазар и преку зголемување на основната каматна стапка од 3,25% на 4%, а во мај 2016 година, ги реактивира аукциите на девизни депозити кај Народната банка (како атрактивен инструмент за насочување на слободната девизна ликвидност на банките).

Графикон бр. 102
Рочна структура на депозитите на домаќинствата во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Запирањето на процесот на денаризација на депозитната база беше проследено и со скратување на нејзината рочност, што може да е одраз и на политичката несигурност во земјата и недовербата на јавноста. Краткорочните депозити продолжија да се намалуваат и во 2016 година, а најзначаен раст остварија депозитите по видување, чијашто годишна стапка на раст (13,7%⁹³) е трипати повисока во однос на стапката на раст на долгорочните депозити. Малку невообичаено, но во растот на депозитите по видување⁹⁴, домаќинствата имаа поголем придонес (55,6%) во споредба со придонесот на корпоративниот сектор (39,2%). Годишниот раст на долгорочните депозити (4,5%⁹⁵), во поголем дел (или 65%) е условен од девизните депозити на домаќинствата.

Валутната и рочната трансформација на депозитите, иако придонесува за помали каматни расходи во билансите на банките, сепак, го усложнува управувањето со ликвидносниот ризик и наметнува потреба од нивна поголема внимателност, односно чување поголеми износи на ликвидни средства, коишто пак се помалку приносни.

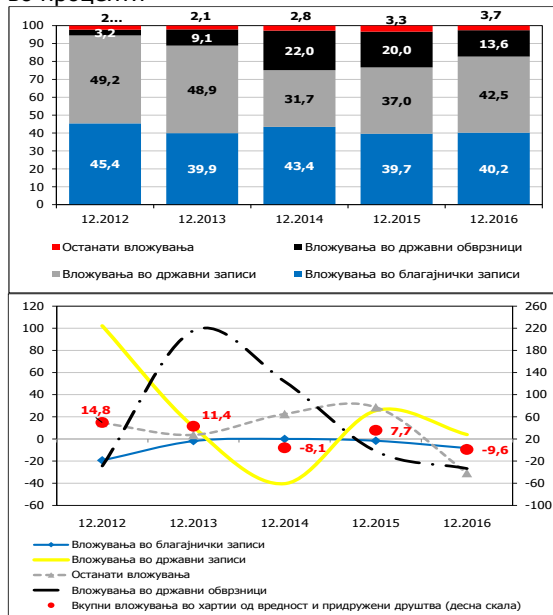
⁹³ 21,3% во 2015 година.

⁹⁴ Годишниот раст на депозитите по видување на домаќинствата во поголем дел (53,3%) беше определен од девизните депозити и во помал дел (46,7%) од денарските депозити. Годишниот раст на депозитите по видување на нефинансиските друштва во поголем дел (64,4%) беше определен од денарските депозити и во помал дел (35,6%) од девизните депозити.

⁹⁵ 4,6% во 2015 година.

Графикон бр. 103

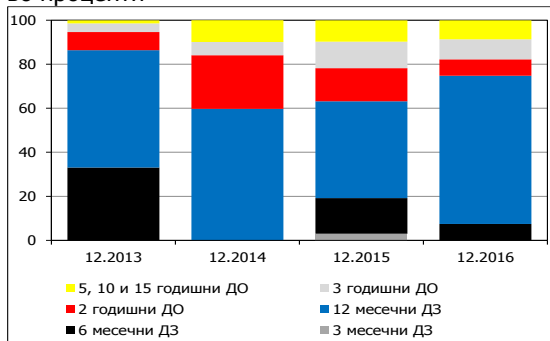
Структура (горе) и годишна промена (долу) на портфолиото на хартии од вредност и вложувањата во придружени друштва во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 104

Рочна структура на вложувањата на банките во државни хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.3. Останати активности

На крајот од 2016 година **вложувањата на банките во хартии од вредност**⁹⁶ се пониски за 6.033 милиони денари (или за 9,6%) во споредба со крајот на 2015 година, а нивното учество во вкупната актива на банките се сведе на 12,8% (од 14,9% на крајот на 2015 година). Ова е последица на намалените пласмани на банките во домашните должнички хартии од вредност. Позасиленото намалување на вложувањата на банките во домашни државни облигации (најизразено кај тригодишните државни облигации) во износ од 4.891 милион денари (или 38,7%) имаше најголем придонес во намалувањето на вкупното портфолио на хартии од вредност. Се намалуваат и вложувањата на банките во благајнички записи, за 2.071 милион денари (или за 8,3%). Наспроти тоа, вложувањата во државни записи забележаа зголемување на годишна основа (за 920 милиони денари, или за 3,9%). Во услови на ограничени инвестициски алтернативи, основна карактеристика на портфолиото на хартии од вредност и понатаму е недиверзифицираноста и доминацијата на должничките хартии од вредност издадени од Република Македонија и на благајничките записи.

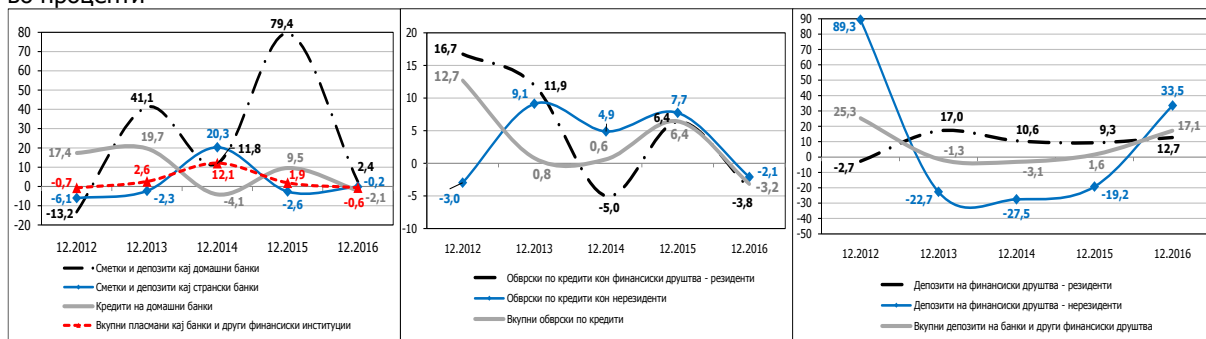
Пласманите кај банки и други финансиски институции во 2016 година минимално се намалија (за 315 милиони денари, или за 0,6%), што во најголем дел произлегува од намалените кредити на домашните банки, и тоа долгорочни со рочност над две години, во странска валута. Незначително намалување се забележа и кај салдата на тековните сметки во странска валута во странски банки.

⁹⁶ Вклучително и вложувањата во придружени друштва. Вложувањата на банките во странски хартии од вредност зафаќаат 1,2% во вкупните вложувања на банките во хартии од вредност.

Графикон бр. 105

Годишна промена на пласманите кај финансиските институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и на депозитите на финансиските друштва (десно) во проценти

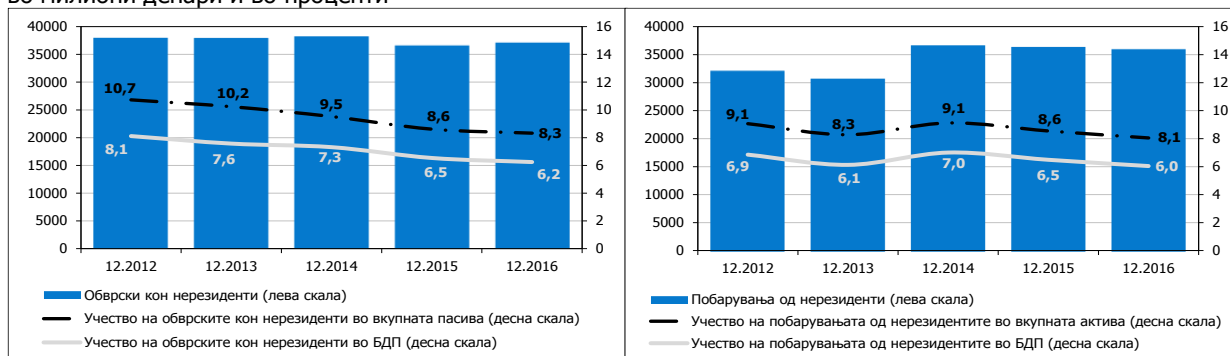

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во рамки на пасивата, **обврските врз основа на кредити** се намалија (за 1.185 милини денари, или за 3,2%), што во најголем дел произлегува од намалените обврски врз основа на долгорочното меѓубанкарско позајмување во странска валута (раздолжување на другите домашни банки кон „МБПР“ АД Скопје). Раздолжувањето пак на „МБПР“ АД Скопје кон нерезиденти се одрази во намалување на обврските врз основа на кредити кон нерезиденти (долгорочни кредити во странска валута кон нерезиденти – финансиски друштва).

Графикон бр. 106

Обврски (лево) кон и побарувања (десно) од нерезидентите во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2016 година, депозитите од банки и останати финансиски институции забележаа зголемување во однос на минатата година, кое беше условено од трансакциските сметки на странски банки во денари (односно

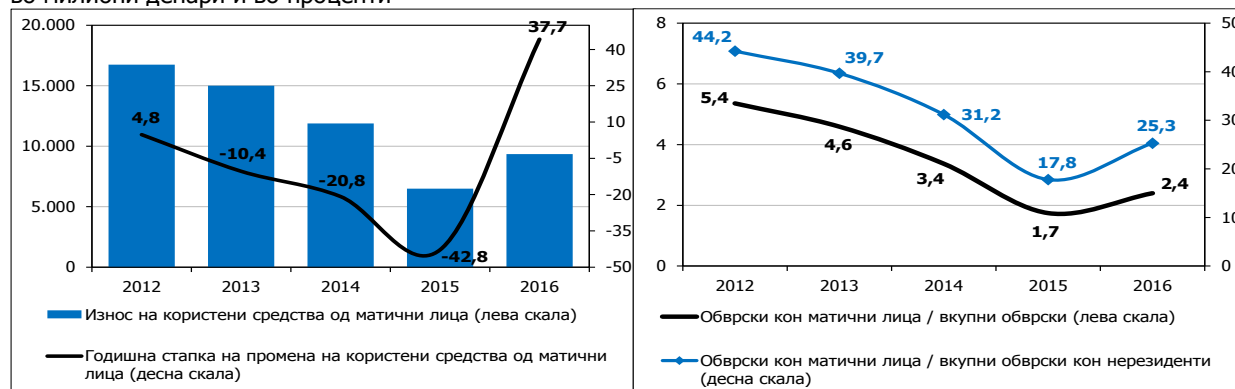
акумулирање денарски средства на нерезидентна сметка на странска банка заради исплатата на дивиденда) и од краткорочните депозити на финансиски друштва – резиденти (односно депозитите до една година во денари). Извесен раст се забележа и кај долгорочните депозити на пензиските фондови.

Како и претходните години, и во 2016 година банките во Република Македонија ги извршуваат своите активности претежно на домашниот пазар. Побарувањата од и обврските кон нерезидентите се на ниско ниво, а во 2016 година се забележува и дополнително намалување на побарувањата од нерезидентите (за 411 милиони денари, или за 1,1%). Наспроти тоа, обврските кон нерезиденти остварија раст од 519 милиони денари (или за 1,4%). Пласманите на домашните банки кај нерезиденти се најчесто ликвидни средства (односно коресподентни сметки или краткорочно орочени депозити) кај странски банки, додека најголем дел од обврските на банките кон нерезиденти се долгорочни кредити (главно на „МБПР“ АД Скопје кон меѓународните финансиски институции). Во континуитет, банкарскиот систем повеќе должи, отколку што побарува од нерезидентите, иако во 2016 година, износот на обврските кон нерезидентите е многу блиску до износот на побарувањата од нерезидентите. Соодветно на тоа, се забележува и приближување на учествата на побарувањата и обврските на банките од/кон нерезидентите во вкупните средства/обврски (8,1% и 8,3%, соодветно)⁹⁷.

⁹⁷Анализирано по поединечна банка, учеството на побарувањата на банките од нерезидентите во вкупната актива се движи во интервал од 0,5% до 17,6%, додека учеството на обврските на банките кон нерезидентите во вкупната пасива се движи во интервал од 0,1% до 15,2%. „МБПР“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

Графикон бр. 107
Обврски кон матичните лица на банките
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Користењето на средства⁹⁸ од матичните субјекти не претставува значаен извор на финансирање на активностите на македонските банки. Така, учеството на обврските кон матичните лица (заедно со субординираните обврски и хибридните капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем, како и во обврските кон нерезидентите⁹⁹, во 2016 година изнесува 2,4% и 25,3%, соодветно. По неколкугодишниот период на постојано намалување на обврските кон матичните субјекти, во 2016 година, овие извори на финансирање забележаа солиден раст од 37,7% (или за 2.869 милиони денари), којшто е концентриран кај три банки и произлегува од зголемувањето на обврските врз основа на краткорочни депозити и долгорочни кредити. Сепак, годишниот раст на обврските кон матични субјекти е резултат на нивното позначително зголемување во последниот квартал од 2016 година. Со исклучок на ова позначително зголемување, во изминатите неколку години, обврските кон матичните субјекти бележат континуирано намалување проследено со скратување на нивната рочност.

⁹⁸ Изворите на финансирање на банките од матичните субјекти претежно се во форма на краткорочни депозити и обврски врз основа на субординирани и хибридни капитални инструменти.

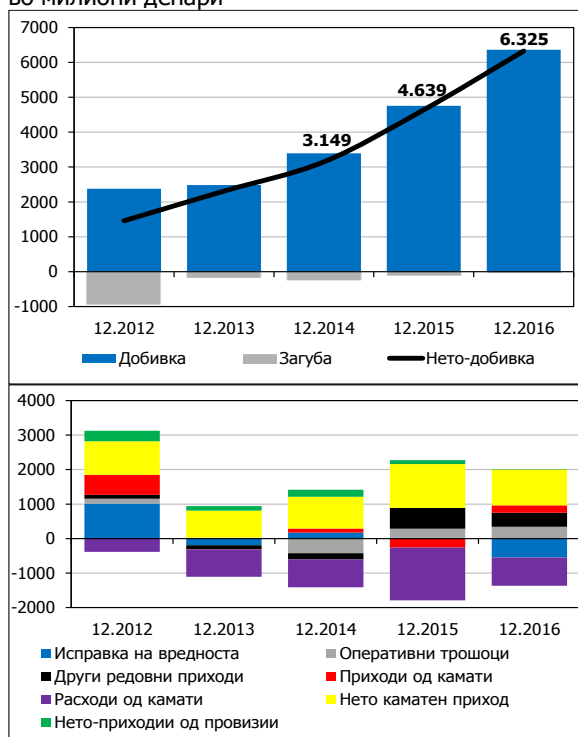
⁹⁹Анализирано по поединечна банка, учеството на обврските на банките кон матичните лица во вкупните обврски кон нерезиденти се движи во интервал од 1,4% до 35,1%.

2. Профитабилност

И покрај домашната политичка нестабилност и забавениот економски раст, во 2016 година, банките успеаја позначително да ја подобрат својата профитабилност, приходната, особено трошочната ефикасност, што пак придонесе и за подобрување на нивната продуктивност. Остварениот финансиски резултат е за една третина повисок во споредба со минатата година, што најмногу произлегува од пониските расходи. Така, и оваа година каматните расходи бележат позначително намалување, при скроман раст на каматните приходи, што е особено видливо при финансиското посредување со секторот „домаќинства“. Намалувањето на исправката на вредноста, особено за нефинансиските (преземени) средства, претставува втор најважен двигател на високата профитабилност на банкарскиот систем. Активните и пасивните каматни стапки забележаа забавен пад, додека промените во монетарната политика, заради смирување на состојбите на депозитниот пазар, придонесоа за стабилизирање на пасивните денарски каматни стапки. Во окружување на ниски каматни стапки, еден од поголемите предизвици за банките претставува одржувањето на високата профитабилност и јакнењето на капацитетот за натамошно генерирање солидни износи на нето каматен приход.

Графикон бр. 108

Нето-добивка по оданочувањето (горе) и годишна промена на главните приходи и расходи (долу) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоцит доставени од страна на банките.

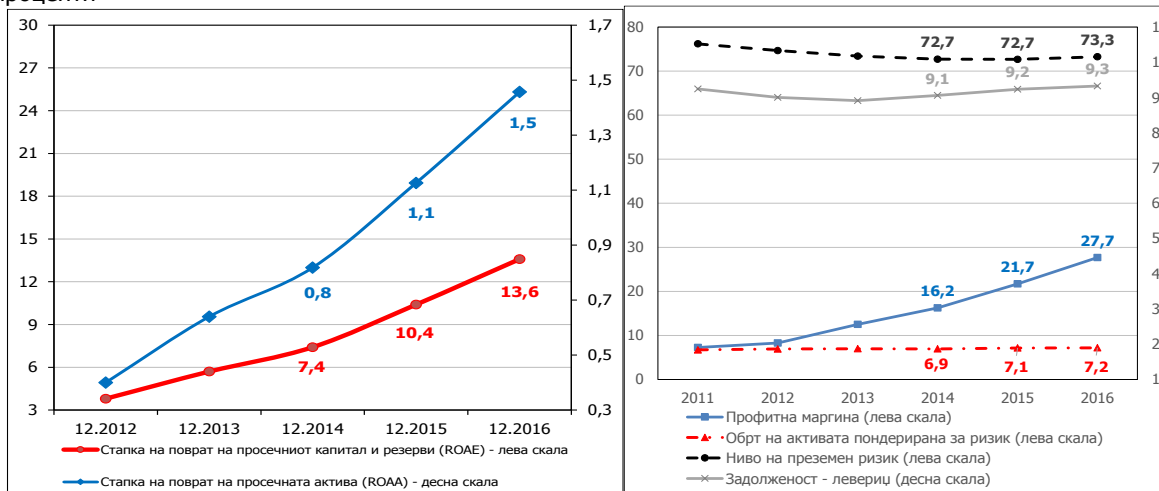
2.1 Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

На крајот од 2016 година, финансискиот резултат на ниво на банкарскиот систем достигна 6,3 милијарди денари, што претставува зголемување за 1,7 милијарди денари (или 36,3%), споредено со минатата година. Анализирano по одделна банка, само две банки ја завршија годината со загуба. Трите најмали банки прикажаа позитивен финансиски резултат, за првпат во последните десетина години. Во услови на послабо развиен финансиски пазар, одржувањето профитабилен банкарски систем е особено значајно, имајќи предвид дека задржаната добивка игра важна улога во самоодржливоста на капиталот, и одржување на финансиската стабилност.

Графикон бр. 109

Стапки на поврат на просечната актива (РОАА) и на просечниот капитал и резерви (РОАЕ) (лево) и динамика на нивните составни компоненти (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Повисоката добивка за 2016 година, директно влијаеше на подобрување на показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот сектор. Стапките на поврат на просечната актива и на просечниот капитал бележат континуиран раст во изминатите неколку години и за 2016 година изнесуваат 13,6% и 1,5%, соодветно, што претставува зголемување од една третина споредено со 2015 година¹⁰⁰. Растот на овие стапки во изминатите три години главно се должи на позначајните позитивни движења кај профитната маргина¹⁰¹. Споредено со 2015 година, се забележува минимално зголемување на задолженоста на банките и на нивото на ризичност на банкарските активности, но позначителниот раст на профитната маргина има најголемо влијание врз зголемувањето на РОАА и РОАЕ. Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се презентирани во анексот бр. 40 и упатуваат на подобрена приходна и трошочна ефикасност на банките.

Иако нето-добивката е значително зголемена во 2016 година, сепак нето каматната маргина¹⁰² остана непроменета, односно 4,1%. Всушност, растот на нето каматниот приход (како една од компонентите на нето каматната маргина) претставува главен двигател на зголемувањето на финансискиот резултат (учествува со 61,6% во порастот на нето-добивката по оданочување), но тој се компензира со ист (процентуален) раст на просечната каматносна актива. Така, нето каматните приходи бележат солиден раст од 7,2% (или 1.037 милиони денари), а просечната каматносна актива е зголемена за 25.299 милиони денари (или за 7,2%)¹⁰³.

¹⁰⁰ Активата и капиталот се презентирани како просек од состојбата на активата, односно капиталот на 31.12.2015 и 31.12.2016 година.

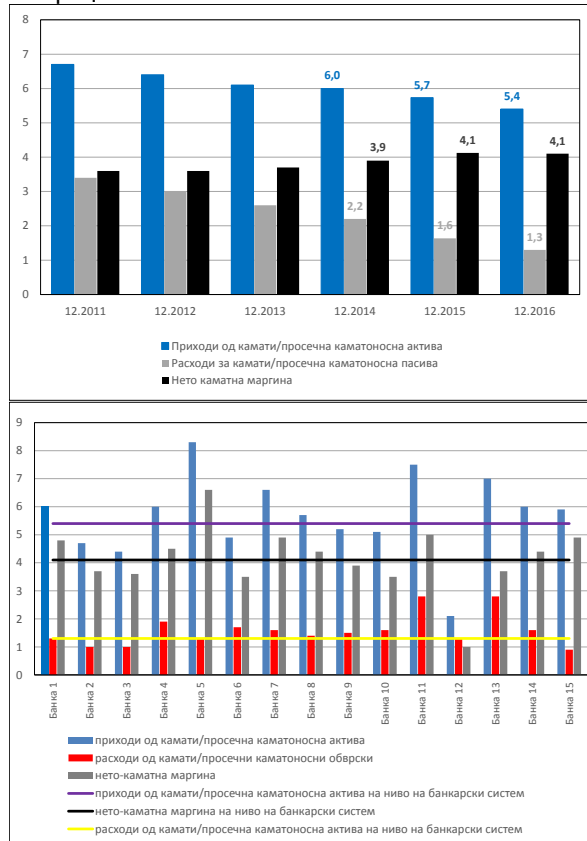
¹⁰¹ Стапката на поврат на просечниот капитал и резерви може да се прикаже на овој начин: $ROAE = \frac{P}{CR} * \frac{S}{S} * \frac{A}{A} * \frac{RWA}{RWA} = \frac{P}{S} * \frac{S}{RWA} * \frac{A}{A} * \frac{RWA}{RWA}$, каде што: P=добивка по оданочување; CR=просечен капитал и резерви; $\frac{A}{CR} * \frac{RWA}{A} = PM * RWAturnover * L * RBAratio$, каде што: P=добивка по оданочување; CR=просечен капитал и резерви; S=вкупни редовни приходи; A=просечна актива; RWA=актива пондерирани за ризик; PM=профитна маргина; RWAturnover=обрт на активата пондерирани за ризик; L=левериџ или задолженост; RBAratio=показател за нивото на преземен ризик.

Профитната маргина претставува однос на добивката (загубата) од работењето и вкупните редовни приходи.

¹⁰² Се утврдува како сооднос меѓу нето каматните приходи и просечната каматносна актива.

¹⁰³ Просечната каматносна актива во 2015 година се зголемила за 3,6% во споредба со 2014 година.

Графикон бр. 110
Нето каматна маргина на 31.12.2016 година, на ниво на банкарскиот систем (горе) и по одделна банка (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Графикон бр. 111
Користење на вкупните приходи во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Финансиското посредување со домаќинствата има најголем придонес во одржувањето на нето каматната маргина на исто ниво. Во година на историски најниски каматни стапки¹⁰⁴, при забавен раст на депозитната база¹⁰⁵ и позначајни промени во нејзината валутна и рочна структура, банките ги скратија каматните расходи за значајни 14,7% (или за 822 милиона денари). Намалување на каматните расходи се забележува кај сите сектори, но најзначајно е кај каматните расходи од домаќинствата, коишто бележат пад од 19,3% (или за 648 милиони денари) и придонесуваат со речиси 79% во вкупниот пад на каматните расходи¹⁰⁶. Истовремено, банките ги зголемија каматните приходи за скромни 1,1% (или за 215 милиони денари), но повторно каматните приходи од кредитната активност со домаќинствата бележат највисок раст, од 592 милиона денари (или за 7,3%), што е резултат на зголемената кредитна активност со овој сектор¹⁰⁷. Конечно, половина од растот на каматносна актива произлегува од зголемената кредитна активност со секторот домаќинства, а само четвртина од зголемувањето отпаѓа на кредитната активност со нефинансиските друштва.

И во 2016 година, банкарскиот систем продолжи со јакнење на оперативната ефикасност, што се согледува преку намалување на оперативните трошоци по единица генериран вкупен и нето каматен приход, како и по единица просечна актива, иако оперативните трошоци забележаа раст од 340 милиони денари (или за 3,1%). Речиси половина од годишното зголемување на оперативните трошоци е

¹⁰⁴ Анализа за движењето на каматните стапки следува подолу во извештајот. Подетално за движењето на каматните стапки на интернет-страницата на Народната банка.

¹⁰⁵ Подетално за движењата на депозитите во делот III 1.2 Депозити на нефинансиските субјекти.

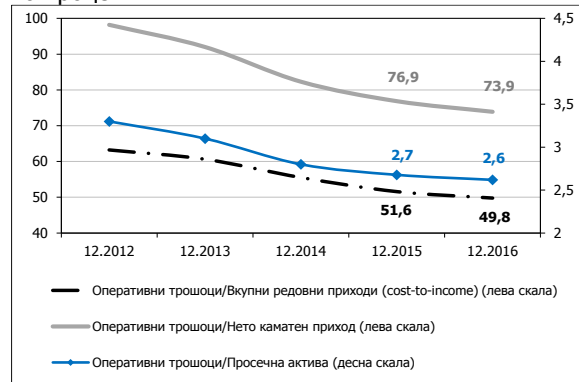
¹⁰⁶ Каматните расходи од нефинансиските друштва бележат пад од 48 милиони денари (или за 8,5%).

¹⁰⁷ Каматните приходи од нефинансиските друштва бележат пад од 332 милиони денари, или за 3,9%.

Графикон бр. 112

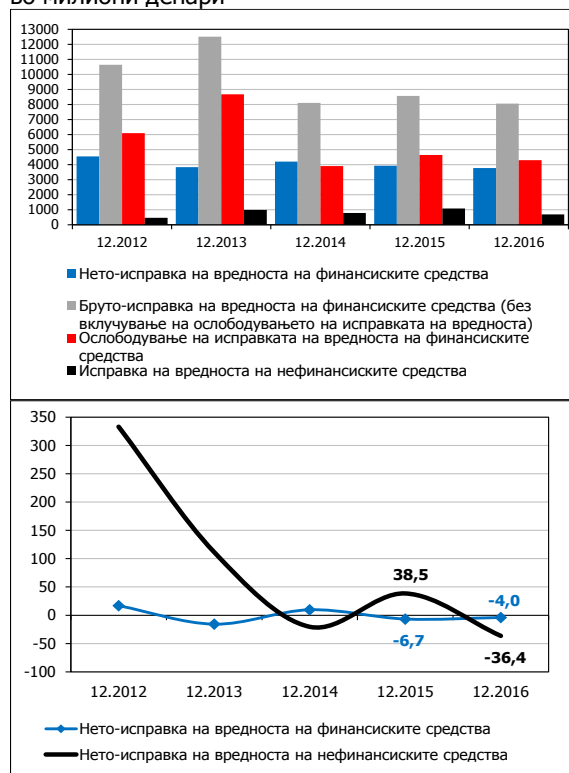
Показатели за оперативната ефикасност на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 113

Износ (горе) и годишни стапки на промена (долу) на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

концентрирано кај една банка од групата големи банки и произлегува од повисоките дополнителни резервирања за потенцијални обврски врз основа на судски спорови. Исто така, годишен раст од 128 милиони денари (или за 2,9%) бележат и трошоците за вработените, коишто имаат највисоко поединечно учество во оперативните трошоци од 40,5%. Од друга страна, вкупните приходи од редовното работење на банките пораснаа повеќе (за 6,8% или за 1.460 милиони денари), за што најголем придонес од 71,1%, имаа нето каматните приходи, но се зголемија и некаматните приходи¹⁰⁸, за 6% или за 422 милиона денари (овој раст не произлегува од проширувањето на некои нетрадиционални банкарски активности, туку најмногу е резултат на поголемиот износ на наплатени претходно отпишани побарувања во 2016 година).

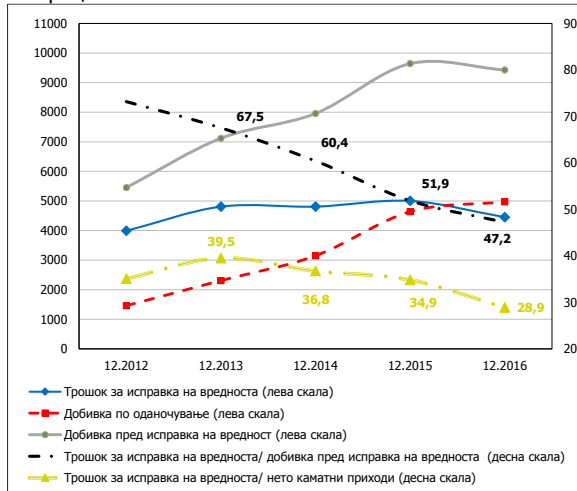
Во услови на постојаното подобрување на оперативното работење на банките, како на приходната, така и на расходната страна, трошокот за исправка на вредноста којшто се движи меѓу 4 и 5 милијарди денари, апсорбира сè помал дел од приходите и добивката на банкарскиот систем. Во 2016 година, трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства бележат намалување за 11% (или за 549 милиони денари) во споредба со 2015 година. Следствено, една третина од растот на финансискиот резултат во 2016 година се должи токму на намалувањето на исправката на вредноста, како резултат на продажба на дел од преземениот имот¹⁰⁹, но и на намаленото просечно ниво на ризичност на кредитното портфолио на банките.

¹⁰⁸ Некаматните приходи вклучуваат нето приходи од провизии и надоместоци, нето финансиски приходи и други некаматни приходи.

¹⁰⁹ Просечниот износ на бруто преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања во 2016 година, е намален за 14,3% (или за 896 милиони денари), во споредба со 2015 година. Овој пад главно е концентриран кај групата големи банки.

Графикон бр. 114

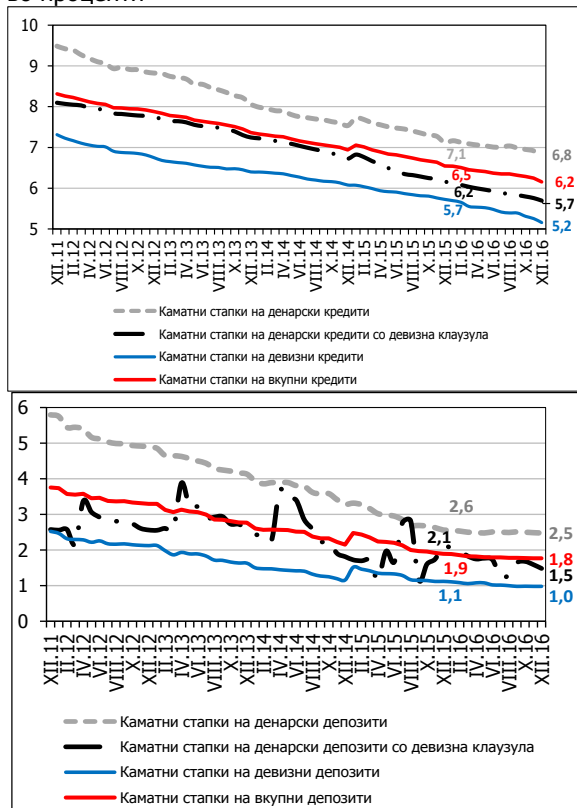
Показатели за соодносот меѓу трошоците за исправка вредноста и добивката и нето каматните приходи во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 115

Активни (горе) и пасивни (долу) каматни стапки во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон

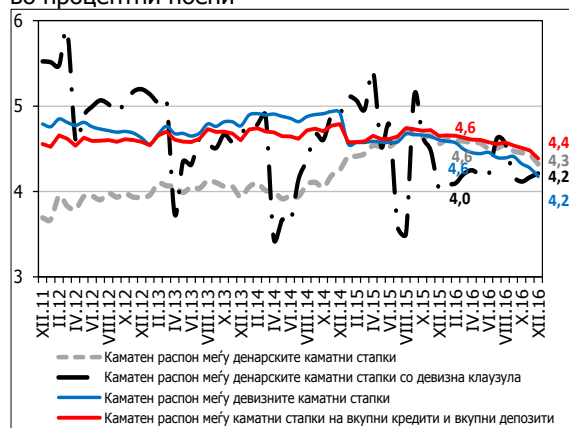
Активните и пасивните каматни стапки на банките¹¹⁰ продолжија да се намалуваат, кај сите валути, и во 2016 година, со што достигнаа историски најниско ниво во последните две децении. Така, просечната активна и пасивна каматна стапка во 2016 година изнесуваат 6,4% и 1,8%, соодветно, што претставува намалување од 0,4 и 0,3 процентни поени, соодветно, во однос на минатата година. Просечната каматна стапка оствари најзабележителен пад кај кредитите во денари со девизна клаузула, за 0,5 процентни поени, и кај депозитите во денари, за 0,4 процентни поени. Споредбата на каматните стапки за декември 2016 во однос на истиот месец од 2015 година упатува на намалување на каматните стапки на вкупните кредити, за 0,3 процентни поени, и речиси стагнантно движење на каматните стапки на депозитите, коишто се намалени за само 0,1 процентен поен. Намалувањето на каматните стапки е помалку изразено во 2016 година во споредба со 2015 година.

За разлика од 2015 година, кога распонот на каматните стапки во одреден период забележа незначителен раст, во текот на 2016 година каматните распони, со исклучок на распонот во денари со девизна клаузула, бележат мал, но континуиран пад. Во декември 2016 година каматниот распон меѓу активните и пасивните

¹¹⁰ Почнувајќи од јануари 2015 година, податоците за каматните стапки на банките и штедилниците се прибираат според нова методологија за каматните стапки. Податоците според новата и претходната методологија не можат целосно да се споредат, така што промените на соодветните каматни стапки, во себе ги вклучуваат и ефектите од методолошките промени кои подетално се опишани на интернет страницата на Народната банка и во рамки на Извештајот за ризиците во банкарскиот систем на Република Македонија во третиот квартал од 2015 година, на страна број 70. Новата методологија за каматните стапки најмногу влијаеше врз нивото на пасивните камати, бидејќи каматните стапки по видување и депозитите преку ноќ повеќе не се вклучуваат во пресметката на каматата на вкупните депозити.

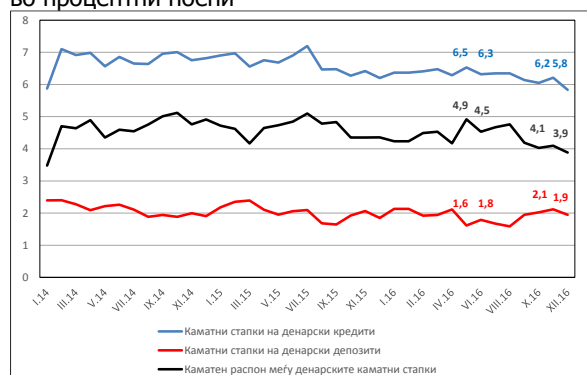

Графикон бр. 116
Каматен распон, според валутата
во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 117
Активни и пасивни денарски каматни
стапки и каматен распон на
новоодобрените кредити и
новопримените депозити
во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

стапки изнесува 4,4 процентни поени и е намален за 0,2 процентни поена во однос на истиот месец од 2015 година. Просечниот распон меѓу активните и пасивните каматни стапки во 2016 година изнесува 4,6 процентни поени, што претставува намалување од 0,1 процентен поен во споредба со 2015 година.

Во мај 2016 година, за првпат по 2013 година, каматната стапка на благајничките записи беше променета, односно, зголемена, од 3,25% на 4%. Од декември 2016 година до февруари 2017 година, каматната стапка на благајничките записи беше намалена во три наврати, до ниво од 3,25%. Анализата на денарските каматни стапки за новоодобрените кредити и новопримените депозити упатува на нешто поголема реакција кај овие каматни стапки на промените во монетарната политика во споредба со реагирањето на каматните стапки на вкупните кредити и депозити. Поконкретно, ефектот беше најизразен во месецот кога настанува промената на основната каматна стапка, како и во првиот нареден месец.

АНЕКСИ